

Riksdagens protokoll

1989/90:31

Onsdagen den 22 november

Protokoll
1989/90:31

Kl. 9.00–17.51

---

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 14 november.

2 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 16 november

Företogs till avgörande socialförsäkringsutskottets betänkanden 1989/90:SfU2 och SfU3, utbildningsutskottets betänkanden 1989/90:UbU1 och UbU2 samt näringsutskottets betänkanden 1989/90:NU3 och NU6 (betr. debatten i dessa ärenden, se prot. 27).

Socialförsäkringsutskottets betänkande SfU2

Mom. 1 (kvalifikationstid för att bli svensk medborgare)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Krister Skånberg – bifölls med acklamation.

Mom. 2 (krav på kunskaper i svenska språket)

Utskottets hemställan bifölls med 245 röster mot 58 för reservation 2 av Gullan Lindblad m.fl.

Mom. 3

Utskottets hemställan bifölls.

Socialförsäkringsutskottets betänkande SfU3

Mom. 1 (ledighet under graviditet)

Utskottets hemställan bifölls med 272 röster mot 39 för reservation 1 av Margó Ingvarsson och Ragnhild Pohanka.

Mom. 2 och 3

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 4 (socialbidrag och socialförsäkringstillägg)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Margó Ingvarsson och Ragnhild Pohanka – bifölls med acklamation.

Utbildningsutskottets betänkande UbU1

Mom. 1 (språkundervisningen i grundskolan)

Utskottets hemställan bifölls med 177 röster mot 131 för reservation 1 av Larz Johansson m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 12 (tjänster som huvudlärare och institutionsföreståndare)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Ann-Cathrine Haglund m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 13 (kurativa insatser för lärare)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Ylva Johansson – bifölls med acklamation.

Mom. 14 (150-årsminnet av beslut om allmän folkskola)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Carl-Johan Wilson och Margitta Edgren – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Utbildningsutskottets betänkande UbU2

Mom. 1–5

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 6 (etiska regler och etiska nämnder för forskning m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 289 röster mot 21 för reservationen av Claes Roxbergh.

Näringsutskottets betänkande NU3

Utskottets hemställan bifölls med 271 röster mot 40 för reservationen av Rolf L Nilson och Lars Norberg. 1 ledamot avstod från att rösta.

Näringsutskottets betänkande NU6

Mom. 1 (oljeutvinning i Östersjön)

Utskottets hemställan bifölls med 274 röster mot 38 för reservation 1 av Rolf L Nilson och Lars Norberg.

Mom. 2 (kontakter med övriga Östersjöstater)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Rolf L Nilson och Lars Norberg – bifölls med acklamation.

3 § Meddelande om samlad votering

Talmannen meddelade att lagutskottets betänkanden LU5 och LU7, skatteutskottets betänkanden SkU12 och SkU13, justitieutskottets betänkande JuU11 samt trafikutskottets betänkanden TU4 och TU5 skulle debatteras i

angiven ordning och avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Prot. 1989/90:31
22 november 1989

*Kontobaserat aktie-
system*

4 § Kontobaserat aktiesystem

Föredrogs
lagutskottets betänkande
1989/90:LU5 Kontobaserat aktiesystem (prop. 1988/89:152).

ROLF DAHLBERG (m):

Herr talman! Riksdagen har tidigare fattat beslut om riktlinjerna för ett kontobaserat system för registrering av aktier m.m. Beslutet fattades med stor majoritet.

Nu behandlar vi regeringens proposition som anger hur detta system närmare skall vara utformat, rättsverkningarna av systemet samt införandet av en aktiekontonämnd.

Redan i dag hanteras olika värdepapper med datans hjälp. Värdepapperscentralen, VPC, sköter en rad uppgifter åt olika aktiebolag inom ramen för förenklad aktiehantering. VPC har därför i dag god erfarenhet av att sköta sådana uppgifter som genom dagens beslut kommer att åläggas företaget.

Med tanke på att svenska folket, glädjande nog, intresserar sig alltmera för sparande i olika värdepapper kommer volymerna som skall hanteras i framtiden att öka kraftigt. När t.ex. försäkringsbolaget Trygg-Hansa ombildas till aktiebolag, beräknar man att ca 700 000 aktieägare skall nyregistreras. Ett kontobaserat aktiesystem är nästan nödvändigt för att hantera sådana mängder värdepapper på ett rationellt sätt. Eftersom jag vet att utskottets vice ordförande närmare kommer att beskriva systemets funktion, avstår jag från detta och berör i stället ett par av reservationerna som är fogade till utskottets betänkande.

Vi moderater är i allt väsentligt positiva till den nu föreslagna reformen. När det gäller uppföljning och utvärdering av lagstiftningen, vad gäller integritet och rättsskydd för aktieägarna, systemets sårbarhet och övriga frågor som eventuellt kan visa sig bli problem vid införandet av det nya systemet, bör regeringen noga följa övergången till ett värdepapperslöst aktiesystem. Riksdagen bör på lämpligt sätt hållas informerad om denna uppföljning och utvärdering.

Enligt propositionen skall en aktiekontonämnd införas för att lösa eventuella tvister. Denna skall knytas till VPC, vilket vi reseranter anser olämpligt, då VPC är part i en eventuell tvist. Nämnden bör vara helt fristående och opartisk. Enligt vår mening bör regeringen återkomma till riksdagen i denna speciella fråga.

I ett särskilt yttrande tar de borgerliga ledamöterna upp frågan om möjligheten till regressanspråk för VPC gentemot de kontoförande instituten. Enligt regeringen skall sådana frågor lösas enligt allmänna regler om uppdragsavtal. Detta betyder en viss inskränkning i VPC:s möjligheter att föra regressstalan i en tvist med ett kontoförande institut. Denna fråga har ej aktualiserats i någon motion, men Sveriges industriförbund och VPC har berört

problemen i skrivelser till utskottet. Det kan visa sig behövt att återkomma i denna fråga.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till reservationerna nr 3 och nr 5 och i övrigt till utskottets hemställan.

BENGT HARDING OLSON (fp):

Herr talman! Det nu aktuella ärendet går under den något kryptiska beteckningen kontobaserat aktiesystem. Det handlar dock mest om VPC, som är en förkortning för Värdepapperscentralen. Det är ett omfattande material, och det är svårgenomträngligt för många på grund av att det är av mycket teknisk natur. Frågan berör dock stora delar av svenska folket, som aktieägare. Nu för tiden finns det många små aktieägare, vilket är en fördömlig och fördelaktig utveckling.

I och med den proposition som vi nu behandlar står vi inför ett "systemskifte". När det gäller värdepapper, främst aktier, kommer trots namnet de juridiska och ekonomiska rättigheterna i fortsättningen inte längre att grunda sig på själva aktiebrevet utan på en dataregistrering i en stordator hos VPC. Lagutskottet har accepterat denna nyordning som bygger på en tidigare accepterad principproposition. Nu handlar det således om en detaljproposition.

Herr talman! Folkpartiet har dock erinringar på fyra punkter, som vi tycker är viktiga.

Det gäller för det första ansvaret för registreringsfel, vem som skall ansvara och bära risken och förlusten om ett sådant uppkommer i stordatorn. Utgångspunkten måste vara självklar. Värdepapperscentralen skall åläggas ett strängt skadeståndsansvar för sådana fel. Den enskilde aktieägaren, stor eller liten, skall inte behöva drabbas ekonomiskt av dessa eventuella, men med stor sannolikhet kommande registreringsfel. Det tycker vi är en självklarhet. Lagutskottets majoritet har också följt regeringens linje. Men det är majoriteten i utskottet som gör det. Utskottsmajoriteten utgår från att Värdepapperscentralen skall slippa skadeståndsansvar om felaktigheten, som det heter, beror på omständighet utanför Värdepapperscentralens kontroll, om följderna inte skäligen kunnat undvikas eller övervinnas. I samma mån som Värdepapperscentralen slipper ansvar, får ansvaret och skadan naturligtvis bäras av den enskilde aktieägaren. Svårare än så är inte detta.

Folkpartiet har med stöd av centerpartiet och miljöpartiet velat införa ett bättre skydd för den enskilde, nämligen ett s.k. strikt ansvar för Värdepapperscentralen för i princip alla fel, utom vid absolut objektiv omöjlighet. Lyssnaren – och läsaren – ställer sig då frågan vad det är för skillnad mellan det i propositionen anförda begreppet kontrollansvar och det av minoriteten förfäktade begreppet strikt ansvar. Den skillnaden föranledde en ingående diskussion i lagutskottet. Den är svår att rekapitulera, och det skulle föra alltför långt att göra det här. Enighet uppkom i varje fall om att skillnaden var oklar. Skillnaden mellan dessa begrepp är inte enormt stor, men den finns, otvivelaktigt. Strikt ansvar, som minoriteten förfäktar, ger ett bättre skydd för den enskilde aktieägaren som *oförskyllt* drabbas av en felaktig aktieregistrering. Det är också därför minoriteten har avgivit en reservation.

Tyvärr nödgas jag säga att det är obegripligt att Rolf Dahlberg, som är

representant för moderaterna, inte ställer upp för den enskilde aktieägaren utan mera följer regeringslinjen. Jag har litet svårt att förstå att den moderata partilinjens inte skulle vara att ställa upp generöst för den enskilde aktieägaren. Det trodde jag faktiskt att vi var överens om.

Dessutom kan följande tilläggas, som hänger ihop med registreringsfel men mera gäller en teknisk fråga, vilken dock inte är utan intresse. Det handlar om den interna fördelningen av ansvaret inom det aktiebaserade kontosystemet, fördelningen mellan det registrerande organet Värdepapperscentralen och de kontoförande instituten. Vi tycker att den borde förändras. Värdepapperscentralens regressrätt borde utökas för att skärpa kraven på kontoförande institut. Därmed skulle automatiskt säkerheten i registreringssystemet förbättras. Tyvärr blev det inte något lagutskottsinitiativ här. Det beklagas. Vi har framfört detta i ett särskilt yttrande från folkpartiet, moderaterna och centerpartiet.

Folkpartiet har för det andra erinringar när det gäller hur man skall lösa uppkommande tvister. Det kan ske vid allmänna domstolar. Dessutom föreligger enighet om att inrätta ett särskilt organ, aktiekontonämnden. Oenighet föreligger dock om den nämndens status. Folkpartiet stödjer centerpartiets krav på att den skall vara en självständig nämnd. I den delen hänvisar jag till vad Martin Olsson kommer att säga.

För det tredje handlar det om aktiebokens offentlighet. Det råder total enighet om behovet av allmän insyn. Den bakomliggande tanken är att möjliggöra kunskap om resp. aktieägares inflytande över det aktuella bolagets verksamhet. Mot denna bakgrund är det oförståeligt att insynsmöjligheten knytes till antalet aktier i stället för till aktiernas röstvärde. Det är ett gammalt liberalt krav att utgå från röstvärdet i stället. Därför har vi också reserverat oss. Vår reservation stöds av centerpartiet och miljöpartiet.

Den fjärde punkten, slutligen, gäller en uppföljning av lagen. Det handlar, som jag har sagt, om ett rättsligt systemskifte. Därmed följer ofrånkomligen en osäkerhet i lagens tillämpning. Folkpartiet delar centerpartiets uppfattning att det finns ett självklart behov av utvärdering. Detta kommer närmare att motiveras av Martin Olsson.

Herr talman! Avslutningsvis yrkar jag bifall till reservationerna 1, 3, 4 och 5.

ROLF DAHLBERG (m) replik:

Herr talman! Bengt Harding Olson uttryckte en viss förvåning över att vi moderater inte hade ställt upp på den centermotion som Bengt Harding Olson nu talade för när det gäller ansvaret för Värdepapperscentralen gentemot aktieägarna. Bengt Harding Olson förespråkar alltså ett strikt ansvar. I såväl propositionen som utskottets betänkande har vi från majoriteten mycket ingående redogjort för vad kontrollansvaret innebär. De enskilda får fullgoda garantier för att hållas skadeslösa vid förluster som uppkommer till följd av systemet. Vi säger också att Värdepapperscentralen skall vara garanterad mot praktiskt taget alla tänkbara händelser som kan göra att systemet sätts ur funktion. Det som gör att det Bengt Harding Olson nu säger och det som skrivs i den reservation som folkpartiet har undertecknat tillsammans med centerpartiet och miljöpartiet är så märkligt är följande. Det kontroll-

system som förordas av utskottet och som har blivit spikat nästan i detalj i betänkandet ger aktieägarna en större garanti för att de skall få ersättning än ett system med strikt ansvar, som Bengt Harding Olson förespråkar. Det finns ju undantag från det strikta ansvaret när det gäller force majeure. Vi har sagt att VPC måste gardera sig mot t.ex. strömavbrott, sabotage av olika slag och naturkatastrofer som kan inträffa, t.ex. åsknedslag. Det är alltså ett bättre system som majoriteten förespråkar än det som Bengt Harding Olson nu talar för. Men det är ju vanligt att Bengt Harding Olson talar om det strikta ansvaret, och många gånger brukar vi moderater hålla med Bengt Harding Olson om att det är ett bra sätt när det gäller att reglera. Men i det här speciella fallet har vi ett system som är överlägset det som Bengt Harding Olson talar varmt för. Därför har vi moderater ställt oss bakom majoritetens skrivning i detta avseende.

BENGT HARDING OLSON (fp) replik:

Herr talman! Jag vill till en början säga att det inte är på det sättet som Rolf Dahlberg säger att en centermotion ligger till grund för den linje om skadeståndsansvar som folkpartiet nu driver. Jag vill erinra utskottets ordförande om att vi i folkpartiet faktiskt själva har motionerat om detta, vilket framgår tydligt av betänkandet, men jag kan inte hänvisa till sidan. Vi anser att detta är en mycket viktig angelägenhet, och centerpartiet tycker på samma sätt, vilket gläder oss. Vi har även stöd av miljöpartiet.

Det sägs nu här att den linje som moderaterna, tillsammans med bl.a. socialdemokraterna, driver ger en större garanti än det strikta ansvaret för att den enskilde skall få skadestånd. Det innebär väl att Rolf Dahlberg går i god för det. Men det finns de som tycker tvärtom och alltså inte som Rolf Dahlberg. Jag har i min hand en mycket intressant analys av en välrenommerad professor, nämligen Jan Hellner. Jag kan göra en kopia och överlämna till Rolf Dahlberg. Av denna analys framgår att professor Hellner inte har samma åsikt som Rolf Dahlberg. Problemen uppkommer om det blir tvist i domstol och om domstolen kan nöja sig med att hänvisa sig till ett uttalande av Rolf Dahlberg i parlamentet eller om den skall utgå från professorns analys. Jag är rädd för att den enskilde kommer att dra det kortaste sträet och förlora den processen.

Det har också sagts att skillnaden inte är stor men att den finns, vilket är tillräckligt. Det hade varit mycket enkelt för moderaterna, som tillsammans med oss har stött åsikten att man skall ha en generös inställning vid felaktig myndighetsutövning, att stödja oss och hjälpa den enskilda aktieägaren för att ge honom eller henne ett generöst skydd även vid felaktig dataregistrering.

ROLF DAHLBERG (m) replik:

Herr talman! Bengt Harding Olson säger alltså att hans förespråkade modell för reglering är säkrare för den enskilde aktieägaren. Men det som står i betänkandet innebär ju inte att det är mina privata ord som en domstol längre fram eventuellt skall hänvisa till utan det är ju till vad utskottet och så småningom riksdagen har fattat beslut om. Det innebär att orden väger tungt, Bengt Harding Olson, dvs. att den enskilde skall få fullgoda garantier

för att hållas skadeslös vid förluster som uppkommer till följd av systemet. Det ges också exempel på vilka åtgärder som VPC måste vidta för att garantera att den enskilde aktieägaren blir skadeslös vid ett eventuellt fel. I utskottets betänkande står det också att det förordade systemet "i praktiken ger den skadelidande en väl så förmånlig ställning som ett rent strikt ansvar, från vilket undantas skador till följd av vissa extraordinära händelser av den art som brukar benämnas *force majeure*".

Jag tycker att Bengt Harding Olson blåser upp den här frågan och vill göra den större än vad den är. Men faktum är ju att en domstol skall se på hur lagstiftaren har motiverat sitt beslut. Det är alltså inte vad utskottets ordförande eventuellt har sagt som domstolen skall hänvisa till utan till vad utskottet och riksdagen har fattat beslut om. Då tror jag att Bengt Harding Olson kan känna sig helt lugn när det gäller eventuella skador som kan drabba aktieägare i framtiden.

BENGT HARDING OLSON (fp) replik:

Herr talman! Det är självklart att lagutskottets betänkande väger tungt, det är jag själv angelägen om att det skall göra. Men det måste också vara synkroniserat med det verkliga rättsläget. När det i propositionen sägs att det finns fullgoda ersättningsmöjligheter är det, för att uttrycka det lindrigt, en sanning med modifikation.

En viktig rättskälla är just vad de rättslärde säger. Och det råder ju inga tvivel på den punkten. Jag kan som en avslutande anmärkning läsa ur professor Jan Hellners analys. Han säger: Kontrollansvaret är, som framhölls inledningsvis, en nyhet i nordisk lagstiftning. Det är avsett att utgöra en uppmjukning av det tidigare gällande strikta ansvaret som gjorde undantag blott för omöjlighet.

Det är precis på detta sätt som jag har formulerat detta. Men detta är en svår fråga. Alla nyanserade bedömare kan i varje fall vara eniga om att det råder en osäkerhet om denna tillämpning. För en liberal är det självklart att i sådana situationer ta ställning för den enskilda människan. Osäkerhet i lagstiftningen skall inte innebära att den drabbar den enskilde, tvärtom. I sådana fall skall man göra en bedömning som är till den enskildes fördel. Det hade varit bra om vi hade fått höra även Rolf Dahlberg säga det här och nu.

MARTIN OLSSON (c):

Herr talman! Sedan regeringen i våras framlagt propositionen om kontobaserat aktiesystem har vi från centern väckt en motion där vi kritiskt granskar förslaget ur bl.a. skadestånds-, säkerhets- och integritetssynpunkt. Vi fann däremot inte anledning att avstyrka propositionen. Propositionen innebär mycket kortfattat att aktiebrevens avskaffas i alla s.k. avstämningsbolag, dvs. för sådana vilka Värdepapperscentralen för aktieboken. De rättsverkningar som hittills har varit förbundna med aktiebrevet knyts, som tidigare talare har påpekat, enligt propositionen till registrering på konto hos Värdepapperscentralen.

Vår kritiska granskning av propositionen ledde till ett flertal synpunkter och yrkanden i vår motion L20. De fem reservationer som har fogats till utskottsbetänkandet bygger alla mer eller mindre på vår motion och dessutom

i stor utsträckning på folkpartiets motion L21, som i flera avseenden innehåller yrkanden som motsvarar dem i centerns motion.

För att inte onödigtvis förlänga talartiden vill jag när det gäller reservation 1, om strikt ansvar i stället för kontrollansvar, reservation 4 om grunderna för aktiebokens offentlighet, samt det särskilda yttrandet 1, om Värdepapperscentralens regressrätt, hänvisa till vad Bengt Harding Olson just har anfört.

Från centerns sida ser vi det som mycket angeläget att de som drabbas av skador eller förluster på grund av Värdepapperscentralens åtgärder garanteras skälig ersättning. Det är därför vi i vår motion framförde krav på strikt ansvar. Det är den frågan som just har föranlett det replikskifte vi nyss hade här. Och det är därför som vi tillsammans med folkpartiet och miljöpartiet reserverar oss för strikt ansvar. Det är av samma anledning som vi i centern i reservation 2 föreslår att vid bestämmande av skadestånd hänsyn även skall tas till omständigheter av annan än rent ekonomisk betydelse. Vi vill alltså att det skall vara möjligt att få ersättning för ideell skada, vilket vi tyvärr blev ensamma om att kräva i utskottet.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att skadeståndsbestämmelser som medger ett hänsynstagande även till andra omständigheter än de av rent ekonomisk natur sedan länge har funnits inom arbetsrätten och under senare tid även införts på immaterialrättens område. Också datalagen innehåller en sådan regel. Det kan dessutom påpekas att i det förslag till lag om företags-hemligheter, som ännu inte har slutbehandlats av riksdagen, finns en motsvarande bestämmelse. Reglerna i de nämnda olika lagarna har motiverats med att det ofta kan vara svårt för den enskilde att visa storleken av en förmögenhetsskada som drabbat honom och att ersättning bör kunna utgå för den kränkning som den skadelidande utsatts för även då han inte kan bevisa någon ekonomisk skada.

Enligt centerns mening finns samma skäl att införa sådana regler även i aktiekontolagen, eftersom motsvarande situationer kan uppstå för den enskilde inom det område som denna lag skall reglera. Väsentligt för oss är att skadelidande får rätt till full ersättning. Justitieministerns motivering i propositionen för att inte föreslå att ideell skada skall vara skadeståndsberättigad är mycket anmärkningsvärd. Efter att ha redovisat att en sådan regel finns i datalagen anför nämligen justitieministern på s. 85 i propositionen att: "Man kan ställa frågan om möjligheten till ersättning för ideell skada bör finnas också i de nu aktuella situationerna - - ." Men justitieministern fortsätter: "Enligt min mening är sådan skada så pass opraktisk vid dessa rent ekonomiska transaktioner, att det är onödigt att belasta aktiekontolagen med regler härom."

Varför en ideell skada skulle vara "så pass opraktisk" har jag inte lyckats få klarhet i under utskottsbehandlingen, och utskottsmajoriteten undviker att citera propositionen i denna del. Utskottsmajoriteten uttrycker sig i stället ganska försiktigt när vårt yrkande avstyrks. Majoriteten hävdar nämligen att utskottet i vart fall för närvarande inte är berett att förorda att aktiekontolagen kompletteras i enlighet med centerns förslag. Sedan vill utskottsmajoriteten gardera sig för att man nu kanske intar en felaktig hållning. Utskottet anför nämligen att frågan om sådan ersättningsregel får tas upp till ytterli-

gare överväganden om det uppkommer svårigheter för de skadelidande att bevisa vilka ekonomiska skador som uppkommit.

I motsats till majoriteten anser vi centerpartister att riksdagen nu – och inte eventuellt i framtiden – skall införa en regel om ersättning för ideell skada i aktiekontolagen. Vi anser att en sådan regel skulle utgöra ett värdefullt komplement när det gäller att garantera fullgoda ersättningsmöjligheter åt dem som drabbas av skada till följd av fel i samband med registreringen i det nya systemet.

Herr talman! Det är viktigt att det kontobaserade värdepapperssystemet inte medför försämringar i fråga om integritet och rättsskydd för aktieägarna och andra aktörer på aktiemarknaden, liksom det är viktigt att säkerhet och kontroll är tillfredsställande i det nya systemet. Eftersom det är ett nytt system och en ny lagstiftning bör riksdagen begära att regeringen gör en fortlöpande uppföljning och utvärdering av systemets konsekvenser i fråga om rättsförhållanden, säkerhet och sårbarhet samt kvalitet i övrigt. Dessa synpunkter framfördes både i centerns och folkpartiets motioner. I näringsutskottets yttrande till lagutskottet återfinns en avvikande mening, vari dessa motionskrav stöds förutom av centern och folkpartiet även av moderaterna och miljöpartiet. Dessa fyra partier står även bakom reservation 3, i vilken vi begär ett riksdagsuttalande om en sådan utvärdering. Enligt vår mening är det i hög grad naturligt, men också nödvändigt, att så omfattande och i så många människors förhållanden ingripande förändringar som övergången till värdepapperslöst aktiesystem blir föremål för fortlöpande uppföljning och noggrann utvärdering.

Enligt propositionen skall hos Värdepapperscentralen finnas en särskild nämnd, aktiekontonämnden. Den har berörts av tidigare talare. Nämnden skall ha till uppgift att pröva tvister med anledning av beslut som Värdepapperscentralen eller ett kontoförande institut har fattat med stöd av den föreslagna lagen. Nämnden skall ge rekommendationer om hur en tvist skall lösas. Den av parterna som så önskar kan föra saken till domstol för prövning. Syftet med nämnden är att den enskilde skall få ökade möjligheter att – vid sidan av domstolsväsendet – på ett smidigt sätt få en överprövning av Värdepapperscentralens eller kontoförande instituts beslut. I vår motion från centern begärde vi att aktiekontonämnden skulle bli ett från Värdepapperscentralen verkligt fristående organ för att kunna fullgöra sina uppgifter som konfliktlösare. Enligt propositionen skall nämnden knytas till Värdepapperscentralen. Vårt krav fick i näringsutskottet stöd av de fyra partier som står bakom den reservation jag nyss nämnde. Samma fyra partier vidhåller kravet i reservation nr 5 i betänkandet. I motsats till majoriteten kan vi reservera inte finna att regeringsförslaget om att knyta aktiekontonämnden till Värdepapperscentralen "innebär en fullt godtagbar reglering från rättssäkerhetssynpunkt". Vi hävdar ståndpunkten att nämnden måste vara helt fristående för att kunna rätt fylla sina viktiga uppgifter och kunna omfattas av fullt förtroende från dem som anser sig inte ha fått rätt behandling av Värdepapperscentralen. För oss är det främmande att knyta en nämnd som skall pröva tvister till den ena parten.

Från centerns sida har vi i olika sammanhang verkat för en begränsning av personnummernvändningen av integritetsskäl. Även när det gäller den

föreslagna aktiekontolagen hade vi yrkat i vår motion att personnummer som identifieringsnummer inte skulle komma till användning. Tyvärr synes det inte möjligt för Värdepapperscentralen att klara av redovisningar till skattemyndigheterna utan att ha registrerat personnummer. Med anledning härav har vi i ett särskilt yttrande tillsammans med moderaterna, folkpartiet och miljöpartiet framhållit våra synpunkter och vikten av att det även på skatteområdet skapas en ordning som inte tvingar andra myndigheter och organ att använda personnummer.

Herr talman! Sammanfattningsvis godtar vi från centerns sida förslaget om kontobaserat aktiesystem, men vi begär att denna nya verksamhet skall följas upp och utvärderas ur säkerhets- och integritetssynpunkt. Vi begär att möjligheterna att få skadestånd för den som drabbas av skador och förluster på grund av den nya verksamheten skall bli större. Vi begär att offentliggörandet av aktieinnehav skall vara knutet till röstandel i ett bolag, och vi begär att aktiekontonämnden, som jag nyss nämnde, som skall lösa tvister skall vara helt fristående.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till samtliga de fem reservationer som har fogats till betänkandet.

ELISABET FRANZÉN (mp):

Herr talman! Inom miljöpartiet är vi inte glada över det här kontobaserade aktiesystemet för registrering av aktier och andra värdepapper.

- Det är ett monopol och ett obligatorium med den makt över människor som det innebär.
- Aktieägaren blir bunden till ett kontoförande institut och förlorar därmed friheten att välja var han eller hon vill handla med sina olika värdepapper. Det är en frihet som många små investerare sätter högt.
- Systemet är ännu ett i raden som kan användas och kommer att användas till att kontrollera medborgarna och deras angelägenheter.

Systemet har emellertid också en del fördelar.

- Hanteringen av värdepapper blir mer enhetlig och rationell.
- Genom kortare handläggningstider minskas troligen förutsättningarna för penninglös spekulation.
- Aktiespararen behöver inte riskera att bli av med sina besparingar genom t.ex. brand eller stöld i hemmet, eftersom ägandet nu inte är knutet till innehavet av ett papper utan till registreringen hos VPC.
- Datasystemet verkar vara tillfredsställande ur säkerhetssynpunkt när det gäller angrepp utifrån.

Jag vill i det här sammanhanget peka på det jag tycker utgör brister i vår beredning av det här ärendet inom lagutskottet. När det gäller de delar som handlar om bolagsrätt och skadeståndsansvar så har som vanligt kunnandet och kompetensen funnits hos både vår utmärkta utskottspersonal och bland utskottets ledamöter, men det centrala i den här frågan är bedömningen av detta gigantiska datasystem. I den bedömningen har utskottet inte haft till-

gång till egna experter, utan vi har fått lita till systemets egna konstruktörer. Vi har varit hänvisade till Värdepapperscentralens egen presentation och egna försäkringar om att systemet är förträffligt. Det är klart otillfredsställande. Det är också ett olustigt förhållande att Värdepapperscentralen har kommit överens med Trygg-Hansa om att nyemittera ett mycket stort antal aktier med hjälp av det nya systemet redan i början av december i år och att utskottets handläggning har anpassats till den tidsplanen.

Miljöpartiet har tagit mycket allvarligt på säkerhetsaspekterna. Vi har sådan kompetens inom vår riksdagsgrupp att vi har kunnat ställa relevanta frågor till Värdepapperscentralen. Efter att ha analyserat frågesvaren och övrig information har vi kommit fram till att systemet är välkonstruerat och jämförelsevis säkert för externa angrepp. Vi har också tagit hjälp av experter utanför vår riksdagsgrupp.

Efter att ha vägt för och emot har vi alltså – med stor tvekan – bestämt oss för att inte motsätta oss ett införande av systemet i det här läget. Ett avgörande skäl är att vi på det sättet kan ge stöd åt de förslag om uppföljning och kontroll som framförts.

Det här är, som vi tidigare hörde, ett systemskifte. Det är också ett monopolsystem som den som vill äga värdepapper måste vara ansluten till. Det borde vara självklart att det skall följas upp och utvärderas när det gäller sådant som den enskildes rättssituation, säkerhet och sårbarhet. Systemet må vara väl konstruerat för intrång utifrån, men erfarenheterna från bankvärlden visar att de flesta databrott begås av insiders, ofta av personer i nyckelfunktioner och av personer som varit anställda under lång tid.

Helt nyss avslöjades t.ex. en liga som organiserade stölder från bankkonton genom förfälskade uttagsorder, inkoppling på telefonnätet m.m. Detta skulle kunna göras också inom det system som nu kommer att godkännas. Jag yrkar därför bifall till reservation 3, om uppföljning och utvärdering av lagstiftningen, och till reservation 1, eftersom vi anser att ett rent, strikt ansvar för VPC ger ett bättre skydd än kontrollansvar för den skada som kan drabba den enskilde vid fel.

Det har här talats om vilket som är bäst: kontrollansvar eller strikt ansvar, och enligt de jurister som vi har talat med är kontrollansvaret ett nytt institut, som har införts för att användas vid handel, bl.a. vid fel i samband med köp, inte med tanke på systemfrågan. Vi har därför valt ett rent, strikt ansvar.

De kontoförande instituten spelar en viktig roll i det kontobaserade aktiesystemet. Det är därför rimligt att de skall vara ansvariga gentemot Värdepapperscentralen för de fel som de själva gör. Miljöpartiet står därför bakom det särskilda yttrandet nr 1, som handlar om regressansvar. Mitt namn har tyvärr fallit bort i betänkandet – av det har jag lärt att man bör läsa utskottsprotokollen noga.

Jag vill också yrka bifall till reservation 4. Avgörande för allmänintresset när det gäller insyn i aktieinnehav bör vara makten och inflytandet i första hand, inte värdet i kronor och ören.

LENNART ANDERSSON (s):

Herr talman! År 1980 uppgick den registrerade omsättningen på Stockholms fondbörs till ca 7 miljarder kronor. Redan år 1986 hade omsättningen

stigit till 140 miljarder kronor – en tjugofaldig ökning. Också den övriga värdepappershandeln har ökat mycket kraftigt. Det stora antal värdepapper som handeln numera omfattar innebär betydande hanteringsmässiga problem. Hanteringen är orationell och kostsam och medför också säkerhetsrisker i form av stöld och förfalskning, uteblivna leveranser och liknande. Den senaste tiden har vi i annonser i dagspressen kunnat se att ett av våra största försäkringsbolag skall ombildas till aktiebolag med försäkringstagarna som aktieägare. I nuläget innebär det att det måste utfärdas 700 000 nya aktiebrev till ca 900 000 nya ägare. Det här skulle innebära en enormt stor påfrestning på det nuvarande pappersbaserade systemet, och rättsförluster till följd av förseningar i hanteringen skulle knappast ha gått att undvika.

Mot denna bakgrund bör man se med tillfredsställelse på att det nu föreligger ett färdigt lagförslag om övergång till ett kontobaserat aktiesystem. Förslaget är resultatet av ett noggrant beredningsarbete och bygger i sina huvuddrag på de riktlinjer som riksdagen godkände i december 1988. Förslaget innebär att systemet med aktiebrev avskaffas i alla avstämningsbolag, dvs. sådana aktiebolag som tillämpar s.k. förenklad aktiehantering och där VPC för aktieboken. I praktiken handlar det om de bolag som är noterade vid Stockholms fondbörs och därutöver om ytterligare ett par hundratal bolag.

Som jag nämnde bygger det nya systemet på att några aktiebrev inte längre kommer att utfärdas. I stället kommer de rättsverkningar som för närvarande är förenade med själva aktiebrevet att knytas till registrering av aktieinnehavet på ett särskilt konto hos VPC. Varje gång en förändring av innehavet registreras på kontot får aktieägaren en skriftlig underrättelse. Han kan också när som helst på begäran få ett utdrag som visar vad som finns registrerat på kontot. Dessutom får han alltid i början av varje år ett aktuellt utdrag över vilka innehav som är registrerade på hans konto. De här utdragen kommer på ett tydligt sätt att ange att registreringarna avser värdepappersinnehav och också i övrigt att utformas så att de kan användas för att styrka innehavarens rätt. Det är alltså väl sörjt för att övergången till det kontobaserade systemet skall kunna ske utan att de enskilda aktieinnehavarna behöver känna osäkerhet inför vad det nya systemet innebär för deras del.

De som skall vidta de olika registreringsåtgärderna är särskilda kontoförande institut som har möjlighet att lägga upp och gå in i aktiekontona. För att de skall få fungera som ett kontoförande institut krävs tillstånd av VPC, och instituten skall stå under bankinspektionens tillsyn. De som kan komma i fråga som kontoförande institut är alltså i första hand banker och fondkommissionärer.

Det nya kontobaserade systemet kommer att fylla högt ställda krav när det gäller funktion och säkerhet. Också de rättsliga frågor som aktualiseras i samband med övergången har på ett tillfredsställande sätt kunnat lösas. Om detta råder det en ganska stor enighet, och jag noterar att inte något parti i riksdagen längre är emot det lagstiftningsförslag som riksdagen nu skall ta ställning till.

På enstaka punkter har emellertid företrädare för andra partier kritiserat de lösningar som utskottet står bakom. Sålunda har de som står för reservation nr 1 påstått att bestämmelserna om VPC:s skadeståndsansvar inte skulle

ge de skadelidande ett tillräckligt skydd. Det är en uppfattning som vi från majoritetens sida inte kan dela. Som framgår av lagutskottets betänkande (s. 15) innefattar utskottets förslag om s.k. kontrollansvar ett mycket långtgående ansvar för olika skador som kan drabba den enskilde. Ansvaret omfattar samtliga skador som kan hänföras till VPC:s interna förhållanden. Dessutom skall VPC ersätta skador på grund av händelser som ligger utanför dess kontroll, under förutsättning att VPC skäligen kunde ha undvikit eller övervunnit skadeverkningarna. Utskottet betonar i betänkandet att det i detta avseende måste krävas långtgående åtgärder av VPC för att gardera systemet mot risker av olika slag. Exempel på sådana risker är strömvabrott, naturkatastrofer, obehöriga intrång av utomstående och sabotage. Härtill kommer att VPC för att undgå ansvar måste visa att följderna av okontrollerbara händelser inte kunnat övervinnas. I praktiken ger detta stränga ansvar ett väl så starkt skydd för den enskilde som ett rent strikt ansvar, från vilket undantag görs för skador på grund av force majeure-händelser.

Mot denna bakgrund anser utskottet att motionärernas önskemål om ett strikt ansvar är helt tillgodosett genom de föreslagna bestämmelserna om kontrollansvar. Det har alltså i praktiken mycket liten betydelse om VPC:s skadeståndsansvar utformas som ett kontrollansvar eller som ett strikt ansvar. Anledningen till att utskottet har hållit fast vid kontrollansvaret är att vi inte har ansett det rimligt att VPC undantagslöst skall stå för ansvaret för rena force majeure-fall. Det skulle innebära att man satte VPC i en fullständig särklass när det gäller ansvar för jordbävningar och andra naturkatastrofer. Inte ens innehavare av atomanläggningar har något skadeståndsansvar vid denna typ av katastrofer.

I reservation 2 av Martin Olsson och Stina Eliasson begärs att aktiekontolagen skall kompletteras med en bestämmelse, som innebär att skadeståndet skall beräknas med hänsyn till andra omständigheter än sådana som är av rent ekonomisk betydelse. Det är mycket svårt att få någon klar bild av vilka omständigheter reservanterna syftar på. Det handlar ju här om rent ekonomiska transaktioner i form av köp och försäljning av aktier och liknande, och jag tror inte att det i de fall vi nu diskuterar finns något egentligt behov av regler som närmast skulle ha till funktion att ge ersättning för ideell skada.

Lagutskottet har därför avstyrkt ett krav i en centermotion på den här punkten, men vi har lämnat dörren på glänt i skrivningen genom att framhålla att frågan får tas upp till ytterligare överväganden om det visar sig att det i den praktiska tillämpningen uppkommer svårigheter för de skadelidande att bevisa vilka ekonomiska skador som har uppkommit.

I reservation 4 kritiseras reglerna om aktiebokens offentlighet. Det har sagts att de reglerna bör vara knutna till röstetalet och inte till antalet aktier som innehas. Aktiebokens offentlighet är en sak som regleras i aktiebolagslagen och har egentligen inget direkt samband med frågan om övergången till ett kontobaserat aktiesystem. Vi är emellertid väl medvetna om att de nuvarande offentlighetsreglerna kan diskuteras, och frågan har också ingått som en av de uppgifter som värdepappersmarknadskommittén haft i uppdrag att närmare utreda. Kommittén är nu klar med sitt arbete och överlämnar just i dag sitt betänkande till chefen för finansdepartementet.

I utredningsbetänkandet föreslås bl.a. att den nuvarande gränsen vid

högst 500 aktier skall bytas ut mot en på visst sätt konstruerad värdegräns. Det här förslaget kommer med all sannolikhet att skickas på remiss och sedan bli föremål för beredning i sedvanlig ordning. Det finns därför inte någon anledning för riksdagen att nu göra något tillkännagivande i saken.

Herr talman! Till sist vill jag göra några korta kommentarer till reservationerna 3 och 5. I reservation 3 föreslås att riksdagen som sin mening skall ge regeringen till känna att det i hög grad är naturligt och också nödvändigt att ett så omfattande lagförslag som det nu aktuella blir föremål för uppföljning och utvärdering. Inom lagutskottet har vi den praxisen att vi med förenade krafter brukar följa upp verkningarna av alla större lagförslag som vi behandlar. Vi är ett av de utskott som gör flest besök ute i landet för att med olika myndigheter diskutera återverkningarna och hur våra lagförslag har tagits emot. Regeringen har sitt system för att följa upp olika lagförslag.

Vi har den uppfattningen i majoriteten att det inte behövs något särskilt tillkännagivande på den här punkten. Vi har som riksdagsledamöter ett stort ansvar, och det ankommer på oss att också bidra till att följa upp sådana här stora lagförslag. Vi skall från lagutskottets sida mycket gärna göra nya studiebesök och kontrollera hur lagen tillämpas så småningom, men den här lilla modenyheten, som börjar komma i allt fler borgerliga motioner, att det skall göras tillkännagivande till regeringen om uppföljningen av varje lagförslag, är onödig – det sker en automatisk uppföljning av sådana här större lagförslag.

Reservation 5 berör aktiekontonämndens ställning. Reservanterna menar, att om nämnden verkligen skall kunna vara fristående måste den även i administrativt och ekonomiskt hänseende göras oberoende av VPC. Reservanterna har dock inte angett något förslag till hur nämndens verksamhet skall finansieras och inte heller några synpunkter på hur stort kansli som i så fall behövs.

Jag menar att det viktigaste är ledamöternas självständighet och integritet i sitt arbete – det är det som är avgörande för nämndens anseende och dess oberoende ställning. Det är inte kontorslokalernas placering och finansieringen av administrationen som är det mest betydelsefulla. Jag utgår från att de personer som kommer att utses till ledamöter i nämnden mycket väl uppfyller de krav som jag här har ställt.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i dess helhet och avslag på motionerna.

MARTIN OLSSON (c):

Herr talman! Med anledning av Lennart Anderssons synpunkter på vissa reservationer vill jag påpeka några saker. Då det gäller Värdepapperscentralens ansvar finns det två reservationer. Den ena gäller strikt ansvar, och den andra, som enbart centern står bakom, gäller ansvar för ideell skada. Jag skall ta upp den senare.

Gemensamt för båda reservationerna är att det är viktigt att de som har kontakterna med VPC har fullgoda säkerheter för att få ersättning om skador och förluster uppstår. Vi måste, som Elisabet Franzén påpekade, komma ihåg att VPC är ett monopolföretag. Om vi blir illa behandlade av en bank kan vi byta bank, men om vi blir illa behandlade av VPC har vi inte

någon möjlighet att byta. Ur den synpunkten är det särskilt viktigt att skadeståndsreglerna är mycket generösa.

När det gäller kravet på ersättning för ideell skada redovisade jag i mitt anförande att det i flera lagar, bl.a. arbetsrättslagen, datalagen och förslaget till lag om företagshemligheter, ges möjlighet till sådan ersättning. Det är rimligt, skäligt och nödvändigt att motsvarande regler införs i aktiekontolagen. Varför skall man, som utskottsmajoriteten skriver, vänta och se om det möjligen kan behövas i framtiden? Varför måste skador uppstå innan man kan föra in skäliga regler i lagen? Vi vill att reglerna förs in innan skadorna har uppstått, eftersom det eventuellt kan uppkomma förluster.

Frågan om utvärdering har blivit en modenyhet i borgerliga motioner, enligt utskottets vice ordförande. Anledningen till att vi har med kravet i detta speciella fall är att det är en helt ny verksamhet. Som Lennart Andersson och flera har påpekat, berör verksamheten många människor, eftersom aktiehandeln är så omfattande och aktieinnehavet nu är spritt till en stor del av svenska folket.

Det är ur den synpunkten som vi reserverar oss framfört att det finns anledning för riksdagen att ge regeringen klart till känna hur vi ser på behovet av uppföljning. Det minskar inte behovet av att utskottet gör studiebesök m.m., men jag ser fram emot att Lennart Andersson föreslår vissa utskottsinitiativ i denna fråga i framtiden om det behöver göras någonting.

Vi reserverar oss vill att aktiekontonämnden skall vara fristående. Vi får kritik både för att vi vill att den skall vara fristående och för att vi inte har angett vilka kostnader den kommer att dra och hur stort dess kansli skall vara. Vi har inte möjlighet att utreda det inom utskottet, utan vi vill, som framgår av reservationen, ge regeringen till känna att det skall utformas ett sådant system, och då är det regeringens sak att pröva vilka kostnader som kan uppkomma på grund av kansliets storlek. Det viktiga är att aktiekontonämnden fungerar väl. Att fristående nämnder av det här slaget har stor betydelse visar t.ex. allmänna reklamationsnämnden.

BENGT HARDING OLSON (fp).

Herr talman! Jag vill bemöta Lennart Andersson på ett par punkter. En av dem gäller frågan om Värdepapperscentralens skadeståndsansvar gentemot en enskild aktieägare. Enligt propositionen och lagutskottets majoritet skall man bygga på det s.k. kontrollansvaret. Vi i minoriteten anser att det skall vara fråga om strikt ansvar. Eftersom jag förstått av debatten och diskussionen här att man talar om litet olika begrepp när det gäller strikt ansvar, är det angeläget att påpeka skillnaden mellan strikt ansvar som bygger på den s.k. omöjlighetsläran och strikt ansvar som bygger på force majeure. Jag vill poängtera att reserverna – det framgår också av reservationen – talar om ett strikt ansvar. Det är i "dagligt" juridiskt tal detsamma som strikt ansvar med undantag bara för omöjlighet. Med den inställningen, Lennart Andersson, är det ovedersägligen på det sättet att minoritetens ståndpunkt är förmånligare för den enskilde aktieägaren. Vår inställning ger det skydd som propositionen utlovar men varken regeringen eller utskottets majoritet lever upp till, nämligen att, som man säger, bereda den drabbade fullgoda ersättningsmöjligheter. Det kan aldrig kontrollansvaret göra.

Man kan till detta också foga den reflexionen att när vi nu äntligen i lagutskottet har enats, inkl. socialdemokraterna, om att vi skall ha en generös syn på enskilda människor som skadelidande vid felaktig myndighetsutövning, så borde logiken kräva att vi har motsvarande generösa inställning även vid felaktig registerföring av VPC.

Till slut också något om aktiebokens offentlighet, eller närmare om behovet av insyn i de svenska maktförhållandena. Menar Lennart Andersson att socialdemokraterna tycker att inflytandet i ett aktiebolag mer bygger på aktieantalet än på röstvärdet? Jag väntar med nyfikenhet på svaret.

ELISABET FRANZÉN (mp):

Herr talman! Jag tänkte säga några ord om aktiekontonämnden såsom svar på Lennart Anderssons inlägg.

I likhet med Lennart Andersson tror jag att de ledamöter som kommer att arbeta i den här nämnden kommer att utföra sitt arbete med stor integritet. Samtidigt är det så att dessa ledamöter inte kommer att vara de som väljer de ärenden som skall föras upp i nämnden. De kommer heller inte att sammanställa de material- och sakförhållanden som presenteras, utan det kommer tjänstemän att göra. Det är mycket viktigt att den enheten är oavhängig och oberoende, så att den enskilde kan få en opartisk bedömning från början till slut. Det är skälet till att vi har stött en oberoende aktiekontonämnd.

LENNART ANDERSSON (s):

Herr talman! Bara ett par korta kommentarer. Bengt Harding Olson frågade mig om vår principiella uppfattning när det gäller insynen i aktiebolag. Jag redovisade i mitt anförande att finansministern i dag får ta emot en stor utredning där de här frågorna behandlas. Därför tycker jag fortfarande att det är överflödigt att vi i dag tar upp en stor debatt i den här frågan. Att vi också vill se över de här reglerna visas av att vår regering har tillsatt en utredning som nu är färdig och kommer med förslag. Sedan får vi fortsätta att diskutera de här frågorna när vi dels har fått läsa hela betänkandet, dels fått se remissvaren osv. Jag har på den punkten inget mer att tillägga utöver det jag sade i mitt anförande.

Likaså vill Bengt Harding Olson i dag mycket gärna ta upp en stor debatt om skadeståndsansvarets utformning i allmänhet, inte bara i den här aktuella frågan, utan han vill gärna gå litet vidare. I det fallet håller regeringen nu på att tillsätta den parlamentariska utredning som vi har begärt för att se över skadeståndsbestämmelserna. I den aktuella fråga som ligger på riksdagens bord i dag anser jag och vår partigrupp att det s.k. kontrollansvaret är tillräckligt. Vi har för dagen inte alls några krav på att gå längre. Bengt Harding Olson vet mycket väl att när vi gjorde vårt studiebesök på VPC kunde deras egna jurister inte heller peka ut några konkreta fall där kontrollansvaret inte skulle räcka till. Vi anser att detta mycket väl räcker i det aktuella fallet.

Till Elisabet Franzén vill jag säga att oavsett om aktiekontonämndens kontorslokaler kommer att ligga i VPC:s lokaler eller inte är det nämndens handläggare och tjänstemän som skall ta fram det material som nämnden skall behandla. Det är riktigt att det ytterst är nämndens ledamöter och

nämndens arbete som är avgörande för självständigheten och integriteten och inte de yttre ramarna för hur nämnden skall arbeta och var den sitter någonstans.

BENGT HARDING OLSON (fp):

Herr talman! Skillnaden mellan kontrollansvar och strikt ansvar är svår att exakt ange i varje situation. På den punkten kan jag gärna hålla med Lennart Andersson. Men skillnaden existerar bevisligen. Jag har till stöd åberopat professor Jan Hellner och jag vill gärna göra det igen. Därmed tycker jag att jag också har bevisat att skillnaden föreligger.

Det kan uppkomma situationer då det kan vara mycket hårt emot VPC att kräva att VPC skall betala skadestånd till en enskild aktieägare, exempelvis från det enormt stora företag inom försäkringsbranschen som nu skall göras till aktiebolag med, som Lennart Andersson sade, 900 000 nya aktieägare, en mängd av småsparare och små försäkringstagare. Det kan alltså vara svårt att lägga ett ansvar på VPC för varje fel som uppkommer.

Men jag tycker att det skulle vara ännu mycket svårare att låta den enskilde lille aktieägaren stå för de fel som han absolut inte har varit med om att orsaka. Det tycker jag är en mycket rimlig inställning i ett rättssamhälle, att den enskilde som oförskyllt har drabbats av något skall hållas skadeslös. Det gör mig ännu mindre ont att lägga detta hårda ansvar på VPC. VPC är visserligen inte formellt en myndighet, men i princip gör jag gällande att VPC är likställt och skall jämföras och behandlas som om det vore en myndighet, detta i kraft av att VPC har en monopolställning. Det är VPC och ingen annan som får föra detta enorma register. Den rättigheten skall balanseras med ett rejält ansvar för VPC:s egen verksamhet.

Slutligen vill jag beträffande insynen i aktiebolagen göra den tolkningen – jag vet inte om det är en övertolkning – att Lennart Andersson och socialdemokraterna är överens med folkpartiet om att det reella inflytandet sitter i röstvärdet och inte i röstantalet. Då hade det legat nära till hands att ställa upp och rösta för vår reservation, inte för att binda sig i detaljer men för att ange en färdriktning – hur vi vill att den proposition som kommer i framtiden skall se ut. Det hade varit bra för parlamentet och för regeringen, och det hade varit tacknämligt att få höra det här och nu.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 9 §.)

5 § Föredrogs

lagutskottets betänkande

1989/90:LU7 Ändring i lagen (1980:1102) om handelsbolag och enkla bolag
(prop. 1989/90:8).

skatteutskottets betänkanden

1989/90:SkU12 Dubbelbeskattningsavtal mellan de nordiska länderna
(prop. 1989/90:33) samt

1989/90:SkU13 Dubbelbeskattningsavtal mellan de nordiska länderna beträffande skatter på arv och gåva (prop. 1989/90:39).

Talmannen konstaterade att inga talare var anmälda.
(Beslut fattades under 9 §.)

6 § Immunitet och privilegier för en EG-delegation

Föredrogs
justitiekammarens betänkande
1989/90:JuU11 Immunitet och privilegier för en EG-delegation (prop. 1989/90:36).

KENT LUNDGREN (mp):

Herr talman! När jag hörde talas om att en extra proposition var på väg till justitiekammaren, tänkte jag: Hoppsan, här är det någonting som har med våldet att göra och som man antagligen har bråttom att genomföra. Men döm om min besvikelse när det visade sig handla om immunitet och privilegier för en EG-delegation.

Vi har ju av gammal hävd ett antal regler gällande för vilka och vad som skall få immunitet enligt diplomatiska premisser. Det har hittills varit erkända stater och också mellanfolkliga organisationer där Sverige är medlem. EG är inte en erkänd stat, och Sverige är inte medlem i EG – om vi nu skulle betrakta EG som en mellanfolklig organisation.

Att det är så bråttom med hanteringen av den här propositionen har också förvånat mig litet; den skall gälla med retroaktiv verkan från den 1 november. Men efter några svängar i utskottet och snabbbehandling har vi den i alla fall redan i kammaren. Jag måste säga att det finns länder och att det finns statsbildningar – visserligen utan eget land – som vi borde ha erkänt för länge sedan. Då är det väldigt svårt, men det är klart att det då inte heller finns några pengar att tjäna. Det går väldigt fort när det gäller EG och svensk "inkörning" i EG.

I utskottets text åberopas bl.a. att Norge har givit EG-kommissionen diplomatiska rättigheter. Ja, det är mycket som Norge har gjort och som vi inte har gjort. Norge har gått med i bl.a. NATO. Det har inte vi gjort, och det skall vi väl inte heller göra, förhoppningsvis.

Men när utskottet skriver att det föreligger särskilda omständigheter när det gäller Sveriges förhållande till EG, så kan jag hålla med. Vi är på väg in med expressfart. Som jag har sagt i andra sammanhang har jag ingenting emot mellanfolkliga organisationer och mellanfolklig gemenskap. Jag vill dock icke se Sverige som Europas Norrland – och jag är rädd att det kommer att hända i den här konstellationen.

Vi har i många sammanhang förr i tiden anklagats för att stå med mössan i hand för överheten. Jag har en känsla av att vi gör det nu också, och det är ett led i den här smyginstallationen, som jag ser det.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen och därmed avslag på propositionen.

BRITTA BJELLE (fp):

Herr talman! EG-kommissionen företräder den Europeiska kol- och stålunionen, den Europeiska ekonomiska gemenskapen och den Europeiska atomenergigemenskapen.

Sverige och EG har alltsedan organisationens tillkomst 1958 – det gällde egentligen då EG:s företrädare – upprätthållit nära och permanenta förbindelser. Redan 1959 upprättade Sverige en delegation i Bryssel. EG har däremot hittills inte haft någon motsvarande delegation i Stockholm. Förbindelsen har endast upprätthållits genom den svenska delegationen i Bryssel. Sverige har nu undertecknat en överenskommelse med EG-kommissionen om upprättande av en delegation i Sverige.

Under årens lopp har Sverige och EG träffat ett flertal överenskommelser på olika områden. Dessutom förekommer ett omfattande samarbete mellan Sverige och EG. Det finns därför från Sveriges sida ett starkt önskemål om att en delegation skall upprättas här. Då underlättas vårt samarbete med EG på samma sätt som utländska beskickningar underlättar vårt samarbete med deras hemländer.

För att EG-delegationen skall kunna fungera på ett godtagbart sätt har utskottet ansett det vara viktigt att delegationens medlemmar jämte deras familjer, och vissa andra personer, tillerkänns immunitet och privilegier på samma sätt som gäller för utländska beskickningar i Sverige. Därför har utskottet också föreslagit detta, och jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Herr talman! Britta Bjelle tog inte upp det faktum att kommissionen nu får status som juridisk person i Sverige; det är närmast det som min motion handlar om.

EG-kommissionen har nu upprättat en delegation i Stockholm. Jag delar utrikeshandelsminister Anita Gradins glädje över detta, som den uttrycktes i Grands spegelsal i förgår vid öppningsmottagningen.

Sverige vill självfallet bibehålla och fördjupa de goda förbindelserna med EG.

Samtidigt är det självklart att vi skall "bevara vårt lands oberoende, så att vi i alla lägen har frihet att utveckla vårt samhälle politiskt, ekonomiskt, socialt, kulturellt och i varje annat hänseende efter våra egna värderingar och därmed verka för internationell avspänning och en fredlig utveckling". Detta är ett citat från proposition 1986/87:95 s. 26.

De tre europeiska gemenskaperna – kol- och stålgemenskapen, den Europeiska ekonomiska gemenskapen och den Europeiska atomenergigemenskapen – blir nu, enligt artikel 2 i överenskommelsen, juridiska personer i Sverige med rätt att sluta avtal, att förvärva och förfoga över fast och lös egendom såvitt detta erfordras för att de effektivt skall kunna fullgöra sina uppgifter samt att vara part i rättsligt förfarande, och skall för detta ändamål företrädas av kommissionen.

Detta är, såvitt jag förstår, en statsrättslig innovation i Sverige. Utskottet hänvisar till att man redan gått in för denna modell i Norge.

Orsaken till att jag motionerade i ärendet är att jag vill ha konsekvenserna

Immunitet och privilegier för en EG-delegation

klarlagda. Självfallet skall delegationen ha de praktiska möjligheter som ambassader har att ordna lokaler m.m. för sitt arbete.

Men kommer det faktum att EG nu blir en juridisk person i Sverige att kunna innebära att avtal med EG inte längre är överenskommelser med utländska organisationer? Kringgår vi grundlagens bestämmelser på detta sätt?

Jag har försökt få klarhet genom frågor hos juridisk sakkunskap, men inte lyckats med detta. T.o.m. i UD tycks man vara oklar om innebörden.

Det är därför viktigt att riksdagen nu slår fast att artikel 2 i överenskommelsen enbart har det begränsade syftet att EG-delegationen praktiskt skall kunna verka i landet. När riksdagen har slagit fast detta har jag nått syftet med min motion och har därför inget yrkande.

KENT LUNDGREN (mp):

Herr talman! När det gäller frågan om diplomatisk immunitet skulle jag vilja säga att EG får öppna hur många kontor som helst i Sverige; det har jag ingenting emot – allt för att stärka mellanfolkliga organisationers rätt att fungera. Men att åstadkomma en stark diplomatisk markering, som diplomatisk immunitet, innebär att man ger en helt annan status åt ett kontor. Den markeringen skulle också Palestinas folk önska sig, men har inte fått en sådan. I alliansfrihetens namn måste detta också innebära att vi är beredda att när som helst göra sammalunda med ekonomiska mellanfolkliga organisationer från östblocket och andra områden. Jag kan inte se det på annat sätt. Tack!

BRITTA BJELLE (fp):

Herr talman! Jag tänkte bara säga till Kent Lundgren och även till Birgitta Hambraeus att det ju faktiskt är så att om man skall se till Birgitta Hambraeus uttryck "bevara vårt lands oberoende" så påverkas det ju inte av det faktum att, när nu Europa håller på att växa fram till en stor gemenskap, vi underlättar för Sverige att åstadkomma avtal och ha förhandlingar med EG. Och eftersom vi har haft en delegation i Bryssel med privilegier och immunitet, är det rimligt att, när EG-delegationen upprättar en delegation i Stockholm, den behandlas på samma sätt. Syftet är ju ett önskemål från Sverige att få ett kontor här för att förhandlingar och kontakter skall underlättas. Då är det också rimligt att det har samma status som beskickningar har.

Vi har alltså och kommer att ha mycket goda kontakter. Och vi är inne i en fantastisk utveckling i Europa, där man inte kan sia om hur det kommer att se ut i framtiden. Men vi i utskottet tycker att det här har varit en bra lösning under mellantiden, då EG-kommissionen arbetar och Europa växer fram. Vi tycker också att man kan ge EG-delegationen samma status som utländska beskickningar.

BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Herr talman! Britta Bjelle är jurist och därför vill jag rikta en direkt fråga till henne: Innebär det faktum att EG:s tre gemenskaper nu får status som juridisk person i Sverige att vi på något sätt kommer att kunna kringgå grundlagens bestämmelser angående avtal med främmande organisationer?

Man överlåter beslutanderätt osv. Det kan man väl inte göra utan en grundlagsändring? Jag vädjar till Britta Bjelle som jurist att klargöra vad det innebär att de tre gemenskaperna blir juridiska personer i Sverige. Är det bara ett praktiskt arrangemang eller har det en vidare betydelse?

Prot. 1989/90:31
22 november 1989

Öresundsförbindelserna

BRITTA BJELLE (fp):

Herr talman! Jag känner mig smickrad över att det förhållandet att jag är jurist skulle innebära att jag är grundlagsexpert och skulle kunna tolka lagar som Birgitta Hambraeus har vänt sig till utrikesdepartementet och annan juridisk expertis för att få klarlagda. Birgitta Hambraeus tror att en som i och för sig har juridisk examen, men som rent faktiskt har ägnat sig åt ett helt annat yrke, skall kunna utveckla frågan. Jag känner mig än en gång smickrad, men är faktiskt inte kapabel att så här direkt utveckla det.

Däremot är min uppfattning, och jag trodde att Birgitta Hambraeus var nöjd med det – så uppfattade jag henne – att det i varje fall underlättar för EG-kommissionen om man är juridisk enhet i Sverige, så att man kan sluta avtal och skaffa sig acceptabla lokaler. Man måste också kunna skriva under handlingar när det t.ex. gäller att hyra eller köpa ett hus.

Eftersom jag inte är så konspiratoriskt lagd just i den här frågan, utgår jag från att man kommer att använda den statusen på ett riktigt sätt i Sverige.

BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Herr talman! Britta Bjelle är också ordförande i riksdagens justitieutskott och har alltså nu sitt namn på ett förslag till beslut av riksdagen. Men jag känner mig lugnad av det sista som Britta Bjelle sade. Det är nämligen så att vi inte bara utgår från det utan vi slår härmed fast att vad vi menar med att dessa tre gemenskaper blir juridiska personer i Sverige enbart är ett praktiskt arrangemang för att delegationen praktiskt skall kunna verka i Sverige. Det har ingen djupare betydelse. Det är ett rent praktiskt arrangemang; det är alltså innebörden av det beslut vi kommer att fatta snart.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades under 9 §.)

7 § Föredrogs

trafikutskottets betänkande

1989/90:TU4 Vissa beslut fattade av Internationella arbetskonferensen vid dess sjuttiofjärde möte (tionde sjöfartssessionen) (prop. 1988/89:122).

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

(Beslut fattades under 9 §.)

8 § Öresundsförbindelserna

Föredrogs

trafikutskottets betänkande

1989/90:TU5 Öresundsförbindelserna.

STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Jag ber att få inleda med att yrka bifall till den reservation i det här betänkandet där vi moderater står som undertecknare.

Människor har alltid försökt att på olika sätt skapa och erhålla fasta förbindelser. Om det har varit praktiskt möjligt att bygga broar har man gjort det. I Skåne har vi i snart hundra år haft en debatt där vi har efterlyst en fast förbindelse mellan Sverige och Danmark. Frågan har i första hand koncentrerats kring Malmö och Köpenhamn. Vi tror, ja vi vet, vi skåningar är nämligen inga egoister, att en bro mellan Malmö och Köpenhamn är viktig inte bara för Malmö, inte bara för Skåne utan för hela Sverige.

Vi ser nu en konkurrens som för varje dag blir allt hårdare, en konkurrens som innebär att de arbetstillfällena som finns i Sverige i framtiden kan få svårare att hävda sig. Därför är det viktigt att vi inte raserar broar utan bygger broar och förbindelser med Europa. Vi menar också att en bro mellan Malmö och Köpenhamn skulle innebära många andra fördelar, exempelvis en ökad turism. Vi ser här i Stockholm hur man annonserar och propagerar för Globen. Globen må stockholmarna ha, men en Öresundsbro tror jag faktiskt skulle vara snäppet bättre. Jag tror faktiskt att människor skulle vallfärda till den aktuella regionen, om man kunde visa upp den här bron. Den skulle vara ett unikum i Europa.

När man talar om bron brukar man alltid säga att den skulle innebära miljökatastrof och kaos m.m. Men man talar inte om att det är vår uppfattning att en bro skulle innebära ökad trafiksäkerhet. Hur många av oss har inte suttit i färjeköer? När vi är på väg att ta sista färjan kör vi kanske litet fortare än vad reglerna tillåter för att få en plats som man har beställt på färjan.

Om vi får en fast förbindelse, nämligen en järnvägs- och bilbro, mellan Malmö och Köpenhamn slipper vi de problemen. Då kan man alltså köra i lugn och ro och veta att även om man kommer en kvart senare än man tänkt sig så kan man i alla fall köra över. Man slipper sova över i Malmö eller Köpenhamn, vilket man nu kan tvingas till därför att man med bara någon minut har missat en färjeförbindelse.

Från lokalt håll blir vi i Skåne ibland litet förvånade över denna debatt. Här ordnar s-märkta men, herr talman, icke utmärkta ungdomar tribunaler i Stockholm över frågan om huruvida man skall ha en bro mellan Malmö och Köpenhamn. Det är förvånansvärt! Vi skåningar bryr oss inte om Essingeleden och andra problem som finns här uppe. Låt oss sköta våra egna affärer!

Till skillnad från många andra som i dag står i kö med mössan i hand inför riksdag, regering och departement och begär pengar så begär vi inga pengar. Det finns i dag privata finansiärer som är villiga att betala byggandet av en bro. Då tycker jag att staten, och riksdagen framför allt, skulle vara ytterst tacksam över detta. Det enda vi begär är ett klartecken från riksdagen om att det är okej, att vi kan bygga den bro som vi vill ha.

Herr talman! När man har lyssnat på debatten i riksdagen och sett den i pressen får man ibland en uppfattning att det finns en kompakt majoritet mot en bro. Men så är faktiskt inte fallet, herr talman.

Vi har haft ett antal undersökningar nere i Malmö där man har frågat människorna: Vill ni ha en bro mellan Malmö och Köpenhamn eller ej? Varje gång har en stor majoritet sagt ja till en bro. Man kan säga att detta bara är

en lokal opinion. Men vi kunde alla notera att ett stort opinionsinstitut i april månad frågade svenska folket om denna bro. Då visade det sig att en stor och klar majoritet ansåg att vi skulle ha en fast förbindelse mellan Sverige och Danmark. Av den stora majoriteten röstade de flesta för en kombinerad bil- och järnvägsbro. Det lilla intressanta i det sammanhanget är ju faktiskt, herr talman, att även sympatisörer till de partier som i dag ivrigast motarbetar en bro röstade för en bro. Centerpartiets och t.o.m. miljöpartiets väljare röstade för en fast förbindelse mellan Malmö och Köpenhamn. Det enda parti – det skall jag i ärlighetens namn tillägga – som hade en majoritet av sympatisörerna mot en bro var vpk. Den majoriteten var dock inte särskilt stor.

Vi har också konstaterat att de flesta fackliga organisationerna i Malmö vill ha en bro. Det finns ett undantag, och det är Sjöfolksförbundet. Man kan misstänka att Sjöfolksförbundet talar i egen sak. Människorna är nämligen rädda och tror att deras arbeten skall försvinna om vi får en bro. Men om vi bygger en bro mellan Malmö och Köpenhamn, herr talman, så kan ju de som betalar bron inte säga att färjorna inte skall få gå över sundet. Färjorna får självfallet fortfarande gå. Om färjealternativet är så överlägset, förstår jag faktiskt inte varför just Sjöfolksförbundet är en så fanatisk motståndare till en bro.

Detta får mig att tänka på 1800-talets England och Frankrike. Då började industrialismen. Då ville människor kasta ut maskiner och vävstolar. Man sade att människor skulle förlora jobben. Nu lyckades man inte kasta ut vävstolarna och de andra maskinerna. Vi har sett effekten av att man misslyckades med sin aktion. Jag tycker att vi i Sveriges riksdag inte heller behöver kasta ut vare sig vävstolar eller maskiner, så att säga. Vi måste säga ja till framtiden.

Till sist, herr talman, har det under debatten framförts alternativet med tunnel och färjor. Det kostar skattepengar och innebär garanterat att vi får två stycken objekt som vi varje dag, vecka, månad och år måste skattefinansiera. Varken en tunnel eller en färjetrafik går ekonomiskt ihop, enligt vår uppfattning. Låt oss nere i Skåne bestämma – om vi kan ordna pengar till ett brobygge, vilket vi kan. Människorna i Skåne och på Själland tycker att en bro är bra. Låt oss själva få avgöra denna fråga!

Med de orden, herr talman, yrkar jag än en gång bifall till reservation 2.

ULLA TILLANDER (c):

Herr talman! Nu står vi här igen med argumenten som till stor del väl är kända. Det tänker man inte minst på när man lyssnar på Sten Andersson i Malmö.

Några utredningar ytterligare har sett dagens ljus under det gångna året. Också det är något vi känner igen från tidigare år.

Också i det avseendet är det sig likt sedan tidigare år att inte heller årets utredningar har kunnat förmå regeringen att fatta ett beslut.

Vår evigt tveksamma regering företer verkligen en påfallande likhet med åsnan mellan hötapparna. Men i ett något längre historiskt perspektiv är denna tveksamhet trots allt en framgång för de argument som vi har stått för mot ett brobygge.

Det är inte bara så att våra argument är som dropparna som urholkar stenen, utan det är t.o.m. så att vissa av dessa argument med tiden har blivit tyngre.

Det fanns en tid då den socialdemokratiska regeringen var helt och hållet för en bro. 1973 togs också ett beslut om detta här i riksdagen, med röstsiffrorna 215 för och 97 emot. Den dåvarande kommunikationsministern Bengt Norling och Malmös starke man stod vid Lernacken vid Sundet och pekade profetiskt ut var bron skulle gå. Den skulle stå klar tolv år senare, 1985.

Beslutet om bron togs med en betryggande majoritet. Förutom socialdemokraterna var moderaterna och folkpartiet helt med på noterna. Det var ett led i den storstilade och storskaliga Öresundstanken. Vi inom centern reserverade oss. Trots majoriteten blev det ingen bro.

Hotet om arbetslöshet, isolering från Europa och annat elände som Sten Andersson målar upp har inte blivit verklighet. Tvärtom går industrin på högvarv, och arbetslösheten är som bekant lägre än på länge. Dessa problem, som bara skulle bli värre om bron inte byggdes, har tydligen löst sig ändå.

En majoritet i riksdagen 1973 kunde alltså inte, trots att beslut fattades, åstadkomma att bron byggdes. I dag kan man ifrågasätta om det längre finns en sådan majoritet, så jag förstår att Sten Andersson börjar känna sig isolerad.

Ser man med ett visst tidsperspektiv på trafikskottets skrivningar, så kan man också där avläsa hur eftertänksamheten genom åren sätter sina spår.

Efter beslutet om en fast förbindelse i form av en bro blev utskottet litet försiktigare och uttalade att man måste göra en utredning om fasta förbindelser över Öresund.

Någon gång senare talade man om *eventuella* fasta förbindelser.

Tar vi ytterligare ett steg närmare nutiden, så uttalar sig utskottet enbart för *förbindelser* över Öresund. Man strök helt enkelt ordet "fasta".

Och i årets upplaga av trafikskottets betänkande understryks nödvändigheten av att man inför ett beslut i frågan noggrant studerar miljökonsekvenserna av de olika alternativen – av bron, av en borrade tunnel och av färjetrafik.

I verkligheten är det hela tiden miljöfrågorna som har fått ökad betydelse och ökad tyngd. Samtidigt har den dumdryga säkerheten minskat. Omständigheterna har helt enkelt tvingat partierna att omvärdera sina gamla käpphästar. Det ekologiska perspektivet har oveckligen tvingat till omprövning. Nya rön vad gäller det akuta hotet för människan, djuren och naturen låter sig inte längre viftas bort.

Jag vill gärna läsa in till protokollet vad utskottet säger, för jag tycker det är viktigt: "Vid de överväganden som regeringen för närvarande gör med anledning av Öresundsdelegationernas rapporter om fasta förbindelser måste en noggrann bedömning göras av för- och nackdelar med olika förbindelser. Det gäller såväl alternativ med enbart färjetrafik som olika slag av fasta förbindelser. Eftersom trafiken svarar för en väsentlig del av de totala luftföroeningarna i Danmark och Sverige är det enligt utskottets mening särskilt viktigt att undersöka miljöeffekterna. Vattenströmningen mellan Öresund och Östersjön är också en viktig miljöfråga som måste undersökas

i detta sammanhang. I stort sett samtliga remissinstanser anger att miljöfrågorna måste få en tillfredsställande lösning innan ett slutligt beslut fattas.”

Det här visar att miljöskålen har vuxit i styrka. Aldrig tidigare har de haft den tyngden.

Vid en konferens helt nyligen för företrädare för sydvästra Skånes kommuner, som alla var representerade, och där alla partier var representerade, betonades hur viktigt det är att man har ett järnvägsnät i Skåne som fungerar, både för gods- och för persontrafik, och detta just för det skånska näringslivets behov.

Det måste helt enkelt gå upp för oss här i Sverige att man ute i Europa inför 1990-talet hårdtsatsar i de olika kontinentländerna på snabb och effektiv järnvägstrafik. Bakgrunden till denna satsning på ett mänskligare och bättre transportmönster är att man har drabbats mycket hårt av en våldsamt expanderande bil- och landsvägstrafiks alla negativa effekter med miljöförstöring, trängsel och olyckor. Restriktionerna för biltrafiken blir alltmer omfattande.

Med den okritiska syn på trafikutvecklingen som Sten Andersson och moderaterna har riskerar vårt land att komma på efterkälken.

En Öresundstunnel är det enda miljömässigt och samhällsekonomiskt acceptabla alternativet som en fast förbindelse. Att det är realistiskt även ur strikt företagsekonomisk synvinkel visar utredningar hos Lunds universitet och Sydvästra Skånes kommunalförbund.

En järnvägstunnel under Öresund kan dessutom samordnas med modern färjetrafik och påskynda tillkomsten av ett miljövänligare transportmönster. Tunnel och järnväg, färjor och tåg färjor bildar tillsammans ett transportmönster för framtiden. Det klarar nödvändiga miljökrav och kan bidra till en reduktion av landsvägstrafiken.

Är det inte dags nu för regeringen att en gång för alla avfärda bron som en föråldrad och omöjlig lösning? Möjligheterna att skapa en majoritet i Sveriges riksdag för miljövänliga alternativ är säkert nu ganska goda.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till den reservation där centerns representanter i utskottet finns med som är fogad till detta betänkande.

STEN ANDERSSON i Malmö (m) replik:

Herr talman! Det är säkert korrekt som Ulla Tillander säger: i dag finns det inga arbetsmarknadsproblem i Malmö. Men vi moderater tänker faktiskt litet längre än vad näsan räcker. Det gör tydligen inte centern. Vi ser den hårdnande konkurrens och de stora svårigheter som kommer att uppstå framöver. Där är den avgörande skillnaden mellan moderaterna, som är ett framtidsparti, och centerpartiet, som går framåt baklänges.

Vad sedan gäller isolering, vill jag påstå att när centerpartiet pratar för och om Malmö, kan vi med tanke på hur många röster centerpartiet har i Malmö gärna ta en liten debatt om vem det är som är isolerad.

ULLA TILLANDER (c) replik:

Herr talman! Här hör vi exempel på att de sakliga argumenten börjar tryta för Sten Andersson.

Moderaterna, här företrädna av Sten Andersson, är tydligen det enda

parti vars politik inte alls låter sig vare sig hämmas eller ändras av miljöskäl. Här finns absolut ingen vare sig fruktan eller tadel hos Sten Andersson. Sven Duva var ju beundransvärd där han stod och försvarade bron, men det är inget mönster som gäller försvaret av alla broar. Ibland finns det övertygande argument för en reträtt, och de finns med i utskottets betänkande men inte i den moderata reservationen.

Miljöskälen är en svår fiende för moderaterna att kämpa emot, och därför går Sten Andersson inte heller till attack mot de svåra miljöproblem som vi nu brottas med.

Jag vill återgälda till Sten Andersson – jag tycker faktiskt att det är han som inte tänker längre än näsan räcker.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kamarens förhandlingar.

STEN ANDERSSON i Malmö (m) replik:

Herr talman! Jag har ingenting emot Sven Duva. Även ett gott hjärta hade han.

Jag har sagt tidigare att ett otal undersökningar i Malmö visar att även en majoritet av centerpartisterna ställer sig bakom tanken på en kombinerad bil- och järnvägsbro.

Jag känner mig inte isolerad, men jag kan få intrycket att Ulla Tillander är isolerad från sina partisympatisörer.

ULLA TILLANDER (c) replik:

Herr talman! Det skulle vara mycket intressant att veta vilken undersökning som Sten Andersson i Malmö åberopar. Jag för min del känner inte alls igen de ställningstaganden han nämner.

Jag beklagar Sten Anderssons beskrivning och den uteblivna miljödiskussionen. För min del vill jag i alla fall inte ha ett sådant samhälle som tydligen Sten Andersson vill ha.

Det gäller inte bara på detta område, utan också andra områden, t.ex. fri sprit och det ökade gatuvåld som följer som en skugga med ökat spritmissbruk. När jag hör Sten Andersson gång på gång åberopa vissa saker om situationen i Malmö, tycker jag faktiskt han företer en mycket stor likhet med företrädare för Skånepartiet.

Tredje vice talmannen anmälde att Sten Andersson i Malmö anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

VIOLA CLAESSION (vpk):

Herr talman! "Anna Lindh säger att Öresundsbron handlar om SAP:s trovärdighet. Jag skulle vilja gå ett steg längre och säga att det är en ödesfråga för hela arbetarrörelsen." Så sade Curt Persson, ordförande i Statsanställdas Förbund på en presskonferens i våras. Han är *inte* företrädare för ett ja till Öresundsbron, Sten Andersson i Malmö.

Kanske skall vi, som Ulla Tillander, betrakta det som ett hälsotecken att regeringen har så svårt att bestämma sig i brofrågan, att opinionen gör att

den vacklar och kanske ändrar sig. Jag tycker att det tyder på en hårdnackad inställning och prestige. Om regeringen brydde sig mera om alla de socialdemokrater, de fackförbund, de många som av miljö- och trafikpolitiska skäl inte vill ha en bro, så hade det varit enkelt. I riksdagen finns det numera tre partier som vill ge er socialdemokrater råg i ryggen för att satsa på alternativ som inte ökar biltrafiken.

Centern, miljöpartiet och vpk har en gemensam reservation mot Öresundsbron. Vi representerar miljöhänsyn och en progressiv trafikpolitik, och jag yrkar bifall till vår gemensamma reservation. Man kan säga att den motsvarar linje 3. Socialdemokraterna och folkpartiet är som vanligt överens om linje 2, som lämnar öppet för ett ja, medan moderaterna klipper till med en rak höger som i linje 1. Huvudproblemet är – som vanligt – att regeringen inte vågar säga nej till näringslivets aktionsgrupper.

Carl-Olof Ternryd, ordförande i ScanLinks gamla styrgrupp, skröt 1985 över att han hade "satt en blåslampa i rumpan på politikerna". Det vore intressant att få besked om var det sved värst. Jag vet inte om Birger Rosqvist känner till det. Vad vi vet är att Ternryd fick sitt viktiga motorvägsuppdrag därför att han var en bra "dörröppnare" med nycklar in till departementet.

Den socialdemokratiska partiledningen och regeringen mötte en mycket stark intern miljöopinion före och under kongressen 1987. Tidningen Kommunalarbetaren uttryckte det sommaren 1987 med orden: Öresundsbrofrågan skär som en skalpell genom de socialdemokratiska partileden. Jag tycker det var en bra beskrivning, för det var stora våndor regeringen och partistyrelsen hade då. Den socialdemokratiska partistyrelsen hade strax före kongressen dristat ta ställning för Öresundsbron. Men kongressbeslutet blev att partiet tvingades genomföra ett rådslag om Öresundsbron.

Rådslaget är nu klart, och visst är det entydigt, Birger Rosqvist: Majoriteten vill inte ha bron.

Jag måste fråga: Är det någonting som regeringen och den socialdemokratiska partiledningen trots detta anser oklart i rådslagets resultat? Ingen tvivlar på att det redan hade funnits en proposition om Öresundsbron om det socialdemokratiska rådslagets majoritet i stället sagt ja till bron.

Det är inte lika lätt att köra över en stark miljöopinion i dag som det var för några år sedan. Jag tycker Ulla Tillander tog många bra exempel på detta. Därför väljer regeringen att försöka trötta ut sina politiska motståndare.

Trafikutskottet har sedan jag kom in i riksdagen 1985 skrivit många betänkanden om bron. Det har skrivits många motioner, men ingen regeringsproposition. Varje gång har majoriteten pekat på att det behövs ytterligare utredningar och kontakter. I dag heter det i betänkandet att regeringens ställningstagande till olika förslag, synpunkter och utredningar bör avvaktas. Nu igen!

I det senaste TU-betänkandet heter det att regeringen självfallet också måste ta kontakt med den danska regeringen. Men sådana kontakter har ju fungerat kontinuerligt. Jag förstår inte vad man menar. Det finns saker som tyder på att regeringen hoppas på draghjälp från Danmark, men eftersom den svenska regeringen inte har övertygat den danska ännu, vore det intressant att få veta vilka intressen det är som skulle kunna pressa fram ett ja från

Danmark. Vet Birger Rosqvist det? Hoppas regeringen och socialdemokraterna kanske på att EG skall ingripa mer verkningsfullt än EG har gjort hittills?

Herr talman! Förra hösten presenterade de nordiska finansministrarna en handlingsplan. De gör det då och då. ScanLink-konsortiet höjer den till skyarna, eftersom den baseras på konsortiets resonemang om framtida transporter. En representant för ScanLink säger t.o.m.: "De använder samma språkbruk som vi. De föreslår samma lösningar som vi har föreslagit."

Bil- och vägbyggnadskoncernerna tror att biltrafiken kommer att öka med 50 % till år 2000. En sådan trafiktillväxt "är säker som amen i kyrkan", har en av deras företrädare sagt.

Alltså: de nordiska finansministrarna är lika säkra på sin sak nu som Kjell-Olof Feldt var 1984-1985 då han reste till OECD-mötena och propagerade för hela ScanLink-paketet. Det är säkert som amen i kyrkan att Kjell-Olof Feldt är bas över hela det svenska kommunikationsdepartementet.

Tongångarna från kommunikationsdepartementet har blivit råare. Jag tycker det rimmar ganska illa med den utveckling som trafikskottets majoritet har genomgått och som vi hört exempel på här. Så här uttryckte sig statssekreterare Gunnel Färm om en järnvägstunnel under Öresund: "Jag kan tänka mig att ha roligare för pengarna än att kasta dem i sjön. Eller snarare, att borra ner dem i sjöbotten.

Med de orden vill jag sluta detta inlägg och varna för att regeringen tillåter olika företrädare att uttrycka sig på detta sätt, vilket jag ser som en enorm provokation mot den allt medvetnare och starkare svenska miljöopinionen och de delar av socialdemokratien som genom rådslaget har visat att de inte vill ha någon Öresundsbro.

Jag vill än en gång yrka bifall till vår gemensamma reservation.

ROY OTTOSSON (mp):

Herr talman! Säg nej till en fast vägförbindelse över Öresund! Det har miljöpartiet krävt allt sedan partiets bildande 1981. Det är ett krav som faktiskt börjar få gehör mer och mer. Allt fler inser hur galeat det är med en sådan förbindelse. Skälen är många och starka, och de växer sig starkare för varje år.

Ökad vägtrafik leder till ökande utsläpp av kväveoxid, kolväten, koldioxid och partiklar, till att det bildas ozon i luften som skadar vegetationen, osv. Redan nu är vägtrafikökningen mycket besvärande och hotar flera centrala miljömål som riksdagen har beslutat om. Det gäller kväveoxidmålet och koldioxidmålet, och om man skulle sätta upp ett mål för kolväten skulle säkert det också hotas av vägtrafiken.

Miljösituationen i sydvästra Sverige är redan mycket allvarlig. Vi vet att det är där vi har den mest långtgående markförsurningen, bl.a. i bokskogarna i Skåne, vi har omfattande skogsskador på flera håll, och vi har näringsläckage till kusthaven. Allt detta är direkt relaterat till utsläppen från vägtrafiken.

Trängselproblemen är stora i främst Köpenhamn och på Själland, men

även i Malmö, om man skulle bygga en bilförbindelse där, skulle det bli besvärande och skapa samhällsekonomiska förluster.

Vi vet också om att ökad vägtrafik ger upphov till ökade lokala miljö- och hälsoproblem i städerna och tätorterna. Det rör sig om allergi, luftvägsinfektioner och också allvarigare sjukdomar, t.ex. cancer. Vi har just fått allergiutredningens uttalande som visar på hur allergier och astma är mycket mera utbredda i de stora städernas stadskärnor och att detta hänger ihop med vägtrafiken.

Vattenutbytet mellan Östersjön och världshaven sker genom Öresund och Bälten, och bygger man en bro kan också det störas. Vi vet om att Östersjön är ett mycket känsligt innanhav, som redan har mycket stora miljöproblem. Det är också så att om man bygger en bro som på minsta sätt påverkar vattengenomströmningen, påverkas också näringsbalansen i kusthaven längs västkusten. Det kan leda till miljöförstöring där, algblomning och sådant.

Skulle man dessutom behöva muddra, och det lär man behöva om man skall bygga en bro, rör man upp sediment som i dag är bemängda med ett antal miljögifter, tungmetaller t.ex. De skulle då gå upp i vattenlösning, vandra in i näringskedjorna och ställa till ytterligare problem i miljön, utöver allt det andra.

Jag skulle kunna fortsätta länge med den här listan över de problem som sammanhänger med en ökad vägtrafik, i synnerhet om ökningen sker i sydvästra Sverige.

Därför var det glädjande när trafikutskottets ordförande Birger Rosqvist i pressen nyligen uttalade att en Öresundsbro inte längre är aktuell, om jag har förstått det rätt. Synd bara att vi inte kunde få utskottsmajoriteten med på detta. Vi har därför tvingats reservera oss, tillsammans med centern och vpk, för ett blankt nej till byggande av en bilbro över Öresund.

Alternativen till en Öresundsbro är i princip två. Det ena är att fortsätta och utveckla färjetrafiken. Detta tar också utskottet fasta på när det stöder sig på SJ:s synpunkter för att avstyra det moderata kravet på att bygga en bilbro.

Det andra alternativet är en renodlad järnvägstunnel. Den möjligheten bör dock utredas närmare i god parlamentarisk ordning, eftersom hittills gjorda undersökningar och utredningar om Öresundsförbindelserna har behandlat den frågan mycket styvmoderligt och bristfälligt. Där är bilden mer oklar.

Jag vill peka på att bägge alternativen har mycket stora fördelar, i synnerhet vid en jämförelse med en bilbro över Öresund.

För en fortsatt och utvecklad färjetrafik talar bl.a:

Att godset kommer snabbast och lättast till Mellan- och Sydeuropa med färjor över t.ex. Trelleborg–Sassnitz-linjen. Jag kan notera att nuvarande frigörelse i Östtyskland bör kunna leda till att denna linje får ytterligare fördelar.

Att den planerade nya linjen till Travemünde med nya storfärjor för tåg utgör ett mycket fördelaktigt alternativ för gods till Västeuropa.

Att sjöfarten är energisnål. Därmed bör utsläppen kunna begränsas mycket mer än vad som sker i dag. Det har också uppmärksammats av såväl

redarna som sjöfolket, och nu pågår ett aktivt arbete för att få ner utsläppen genom att gå över till miljövänliga drivmedel och införa långtgående rening. Förhoppningsvis skall vi i riksdagen få ta ställning till sådana långtgående miljökrav för sjöfarten nästa år.

För färjetrafik talar slutligen att nuvarande Dan-Link med god marginal klarar de godstransporter som skall till Danmark eller som av andra skäl behövs gå genom Danmark.

Det är alltså väldigt svårt att se att man av godstrafikskäl behöver bygga en bro eller ens en tunnel. Men för en järnvägstunnel talar bl.a. att den skulle stärka järnvägarnas ställning vad gäller såväl person- som godstransporter i stora delar av Sverige, även om det säkert är mest på persontransporterna och regionalt som detta kan ge stora effekter.

Naturskyddsföreningen har i sin utredning av det här redovisat att just en ren järnvägstunnel skulle ge bäst effekt på miljön. Man skulle minska utsläppen som mest på det sättet. Det visar också Öresundsutredningen själv. En järnvägstunnel skulle alltså innebära betydligt bättre förutsättningar för att klara alltmer långtgående miljökrav, som ju kommer som ett brev på posten, eftersom miljöförstörelsen fortsätter.

För en järnvägstunnel talar också att det skulle bli lättare att resa mellan Köpenhamn och Malmö, vilket bör kunna stimulera till mera utbyte och samarbete över nationsgränsen i Öresund och gynna det nordiska samarbetet, som ju kan vara en motvikt till EG-integrationen, som vi ser den i dag.

Nu är det på det sättet att EG-integrationen, om vi skall snudda vid den, innebär som den ser ut i dag att vägtrafiken kommer att gynnas kraftigt. Järnvägstrafiken kommer långt efter. Därför kan det vara intressant att titta närmare just på en järnvägstunnel för att försöka möta en sådan utveckling. I den mån vi behöver ökad trafik, vilket är tveksamt i och för sig, bör den gå på järnväg, av miljöskäl och energiskäl.

Samtidigt skall vi ha klart för oss att en järnvägstunnel är dyr att bygga. Enligt de beräkningar vi har gjort ligger kostnaden kring 5–6 miljarder. Med hänsyn till de mycket stora behoven av andra järnvägsinvesteringar i Sverige är det, som också SJ har påpekat – och banverket för den delen – orimligt att förvänta sig att man med budgetmedel kan gå in under 90-talet för en järnvägstunnel här. Det skulle då förutsätta en annan finansiering, precis som det var tänkt när det gäller broplanerna.

Allt det här är mycket oklart, och därför är det motiverat att få en parlamentarisk utredning av järnvägstunnel som alternativ till fortsatt och utvecklad färjetrafik. Det är också därför vi tillsammans med centern och vpk har reserverat oss även för det.

Socialdemokraternas splittring i frågan om Öresundsförbindelserna är vid det här laget väl dokumenterad. Det är inte osannolikt att en majoritet av landets socialdemokrater skulle säga nej till en bilbro och ja till att närmare undersöka möjligheten att i stället bygga en järnvägstunnel. Rådslaget tyder ju på det. Det kan inte tolkas på annat sätt, vad jag förstår. Därför borde en betydande del av socialdemokraterna i riksdagen kunna rösta på reservation 1, som säger precis just detta, om de nu verkligen vill företräda sina väljare.

Med det, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservation 1.

BIRGER ROSQVIST (s):

Prot. 1989/90:31
22 november 1989

Öresundsförbindelserna

Herr talman! Det borde ha framgått av tidigare talare att det åren 1987 resp. 1989 har redovisats två rapporter om fasta förbindelser mellan Skåne och Själland i Danmark. Rapporterna har berört dels en kombinerad fast väg- och järnvägsförbindelse mellan Malmö och Köpenhamn, dels en förbindelse i form av s.k. borrhad tunnel mellan samma städer, dels också en etapplösning med en bro där en järnvägsförbindelse skulle komma först och därefter en vägförbindelse. Investeringskostnaderna är 11 miljarder för den kombinerade förbindelsen och 8,3 miljarder för tunnelalternativet i 1988 års priser.

I de inkomna remissvaren finns klara ställningstaganden för eller emot de alternativ som jag nämnt. Det är riktigt att järnvägsförbindelsen har varit med i samtliga variationer för fasta förbindelser som berörts av hittillsvarande utredningar.

Utskottet kan för sin del konstatera att järnvägsföretaget SJ, som bedriver den form av trafik som ägnats stort, kanske det största, intresset i Öresundsdelegationernas rapporter, självt nu har kommit med en utredning om hur SJ skall kunna etablera attraktiva och kostnadseffektiva godstransporter till den svenska industrins marknader i Västeuropa. Man konstaterar att ökningen av järnvägsgodset till Västeuropa gör det nödvändigt att etablera en ny stor färjeled för att man skall kunna klara av all godstransport. En förprojektering pågår, och den skall vara klar inom kort. Man avser att sätta in stora tåg- och bilfärjor 1994 mellan Malmö eller Trelleborg och Västtyskland. SJ är inte berett att betala mer för transport via fast Öresundsförbindelse och genom Danmark än vad transporten med högeffektiva färjor kostar. Den sistnämnda transportformen anser SJ vara betydligt billigare än kostnaden för att använda tunnel-bro-alternativen. I konsekvens med detta kan SJ endast stå för en liten del av kostnaden för fast förbindelse.

Vidare framkommer nu att skall man över huvud taget ha en fast Öresundsförbindelse bör den följas av möjligheter att köra vidare på fast förbindelse mellan Rödby på Själland i Danmark och Puttgarden i Västtyskland. Ovanpå detta säger man att alternativen med fast förbindelse kräver stora investeringar såväl i Danmark som vid infarterna till Tyskland, där kapaciteten på järnvägarna inte är tillräcklig om svenskt gods i avsevärd grad skall kunna gå den väg som blir aktuell om en fast förbindelse över Öresund skall användas och godset transiteras via Danmark. Att vi har effektiva förbindelser med kontinenten är också mycket viktigt och av avgörande betydelse för konkurrenskraften hos vår industri. Detta gäller för gods och för persontransporter.

Utskottsmajoriteten, i det här fallet socialdemokraterna och folkpartiet, anser att i de överväganden som regeringen gör med anledning av det föreliggande rapporterna om fasta förbindelser måste en noggrann bedömning göras av för- och nackdelarna med olika förbindelser. Det gäller såväl enbart färjetrafik som olika slag av fasta förbindelser.

Luftföroreningarna i och från Danmark och i Sverige är inte bra. Miljöeffekterna av trafiken är väsentliga i sammanhanget. Vattenströmningen genom Öresund för Östersjöns del är också av betydelse. Hur den påverkas vid byggen i Sundet måste också helt klargöras. Det finns inte många negativa

miljöeffekter som vi har råd med. Att inget ställningstagande gjorts kritiserar från olika håll, och det vore väl märkligt annars. Men det är också helt skilda ställningstaganden som önskas och förväntas.

Utskottets förslag innebär att riksdagen skall avvakta regeringens ställningstagande och inte lägga fast någon tidtabell. Det finns ställningstaganden både för och emot de olika alternativen bland alla remissvar. SJ:s utredning, som presenterades så sent som i somras, bör också vara med vid bedömningen, anser utskottet. Det gäller även det som har sagts om spårkapaciteten på andra sidan gränsen där svenskt gods och persontrafik skall gå fram.

Herr talman! Jag har i stort citerat utskottets betänkande. När jag har citerat utskottet i andra sammanhang har pressen lagt de orden i min mun, att det inte blir några fasta förbindelser, utan att jag har sagt det. Jag säger bara att de slutsatser som har dragits får stå för vederbörande själv. Socialdemokraterna och folkpartiet i utskottet lämnar frågan öppen till regeringen.

Med detta yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

STEN ANDERSSON i Malmö (m) replik:

Herr talman! Man kan i dag förvisso dela ut raka högrar med tanke på vad som händer runt om i vår omvärld. Raka vänstrar lyser med sin frånvaro i dag.

Birger Rosqvist har här fört fram utskottsmajoritetens förslag. Jag vill ändå påstå att han och hans parti är fega, därför att de inte vågar ta ställning. Det är inte så länge sedan som självaste statsministern sade att frågan om Öresundsbroförbindelserna är färdigutredd. Det finns dokumenterat. Men på grund av att en del s-märkta barn på en kongress började bråka skulle man göra en ny utredning och en ny remissomgång. Vad fick det för resultat? Först måste jag dock konstatera att intresset bland remissinstanserna var minst sagt minimalt. Det var bara ett litet antal som deltog i verksamheten. Det svar som man fick kan knappast betecknas som representativt.

Sedan talar Birger Rosqvist om att kostnaden för Öresundsbron är 11 miljarder. Okej, det skall i och för sig inte ifrågasättas. Men till skillnad från alla andra kommer vi inte hit till riksdagen och begär pengar, utan vi har bakom oss privata finansörer som är villiga att satsa sina slantar på en bro. Och de som bygger bron, som jag har sagt tidigare, kan ju inte få någon entreprenad på eller ensamrätt till trafiken över Öresund, utan färjorna, om de nu är så bra och konkurrenskraftiga som påstås, kan köra parallellt. Jag förstår faktiskt inte vad ni är rädda för. Är färjealternativet så bra som ni säger, då har ni ju ingenting att frukta. När jag följer debatten kan jag tänka mig att ni på något sätt försöker slå ur underläge.

Låt mig när det gäller enigheten säga att det nere i Skåne finns – jag har sagt det många gånger och kan säga det en gång till – en stark majoritet för en bro mellan Malmö och Köpenhamn. I de yttersta av dessa dagar har detta manifesterats i ett gemensamt uttalande från moderaterna och socialdemokraterna i Malmö. Det borde ni respektera.

VIOLA CLAESSION (vpk) replik:

Herr talman! Jag saknade en kommentar från Birger Rosqvist om hur han som socialdemokrat ser på det rådslag som blev ett resultat av de olika upp-

fattningarna, om man skall uttrycka sig milt, på partikongressen 1987. Jag nämnde tidigare hur olika tidningar inom rörelsen hade beskrivit det hela. Där sade man att brofrågan skär som en skalpell genom de socialdemokratiska partileden. Alla vet att det har varit på det sättet. När då kompromissen blev att man enades om att genomföra ett rådslag, så skulle man väl kunna begära att Birger Rosqvist här kommenterade resultatet av rådslaget. Det finns ju ingenting som hindrar att regeringen tar ställning mot det mest miljöförstörande alternativet i fråga om hur förbindelserna över Öresund skall se ut. Jag vill alltså veta: Hur ser Birger Rosqvist på rådslaget och det resultat av detta rådslag som vi känner till finns? Vilka möjligheter kan man hoppas på finns för att regeringen skulle bry sig om detta? Att så skulle ske var ju egentligen kongressens mening.

De som såg till att kongressen tog beslutet om ett rådslag och att man alltså inte drev igenom ett ja till Öresundsbron var verkligen mer än, som någon uttryckte det här, "s-märkta barn på en kongress". En av dem som då agerade och som jag verkligen saknar här i kammaren och i kammardebatten numera var Hans Pettersson från Helsingborg, som klart och tydligt genom åren visade vad han hade för uppfattning i brofrågan. Han är en mycket kunnig och också från andra håll respekterad person. Han har sagt att gränsen för hans lojalitet går just vid brofrågan.

Även om det är så, Birger Rosqvist, att man behöver utreda vissa saker – man har helt riktigt pekat på sådant som handlar om färjetrafiken, om SJ:s propäer m.m. – finns det ingenting som hindrar att man tar ställning mot bron därför att den är så miljöförstörande.

ROY OTTOSSON (mp) replik:

Herr talman! Det är svårt att tolka utskottsmajoritetens skrivning på något annat sätt än som ett nej till en bro, fast man inte vill skriva det rent ut. Det hade varit bra om man hade fått ett klart nej nu. Då hade man kunnat sluta upp med de ständiga stridigheterna i brofrågan, och man hade fått klart besked i Skåne och Danmark, så att man kan satsa på det som man bör satsa på. Så länge det är oklart och det här beslutet hänger i luften, så länge man vill hålla alla dörrar öppna, vågar man inte heller satsa. Det i sig verkar hämmande för t.ex. samarbetet mellan Sverige och Danmark där nere. Det är litet svårt att förstå varför man inte kan säga nej. Jag kan inte tolka det på annat sätt än att man vill ge tid och rum för reträtt för de socialdemokrater som satt sin heder i pant för en Öresundsbro. Det finns tyvärr sådana också – jag skall inte nämna några namn.

Jag vill också peka på att denna fråga är ett av de verkliga testen av socialdemokraternas nya miljöpolitik, av socialdemokraternas trovärdighet i miljöpolitiken. Det första testet var ScanLink, motorvägen söder om Uddevalla. Där klampade ni igenom. Detta är det andra testet. Jag hoppas att ni klarar det, om inte annat så för miljöns skull.

Jag yrkar bifall till reservation 1.

BIRGER ROSQVIST (s) replik:

Herr talman! Jag tycker det är intressant att höra vilka slutsatser de olika förespråkarna drar av mitt inlägg. Sten Andersson i Malmö tolkar mig så att

jag säger nej till en bro. Viola Claesson och Roy Ottosson tycks tolka mig på det sättet att jag säger precis tvärtom. Ändå har ni – det utgår jag ifrån – lyssnat på precis samma anförande. Jag måste ha uttryckt mig väldigt diplomatiskt och skickligt här, om jag får sätta betyg själv, men det är kanske inte så.

Vad är ni rädda för? frågar Sten Andersson. Ja, Sten Andersson, vi vill ha ett väl genomtänkt förslag, där alla fakta har vägts mot varandra. Jag hoppas att även detta beslut skall få fattas på föreliggande fakta. Det tycker jag att Sten Andersson och även övriga talare kunde instämma i. Vi säger att vi vill ha genomtänkta förslag. Vi avvaktar regeringens ställningstagande. Vi sätter inte någon tidspress på regeringen – vi har inte slagit fast något datum i utskottsbetänkandet.

VIOLA CLAESSION (vpk) replik:

Herr talman! Jo, visst är Birger Rosqvist diplomatisk. Det tror jag inte att det råder någon tvekan om. Men vore det kanske inte bra för debatten att släppa litet av diplomatin och släppa fram litet av egna uppfattningar eller insikter i det som sker bakom kulisserna? Det är ju det vi skulle vara betjänta av att få veta.

Jag vill inte anklaga Birger Rosqvist för att vara en av högarna för en Öresundsbro. Att påstå det vore inte sant – det tror jag alla känner till vid det här laget. Å andra sidan hade pressen tydligen inte rätt, när den tolkade Birger Rosqvists egen uppfattning som att han inte tror att det blir någon bro. Det hänger alltså i luften. En hängbro kanske det skulle kunna bli då.

Birgitta Dahl är mamma till en passus i det socialdemokratiska miljöprogrammet, som jag tror att ni också antog på kongressen 1987. Där heter det bl.a.: Stora och resurskrävande vägsystem bör inte byggas där de kan leda till ökad biltrafik på bekostnad av annan trafik. Den passusen i sin tur, Birger Rosqvist, hade fötts i ett samarbete här i riksdagen. Vpk och socialdemokraterna ställde sig bakom denna uppfattning apropå bl.a. den stora diskussionen om ScanLink, en diskussion som Roy Ottosson anser innefattar även Öresundsbron. Då gällde det motorvägen i Bohuslän. Här handlar det ju om olika uppfattningar inom regeringen. Därför borde den socialdemokratiska regeringen vara betjänt av att det nu finns ett internt rådslag, där man visat vad man tycker. Därför frågar jag Birger Rosqvist igen: Kan vi hoppas på att regeringen och den socialdemokratiska partistyrelsen tar hänsyn till rådslagets resultat och säger nej till bron?

STEN ANDERSSON i Malmö (m) replik:

Herr talman! Birger Rosqvist talar här om genomtänkta förslag. Med tanke på hur länge ni tänkt har ni antingen små händer eller svårt att fatta. Er egen statsminister har sagt att frågan är färdigutredd. Men det har ni inte fattat utan måste tänka ytterligare ett varv.

Vi moderater säger inte ja till en fast förbindelse av egenintresse. Vi gör det därför att vi ser framtiden – 1990-talets och 2000-talets Europa. Skall vi kunna trygga den ekonomiska och sociala välfärden för de många människorna i vårt land, får vi inte sabotera dessa möjligheter. Det är vad ni i dag är i färd med att göra.

Jag och många klokare än jag har sagt att en bro är den bästa förbindelsen. Ni har själva vid många tillfällen sagt att vi skall ha en fast förbindelse mellan Malmö och Köpenhamn, mellan Sverige och kontinenten. Vi tycker att ni med hänsyn till de s-märkta barnen och till egenintresset i olika delar av det socialdemokratiska partiet någon gång borde komma till skott i denna fråga.

Så än en gång detta med pengarna – detta skall faktiskt in i riksdagens protokoll. Vi står inte här med mössan i hand för att få pengar från regering och riksdag. Det finns privata finansörer, som är villiga att ställa upp med riskvilligt kapital. Låt då dessa få den chansen. Även en förkrossande majoritet av Birger Rosqvists partivänner i Malmö har sagt att de vill ha en kombinerad järnvägs- och bilbro. Men det struntar tydligen Birger Rosqvist i.

ROY OTTOSSON (mp) replik:

Herr talman! Jag vet inte om Birger Rosqvist lyssnade riktigt till vad jag sade. Jag tolkade Birger Rosqvist som en klar bromotståndare – inte motsatsen. Men det sägs tyvärr inte klart ut i utskottsbetänkandet. Det skapar en osäkerhet som är beklaglig.

Varför skall vi i riksdagen inte kunna ta ställning? Vi är valda av svenska folket för att ta ställning och fatta beslut. Varför skall vi då till varje pris invänta förslag från regeringen? Regeringen är det verkställande organet, som skall göra det vi bestämt. Åtminstone har jag uppfattat vårt politiska system i Sverige så. Det vore bra för riksdagens ställning om vi kunde fatta ett beslut och säga nej till bron. Det kan vi göra genom att se till att reservation 1 får majoritet. Det är det enklaste sättet.

Det är också strategiskt viktigt att vi ger en klar signal och verkligen säger nej till en bro, just med hänsyn till det integrationsarbete som nu pågår inom EG. I det sammanhanget vill man gärna åstadkomma förbättrade vägförbindelser runt om Europa, inkl. denna bro. Det finns säkerligen EG-pengar bakom detta. Får vi till mitten av 1990-talet den ökade vägtrafik som man inom EG nu räknar med, kommer också miljöförstöringen att accelerera. Stora skogsområden i södra och sydvästra Sverige kommer att förstöras på grund av markförurningen. Problemen i kustområdena kommer att förvärras ännu mer. Vad vi än gör hjälper det i så fall inte.

Det är alltså viktigt att vi här ger klara signaler och talar om att det gäller att ställa om trafiksystemet så att det blir betydligt mer miljövänligt. Det måste i första hand vara riksdagen som ger de signalerna och inte regeringen.

Jag tycker, Birger Rosqvist, att det borde vara enkelt att säga nej till en framtida ökad miljöförstöring och säga ja till en förändring av trafiksystemet i miljövänlig riktning. Det är vad det ytterst handlar om.

BIRGER ROSQVIST (s) replik:

Herr talman! Jag noterar att Viola Claesson var litet sur för att jag inte besvarade hennes frågor. Det är väl ändå så, att vi i riksdagens talarstol inte brukar redovisa vad vi talar internt om inom ett parti. Sådant behåller vi för oss själva. Jag tänker inte lägga mig i om vänsterpartiet kommunisterna skall ta bort hälften av sitt namn. Det är helt och hållet er sak. Det får ni diskutera själva och sedan komma med resultatet till kammaren när det är klart.

Sten Andersson i Malmö säger att vi är feiga och inte tar ställning. Han

säger att hans vänner – eller kanske ovänner – i Malmö har uttalat sig klart i en viss riktning. Detta är ju en viktig fråga för hela vårt land, nämligen att vi har bra förbindelser med våra handelspartners – med de nordiska länderna, däribland Danmark, och även med de länder på kontinenten som vi bedriver handel med. Det är vad vi alla eftersträvar. Det är det helt överskuggande målet för oss i trafikutskottet. Även i denna fråga eftersträvar vi att våra förbindelser med Danmark och kontinenten i övrigt skall flyta på ett smidigt, säkert, snabbt och ekonomiskt konkurrenskraftigt sätt även i fortsättningen.

Tredje vice talmannen anmälde att Viola Claesson anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

ANDERS CASTBERGER (fp):

Herr talman! Frågan om Öresundsförbindelserna är ett tydligt exempel på hur beslutsvånda och sjabbel *decennium* efter *decennium* förhindrar klara besked. Det är också ett tydligt exempel på olika politiska filosofier.

Å ena sidan är det filosofin om att när flera motstridiga krav skall uppfyllas väljs den lättaste vägen – opportunisten firar triumfer. Å andra sidan är det filosofin om att vi politiker har ett krav på oss att faktiskt arbeta för en tro på framtiden och en tro på möjligheten att lösa problem och att gå i spetsen när det gäller att föra utvecklingen framåt. Det är en svårare väg men en ansvarsfull väg.

Försurningen i Skåne är mycket allvarlig till följd av inhemska och gränsöverskridande luftföroreningar, orsakade av industri, trafik m.m. Östersjön är ett hotat hav. Provkartan på missförhållanden är stor. Detta är svårigheterna, och de får varken underskattas eller förnekas.

En fast förbindelse över Öresund skulle å andra sidan få stor regional betydelse genom att den skulle fläta samman storstadsregionerna Malmö och Köpenhamn. Det skulle skapa nya marknader, och gods- och persontransporter skulle bli snabbare och mer tillförlitliga. Detta vore till fördel för människorna. Kommunikationer, forskning och kultur kunde stärkas. Det skulle alltså bli ett bättre samhälle för människorna att leva i. Detta är möjligheterna, de kan bli genererande och positiva.

Frågan är då: Skall vi säga nej till fördelarna därför att det finns nackdelar? Det är utvecklingsnihilisternas linje, företrädd främst av Viola Claesson och miljöpartiet. Eller skall vi ta oss an arbetet att komma till rätta med nackdelarna i syfte att uppnå fördelarna? Skall vi ge oss på konststycket att ta oss runt sköldpaddan, något som folkpartiet anser?

En fast förbindelse bör också av trafikmässiga och ekonomiska skäl utformas som en kombinerad väg- och järnvägsbro över Öresund. Den kommer sannolikt att leda till en viss trafikökning. Men de totala utsläppen kommer självfallet inte att öka, detta genom en kombination av teknisk utveckling, ökade krav på rening av fordonsutsläppen och ett handlingsprogram för att minska de totala utsläppen från alla föroreningskällor.

Nu är Öresundsdelegationens analys av konsekvenserna för vattengenomströmningen enligt folkpartiets mening inte tillräcklig för att ett konkret ställningstagande för tillfället skall vara möjligt.

Ytterligare en viktig fråga är naturligtvis om det påbörjade brobygget över

Stora Bält kommer att påverka salthalten i Östersjön. Ett beslut om en fast förbindelse över Öresund, dvs. ett framtida ja till detta, måste enligt folkpartiets uppfattning förenas med stränga miljövillkor.

Men det finns också i detta sammanhang två viktiga omständigheter att notera. Den ena är den roll som ett enda partis hemmagjorda opinionsundersökning tillåts spela för en fråga av nationell betydelse. När den socialdemokratiska ungdomsordföranden tolkar sitt partis gallupundersökning som ett nej till broförbindelse, är det ändå från svensk synpunkt en ganska ointressant invändning.

Hela landets framåtskridande är alltså beroende av en tävlan mellan den socialdemokratiska ungdomsordföranden och Viola Claesson, samt miljöpartiet om vem som kan säga mest nej. Det är otillständigt.

Den andra omständigheten är den utredning om storstäderna som nyligen visat att Göteborgsregionen resp. Malmöregionen hamnat i bakvatten och knappt längre kan anses vara storstäder, utan mer regionala centra. Är det då rätt politik att strypa tillväxten i det övriga landet och låta det vara därmed, och tro att det skulle gynna Skåne? Eller skulle det vara ett bättre bidrag till arbetet med att få Malmöregionen att återta sin plats som ett expansivt centrum att inrätta en fast förbindelse mellan den skandinaviska landtungan och övriga Europa? Det är också en skiljepunkt som borde kunna klaras ut.

Herr talman! Vad många människor anser illustreras väl ändå bäst av ett brev som förra veckan kom in till trafikutskottet. Där står under rubriken "Protest mot nej till fast Öresundsförbindelse" bl.a. följande:

"Färjor har nu varit i trafik mellan Malmö och Köpenhamn sedan 1895. Detta "prov" har visat sig falla dåligt ut och därför har en önskan om fast förbindelse kommit i fråga. En bro/tunnel är nödvändig mellan Malmö/Lund och Köpenhamn, två av Nordens större befolkningskoncentrationer. Det vet vi som bor och arbetar i denna region, och det svenska/skånska näringslivet måste ha en fast förbindelse till den med Danmark snart sammanbundna europeiska kontinenten, och vår industri kan utvecklas."

Detta är den regionalpolitiska betydelse som många människor tillmäter den här frågan. Det visar att frågan har många dimensioner. I avvaktan på den ytterligare belysning av vissa miljöfrågor som folkpartiet förordar, yrkar jag bifall till hemställan i trafikutskottets betänkande.

ROY OTTOSSON (mp) replik:

Herr talman! Jag vet inte om Anders Castberger har lyssnat eller ej på den tidigare debatten. Om han lyssnade måste han i så fall ha lyssnat dåligt, eftersom han anklagat miljöpartiet för att vara negativt till förbättrade mänskliga förbindelser över Öresund. Jag stod faktiskt här i talarstolen och pläderade för det.

Likaså anklagar Anders Castberger miljöpartiet för att delta i något slags tävling i att säga mest nej. Jag talade länge, kanske litet för länge, om både färjeförbindelser som kan förbättras och möjligheten att bygga en järnvägstunnel. Det vore bättre för debatten om man lyssnade till vad de andra säger.

Jag konstaterar att folkpartiet som vanligt velar när det gäller trafik- och miljöfrågorna. Det var precis samma fenomen när det gällde E 6. Man gick

på det ena stället ut och sade att man var för motorvägsbygget, och på andra håll i landet gick man ut och sade precis tvärtom, dvs. att man var emot motorvägsbygget. Sedan väver man in detta i litet utvecklingsoptimistiskt ludd som inte betyder någonting.

Det finns naturligtvis en opinion mot bron som gör sig gällande även inom folkpartiet. Jag betvivlar att Anders Castberger tillhör den fraktionen. Det finns säkert andra folkpartister här i riksdagen som borde kunna stödja reservation 1. Jag vill uppmana dem att nu göra detta för att verkligen markera att man vill förbättra sin trovärdighet när det gäller miljöfrågor och att man vill förhindra den miljökatastrof som oundvikligen kommer, om man bygger en bilbro över Öresund.

UI.LA TILLANDER (c) replik:

Herr talman! Många folkpartister både ute i landet och här i riksdagen är emot en bro, Anders Castberger. Enigheten är inte heller i folkpartiet så total.

I sitt inlägg var Anders Castberger inne på frågan om storstadsregionerna och överhettningen. Detta är faktiskt ett relativt begrepp. Det är riktigt att Stockholm är mer överhettat än Malmö, och det trots att man inte har en bro där.

Men Malmö är mer överhettat än östra Skåne och Blekinge. Hettan i Malmöregionen är större än i de områdena. Det finns med en bro risk för en ytterligare kantring i Skåne.

Nu är man så medveten om miljön att man inte långsiktigt offerar den för en kortsiktig konjunkturvinst. Det tycker jag också att Anders Castberger skall vara medveten om.

ANDERS CASTBERGER (fp) replik:

Herr talman! Jag har visst lyssnat till debatten här i kammaren. Det har säkert Roy Ottosson inte kunnat undgå att uppmärksamma, eftersom jag har suttit i bänken mest hela tiden.

Det utvecklingsnegativa ludd som kommer till uttryck i miljöpartiets ställningstagande för ett nej till en broförbindelse, innan vi har fått alla fakta på bordet, leder otvivelaktigt till en sämre situation än om man tar till vara de möjligheter som öppnar sig så länge vi har alla alternativ i behåll. En fast förbindelse, om den är möjlig att inrätta, skulle utan tvivel leda till större möjligheter till person- och godsbefordran samt en snabbare och tillförlitligare befordran. Det vet de allra flesta människor som någon gång har försökt ta sig över Öresund. Detta är till fördel för människorna, och de positiva delarna skall vi också ta fram och redovisa.

Jag har i mitt anförande tagit upp både de svårigheter som finns i den här frågan och de möjligheter som finns. Att säga nej innan vi har alla fakta på bordet och att ha vad jag vill kalla den mycket nej-sägar-betonade inställning som miljöpartiet här har, är att säga nej också till möjligheterna. Det vill inte vi i folkpartiet medverka till. Vi vill öppna nya möjligheter.

ROY OTTOSSON (mp) replik:

Herr talman! Det faktum att man sitter i bänken är inte en garanti för att man lyssnar och förstår.

När det gäller talet om utveckling är det faktiskt fråga om vilken utveckling man vill ha. Jag har pläderat för en utveckling i miljövänlig riktning, där vi satsar på miljövänlig trafik och ser till att rena sjöfarten osv. Det är en positiv utveckling som jag pläderar för. För Anders Castberger och kanske även för folkpartiet är det ingen utveckling alls, vilket möjligen är betecknande för deras miljöpolitik.

Alla fakta finns inte på bordet, säger Anders Castberger. Nej, alla fakta kommer aldrig att finnas på bordet. Det är så med fakta och kunskaper, det kommer hela tiden nya. Ju mer vi forskar och undersöker, desto fler fakta hittar vi. Det går alltid att skylla på det, om man inte vågar ta ställning. Ställningstaganden medför alltid en viss osäkerhet. Man får hela tiden vara beredd att ompröva sina ställningstaganden när det kommer helt nya fakta som gör att verkligheten ser annorlunda ut än tidigare. Detta vet dock varje beslutsfattare, dock kanske inte Anders Castberger.

Att säga att man vill ha alla fakta på bordet är egentligen ett sätt att säga att man inte vill ta ställning nu, eftersom man inte vet hur man skall göra. Vi vet vad vi vill. Vi säger nej till bron över Öresund en gång för alla, så att vi kan börja undersöka mera konstruktiva och miljövänliga lösningar.

ULLA TILLANDER (c) replik:

Herr talman! Vi reserverar från centerpartiet vill också ha goda förbindelser över Öresund. Det är inte det frågan gäller. Reservationen har vi tillsammans med vpk och miljöpartiet.

Vi säger ja till en tunnel och till bättre färjor. En borrhad tunnel ställer större krav på tekniken än vad en bro gör.

Det finns faktiskt tillräckligt med fakta när det gäller frågan om att säga nej till en bro. Den frågan behöver inte utredas ytterligare. Efter att ha lyssnat till Anders Castbergers inlägg måste jag säga att jag tycker att det är klädsamt med den något tveksammare attityd som han intar här i dag. Den är betydligt tveksammare än den attityd som brukar förespråkas av folkpartiet i Öresundsbrodebatten. Enligt min mening är det ett steg framåt för folkpartiet.

ANDERS CASTBERGER (fp) replik:

Herr talman! Nog märks det av Roy Ottossons inlägg att han kanske inte alltid förstår även om han sitter i bänken och förhoppningsvis lyssnar.

Det är riktigt att det alltid kan komma nya fakta på bordet. Vi har faktiskt preciserat vilka omständigheter som vi vill avvakta, innan vi för vår del är beredda att ta ställning. Det handlar bl.a. om de strömningsförhållanden som kan påverkas om man bygger en bro. Detta redovisade jag också klart i mitt inledningsanförande.

Vår utgångspunkt – vilken heller inte kan ha undgått Roy Ottosson, det är väl därför han verkar så upprörd – är att om det är möjligt skall man ta chansen att bygga en fast förbindelse mellan den skandinaviska landtungan och det övriga Europa. Den möjligheten bör vara särskilt intressant mot bakgrund av den utveckling som i dag pågår i Europa i övrigt. Av vad Roy Ottosson hittills har sagt verkar det som om han drar den motsatta slutsatsen.

Roy Ottosson avslutar med att säga att miljöpartiet vet vad det vill, nämligen att säga nej till bron. Det är möjligt att Roy Ottosson vet detta. Vi är dock av motsatt uppfattning. Vi vill avvakta tills vi får fakta på bordet, och då är vi beredda att ta ställning.

Tredje vice talmannen anmälde att Roy Ottosson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

WIGGO KOMSTEDT (m):

Herr talman! Varje år debatterar vi här i kammaren Öresundsförbindelserna. Man hade trott att vi någon gång skulle kunna komma till ett beslut, så att vi skulle kunna avföra frågan från dagordningen.

Låt mig erinra något om den historiska bakgrunden. Under perioden 1971–1973 diskuterades Öresundsförbindelserna intensivt här i kammaren och även ute i landet. Då togs i riksdagen ett beslut med stor majoritet om att vi skulle ha ett paket, dvs. en bro över Öresund mellan Malmö och Köpenhamn, en tunnel mellan Helsingborg och Helsingör och en storflygplats på Saltholm.

Nu kan vi avföra Saltholm, eftersom det har blivit en annan utveckling på flygsidan. Det är visserligen en positiv utveckling, men den har fått en annan lokalisering. Helsingborg–Helsingör-leden kan vi också avföra, eftersom våra danska vänner absolut inte vill ha en sådan förbindelse. Det enda som återstår är en förbindelse mellan Malmö och Köpenhamn. Det talades då om en bilbro. Eftersom paketet inte är möjligt att genomföra tycker vi, såsom vi har sagt under ett antal år, att man skall bygga en kombinerad bil- och tågbro mellan Malmö och Köpenhamn.

Utav den majoritet i kammaren bestående av socialdemokrater, moderater och folkpartister som fattade beslutet, har bara moderaterna blivit kvar när snålblåsten har satt in från vissa håll. Socialdemokraterna är i denna fråga, liksom i många andra frågor, internt splittrade. Av det skälet fattar man inga beslut. Man låter således det hela förhalas. Hur det går för Sverige som nation är tydligen mindre intressant än hur man kan bena ut sina interna problem inom det socialdemokratiska partiet. Numera lunkar folkpartiet, som vi vet, med socialdemokraterna, även i den här frågan.

Vi måste få ett avgörande till stånd. Det går inte längre att åberopa utredningar. Det finns ingen fråga i detta land som har utretts så mycket som just frågan om de fasta förbindelserna över Öresund. Vi måste våga säga ja eller nej. Blir det ett nej så är det okej. Vi som då hamnar i minoritet får naturligtvis acceptera detta i demokratisk anda. Däremot kan man inte acceptera att det finns partier som säger jasanya hela tiden, dvs. varken ja eller nej.

Antingen skall det bli fasta förbindelser eller också måste vi satsa på en utbyggnad av färjetrafiken, som inte hänger med i dag. Med de planer som finns är det inte heller så lätt för dem som skall satsa på utbyggnaden att veta hur det skall bli när Sveriges riksdag har så svårt att fatta beslut. För att man skall kunna främja näringslivets fortsatta expansion och en större handel med det övriga Europa måste det helt enkelt ges bättre möjligheter att transportera ut godset.

Frågan om förbindelser över Öresund är inte enbart en angelägenhet för

sydvästra Skåne och Malmö, om nu någon till äventyrs trodde det. Det är inte bara en skånsk angelägenhet, och det är inte heller bara en svensk angelägenhet. Från mitt arbete i Nordiska rådet vet jag att det i allra högsta grad är en nordisk angelägenhet, och att norrmännen och finnarna är mycket angelägna om att den här fasta förbindelsen kommer till stånd. Det rör nämligen även deras väg ut på kontinenten. Skall man någon gång kunna säga att det nordiska samarbetet skall leda någonstans, borde det faktiskt vara på kommunikationsområdet. Denna del av kommunikationerna är utomordentligt viktig.

När man lyssnar till företrädarna för reservation nr 1 står det klart att deras resonemang i allmänhet inte handlar om framtiden. De har framtiden bakom sig. De säger nej till Europa, nej till tryggad energiförsörjning och nej till fasta förbindelser. Skall vi inte vara med ute i Europa, behöver vi naturligtvis ingen förbindelse heller. Det är ju onödigt.

Jag undrar vad nästa steg skall bli. Nu river man Berlinmuren, och den blir till salu. Vi kanske kan bygga upp den kring Skåne i stället. Det tycks vara så att vi inte skall ut, vi skall avskärma oss från det övriga Europa.

Ulla Tillander sade i sitt inlägg bl.a. att man nere i Skåne hade haft en sittning om järnvägsförbindelserna, där alla partier var representerade. Det är riktigt. Jag vill dock korrigeras på en punkt. Hon sade att det var en stor uppslutning kring att man skulle satsa på järnvägen. Jag för min del sade att det är rimligt att SJ håller tillbaka sitt nedläggningsbeslut under en period, ett halvår eller ett år, eftersom kommunerna menar att de har fått så kort tid på sig. Under den tiden får kommunerna undersöka vilka företag som är beredda att köra sitt gods på järnväg. Efter den utvärderingen skall vi ta ställning definitivt. Detta mitt uttalande används nu i helsidesannonser av dem som står bakom järnvägens bevarande. Det är ett riktigt konstaterande, till skillnad från det Ulla Tillander har uttryckt. Vi får se hur det blir med detta. Jag kommer aldrig att kunna tvinga svenskt näringsliv eller andra att använda ett transportmedel som man anser sig inte kunna använda. Här får faktiskt en viss frihet råda. Det handlar om den svenska framtiden.

Jag ber att få yrka bifall till reservation 2.

ULLA TILLANDER (c) replik:

Herr talman! Det är riktigt, som Wiggo Komstedt säger, att det bara är moderaterna som är kvar. Men det är väl knappast något att skryta med.

Jag kan hålla med om att det skulle vara bra om vi fick ett beslut i frågan. Vi har tillräckligt underlag för att fatta beslut om att säga nej till en bro. Då skulle man helhjärtat kunna börja satsa både på miljövänligare färjor och ett miljövänligt fast alternativ, en borrhad järnvägstunnel under Öresund. Det skulle vi göra bl.a. för näringslivets skull. Det skulle också självfallet gynna det nordiska samarbetet. Jag vill uppmana Wiggo Komstedt att verkligen läsa på. Också vi vill ha bättre förbindelser. Det är inte bara en bro som kan utgöra ett alternativ. Det är ett omodernt alternativ i vår tid.

Wiggo Komstedt var kanske med när det var sjöfartsriksdag i Malmö. Då presenterades planer på nya, miljövänligare färjor för Öresundstrafiken med bl.a. reduktion av kvävedioxidutsläppen med 90 %, vilket också omfattade reduktion av stoftutsläpp. Det har talats om löjliga argument, teknik-

fientlighet osv. – jag tror också att Wiggo Komstedt var inne på det. Men ni moderater blundar för denna nya teknik, som också SJ-chefen med hela sin tyngd ställer sig bakom.

Ett exempel som togs upp på sjöfartsriksdagen avslöjade resursbehov för olika transportmedel. Man kan tänka sig att 22 000 ton gods skall transporteras från Göteborg till Örnköldsvik. Vid sjötransport behövs ett enda fartyg, som förbrukar 120 ton bränsle. Vid landtransport behövs 630 lastbilar, som förbrukar 450 ton bränsle. Slitage och underhåll av landsvägar tillkommer. Vattenvägen är outslitlig. Man väntar sig inte att Wiggo Komstedt skall påverkas av sådana argument. Men miljön påverkas.

ROY OTTOSSON (mp) replik:

Herr talman! Wiggo Komstedts argumentering är litet enkelspårig, liksom moderaternas argumentering i allmänhet. Wiggo Komstedt tolkar reservation 1 som att vi inte vill ha några kommunikationer alls till Europa, trots att det i reservationen pläderas för en utvecklad färjetrafik, en järnvägstunnel osv. Man måste fråga sig: Är färjor inga kommunikationer för moderaterna, inte ens när färjor är snabbare än vägförbindelser eller när de innebär att man slipper omvägen genom Danmark? Man måste också fråga sig om miljöproblemen inte betyder någonting för moderaterna, t.ex. det faktum att skogsmarken i södra Sverige faktiskt håller på att fördärvas av luftföroreningarna. Varför ställer inte moderaterna upp solidariskt med oss andra och försöker stoppa den utvecklingen och få en bättre, miljövänligare utveckling och ett mer miljöanpassat trafiksystem?

WIGGO KOMSTEDT (m) replik:

Herr talman! Jag är faktiskt stolt, Ulla Tillander, över att vi moderater står för den uppfattning vi har och inte är som andra vindflöjlar i denna kammar. Det är bra att det finns något parti som står fast vid sina ståndpunkter.

Ulla Tillander talar om att centern också är för fasta förbindelser. I reservation 1, från centern, vpk och miljöpartiet, längs ner på s. 7 står följande: "Alternativet med en borrad järnvägstunnel måste studeras mer ingående än vad som hittills skett." – Ni vill också ha fler utredningar. Det är väl inget klart ställningstagande i detta.

Jag var inte med på sjöfartsriksdagen i Malmö, så jag vet inte vad som avhandlades där. Men om man transporterar gods på annat sätt ner till Malmö, kan väl inte den stora miljöboven vara att man transporterar godset på en bro mellan Malmö och Köpenhamn. Gods kan inte alltid gå sjövägen genom vårt land. Vi har inte sådant utbyggt system. Det intrycket kan man lätt få när man lyssnar på exempelvis Roy Ottosson.

Ulla Tillander tog upp ett exempel med en transport från Göteborg till Örnköldsvik. Jag vet inte om det snabbaste sättet för näringslivet att transportera gods från Göteborg till Örnköldsvik är att transportera det med båt. Den mängden av gods tycker jag skall gå på järnväg. Jag har ingen annan uppfattning. Men alla transporter går inte mellan Göteborg och Örnköldsvik eller mellan andra stora orter. Det talas om en levande landsbygd, som riksdagen satsar pengar på. Låt landsbygdens företag få en chans att

överleva! Då måste många transporter gå via landsväg, vare sig vi säger det ena eller det andra.

Betyder inte miljöproblemen någonting för er? frågade Roy Ottosson. Jo, självfallet gör de det. Men vi är inte så enkelriktade att vi tror att det bara är vi som kan stoppa dem i Skåne. Vi har internationella miljöproblem. Det som faller ner över Skåne från Polen och andra östländer och försurar skogarna kan vi faktiskt inte göra allting åt, Roy Ottosson.

ULLA TILLANDER (c) replik:

Herr talman! Vi begär en parlamentarisk utredning i vår reservation, men det är i förvisning om att frågan skulle falla framåt om den hamnade i en parlamentarisk utredning och inte i expertutredningar. Den skulle troligen falla framåt, på samma sätt som den har gjort i denna parlamentariska församling.

Det förvånar mig, med tanke på var Wiggo Komstedt kommer ifrån, att han inte känner någon oro över vilka regionala effekter för t.ex. östra delen av Skåne en fast förbindelse skulle kunna ge upphov till.

ROY OTTOSSON (mp) replik:

Herr talman! De miljöproblem som vägtrafiken, biltrafiken, ställer till med i form av markförsurning, skogsdöd, övergödning av kusthaven, försurning av sjöar osv. är problem som man skall lösa i andra länder men inte här, om jag har tolkat Wiggo Komstedt rätt. Jag måste fråga: Skall vi inte ta vårt ansvar? Är det inte frågan om att också ge riktiga signaler? Som jag har sagt förut i debatten ser vi framför oss en utveckling med kraftigt ökad vägtrafik runt om i Europa, om man inte gör någonting åt det snart. Ett sätt att göra något åt det är att man satsar på andra alternativ som är miljövänligare och ger sådana signaler. Det är precis vad vi från miljöpartiet kräver. Jag har litet svårt att förstå varför moderaterna inte kan ställa sig bakom sådana saker. Om de nu verkligen vill ta ansvar, som de säger i andra sammanhang, måste de också kunna ta ansvar för miljön.

Jag har svårt att förstå hur det skall gå för glesbygden i Småland när skogen dör. Det vore intressant att få svar på det.

WIGGO KOMSTEDT (m) replik:

Herr talman! Vi moderater hycklar inte om var vi står och vad vi gör, Roy Ottosson. Vi förstår att man inte kan förbjuda bilismen i Sverige. Enligt den undersökning som tidningen Expressen gjorde anser sig även miljöpartisterna i riksdagen behöva bilen. Någon anser sig t.o.m. behöva bilen så mycket att vederbörande måste ställa tolv bilar på tomten.

Vi moderater inser att problemet är att vi inte kan säga nej till allt. Men vi är beredda att bidra till att alla förbättringar som kan göras görs för att bilismen skall bli bättre och bl. a. ge mindre utsläpp, vilket vi aldrig har röstat mot. Vi ställer oss bakom sådant, men vi tror inte att man kan så att säga helt klippa av bilismen. Vi skall därför göra förbättringar i stället för att säga nej.

Slutligen vill jag säga följande till Ulla Tillander. Jag värnar om Österlen. Men det är klart att ni som kommer från den andra regionen i väster, som

det flyter grädde på, inte behöver bry er om Österlen. Men Österlens överlevnad är faktiskt beroende av om det blir en expansion i andra delar av Skåne och i övriga landet. Då får även vi del av det. Därför är bron nyttig även för Österlen. Vi ser gärna att det kommer människor till vårt land och till Österlen som vi i Österlen kan tjäna vårt uppehälle på. Vi på Österlen har nämligen inte blivit lika gynnade som ni i Malmöregionen av industriutvecklingen. Vi får inte några nya bilfabriker m.m. som ni gärna tar emot, utan vi måste klara oss på annat sätt. Därför anser vi att det är bra. Vi är inte avundsjuka. Vi använder oss av uttrycket: regnar det på prästen, så stänker det på klockaren.

Tredje vice talmannen anmälde att Ulla Tillander och Roy Ottosson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

PER STENMARCK (m):

Herr talman! Återigen har trafikutskottet behandlat ett antal motioner med krav på en fast förbindelse över Öresund, och återigen har en politisk majoritet, med socialdemokraterna i spetsen, funnit nya svepskäl för att skjuta frågan på framtiden.

Om vi skall vara riktigt uppriktiga finns det bara en anledning till den eviga segdragningen, nämligen att socialdemokraterna saknar initiativ, förmåga och handlingskraft att genomföra de förändringar som är nödvändiga och som de själva i de flesta fall anser är nödvändiga. Då tillsätter de en utredning. Och när utredningen är klar så tillsätter de en ny utredning. Och när denna är klar så ger de den tilläggsdirektiv. Och när utredningen har utrett även i enlighet med dessa tilläggsdirektiv – och alla andra partier för länge sedan är klara med sina ställningstaganden – skall socialdemokraterna skicka ut den på en intern opinionsundersökning.

I fjol befann vi oss i den situationen att socialdemokraterna hänvisade till detta s.k. rådslag. Ett år senare hänvisar de till att de inte hunnit analysera resultaten av rådslaget. Tala om segdragning.

Det finns bara en anledning till att ni inte kan förelägga riksdagen något beslutsförslag, och det är att socialdemokraterna är så enormt splittrade internt.

Viola Claesson sade för en stund sedan i talarstolen att Öresundsbrofrågan skär som en skalpell tvärs igenom det socialdemokratiska partiet. Jag brukar inte hålla med henne om speciellt mycket, men i denna fråga kan jag nog vara överens med henne åtminstone på denna punkt, dock med det lilla tillägget att Öresundsbrofrågan därvidlag ingalunda är särskilt unik. I alla frågor tycks det för tillfället vara på det sättet att det rör sig om en långt gången intern splittring. Och det ger ju inte någon anledning till tvivel när Aftonbladet numera graderar socialdemokrater efter linje 1, linje 2 och linje 3. Därför har också socialdemokraterna i riksdagens trafikutskott återigen beslutat att frågan ånyo skall skjutas på en viss framtid. Man ser det uppenbarligen som en politisk uppgift av gigantiska mått att bibehålla den vallgrav som skiljer Sverige från det snabbt framväxande nya Europa.

Herr talman! Ett antal talare här har försökt tolka Birger Rosqvist och vad

han egentligen anser i den här frågan. Det är möjligt att det är på det sättet som han själv lät påskina från talarstolen, nämligen att han uttrycker sig mycket diplomatiskt. Men att Birger Rosqvist själv, som ordförande i riksdagens trafikutskott och i Svenska hamnförbundet, är en inbiten motståndare till en fast förbindelse över Öresund är, såvitt jag kan bedöma, ställt utom allt tvivel. Det är däremot något svårare att tolka vad socialdemokraterna som parti egentligen tycker i denna fråga.

I en tidningsintervju där Birger Rosqvist försöker förklara socialdemokraternas oförmåga att fatta beslut ger han åtminstone ett klart besked, och det är att det nu inte krävs några ytterligare utredningar i ärendet. Och detta är naturligtvis helt riktigt. Frågan är sedan lång tid tillbaka färdigutredd. Alla nödvändiga beslutsunderlag finns. Det är därför bara en sak som krävs, nämligen att man sätter spaden i marken. Det är därför som jag tycker att det är en smula underligt när Birger Rosqvist i praktiken, från riksdagens talarstol i dag, kräver ytterligare utredningar i den fråga som utretts under ett sekel.

Med stor sannolikhet finns det bara ett sätt att inom en anständig tid få en bro mellan Malmö och Köpenhamn, och det är att friställa alla politiker från projektet. Fatta en gång för alla ett beslut som säger att det är okej för den som så önskar att genomföra bygget. Att intresse för ett sådant genomförande finns är ställt utom allt tvivel.

Statssekreteraren i kommunikationsdepartementet, tillika ordförande i den senaste Öresundsdelegationen, Gunnel Färm, har i en tidningsintervju föreslagit att en kombinerad bil- och järnvägsbro skall byggas och att denna skall finansieras genom att bilismen står för samtliga kostnader, ett förslag som jag tycker låter utomordentligt tilltalande. Låt mig få ställa en fråga till Birger Rosqvist: Hur ställer sig Birger Rosqvist – och den socialdemokratiska utskottsgruppen – till en sådan lösning?

Herr talman! Regionalt skulle en bro mellan Malmö och Köpenhamn få många positiva effekter. Skåne är förvisso inte längre ett överhettat område utan en region med en långsiktigt ogynnsam utveckling. I dag har också Skåne en inkomst per invånare som understiger riksgenomsnittet. En bro över Öresund skulle kunna fungera som en magnet vid nya företagsetableringar. Inte minst som en motvikt till Stockholmsregionen vore detta utomordentligt positivt.

Två av de främsta skälen till att Skåne halkar efter är att det råder brist på infrastrukturella initiativ och att vetenskaplig forskning inte har fått komplement i ett kunskapsintensivt näringsliv. Detta har lett till en brist på dynamik, som främst märks i en dålig tillväxt av sysselsättningen.

Det finns emellertid goda möjligheter att bryta den negativa utvecklingen. Men det förutsätter aktiva insatser, från näringsliv, stat och kommuner. Sådana insatser gäller framför allt satsningar i ny och utbyggd infrastruktur. Det finns i det sammanhanget ingen enskild insats som har samma betydelse som byggandet av en fast förbindelse över Öresund.

Alla erfarenheter från andra håll visar att den lokala betydelsen helt dominerar över den långväga trafiken. Denna söker sig tvärtom bort ifrån tätbebyggda områden. Den långväga trafiken kommer, såvitt jag kan bedöma, även i fortsättningen i huvudsak att gå via Helsingborg–Helsingör eller från Trelleborg eller Ystad direkt till kontinenten.

Sverige behöver en fast förbindelselänk till kontinenten. I en tid när murar rivs för att folk skall kunna mötas borde broar byggas i samma syfte. Med välkänt föredöme från andra länder kommer säkert också socialistiska politiker från Sverige att så småningom komma tågande med svansen mellan benen. Förr eller senare kommer de att tvingas att ta sitt förnuft till fånga och inse att Sverige i längden inte kan leva som en isolerad ö. Risken är uppenbar att vårt land annars förvandlas till en andra rangens industrination.

Herr talman! Jag ber med det anförda att få yrka bifall till den moderata reservationen 2 som är fogad till betänkandet.

ULLA TILLANDER (c) replik:

Herr talman! Per Stenmarck hävdade att det finns ekonomiska förutsättningar för att bygga en bro. Men de privata intressena, och detta har sagts tidigare i debatten, är faktiskt inte sämre än att de vill ha statliga garantier för denna satsning. När allt kommer omkring är man inte så säker på att det hela kommer att bära sig ekonomiskt.

Jag vet inte hur många gånger jag skall säga detta i dag, men jag vill understryka att också vi vill ha goda förbindelser. Det skulle vara fantastiskt om man skulle kunna satsa på bra färjor, vilket sker, och även en borrad järnvägstunnel under sundet. Det skulle vara en stor teknisk innovation.

Men det är avslöjande för partiet att man avfärdar de långsiktiga miljöproblemen som drabbar alla i en region, inte minst dem som redan bor dåligt i nedslitna bostadsområden – för att just hettan i den ekonomiska brasan skall stiga ännu några grader. Det bekymrar tydligen inte moderaterna att man drar ned hundratusentals bilar till, runt och genom Malmö.

PER STENMARCK (m) replik:

Herr talman! Det har varit givande att under dagen sitta och lyssna på Ulla Tillanders olika inlägg i debatten.

Ulla Tillander upprepar, för vilken gång i ordningen vet jag inte, att också centern vill ha goda förbindelser till kontinenten. Men visa det då i konkret handling! Sitt inte bara med armarna i kors och vänta på att någon annan skall göra något! Det är bara att konstatera att det som ni nämner i er reservation om en möjlig tågtunnel icke är genomförbart. Vem skall stå för kostnaderna för tunneln? Vem skall ansvara för den i fortsättningen? Det är bara att konstatera att SJ självt inte är villigt att göra det. Det är därför som vi försöker anvisa en lösning som innebär att det finns en given finansör, dvs. den som kör bilen över bron. Tack vare detta kan hela projektet finansieras, även när det gäller tåget.

Nu säger Ulla Tillander att hundratusentals bilar dras ned till regionen. Vad är det för struntprat? Öresundsdelegationen talar om en dygnstrafik på 8 000 bilar. I jämförelse med andra vägsträckor i vårt land är det bara att notera att trafiken på de allra flesta ställen är mycket större och tyngre. Men ni centerpartister är mer intresserade av symbolåtgärder i den här frågan än att verkligen vidta åtgärder.

Jag antecknade vad Ulla Tillander sade för en stund sedan i debatten. Hon hävdade att Malmö är mindre överhettat än Stockholm, fast å andra sidan är Malmö mer överhettat än Österlen. Förutom att detta är ett intressant sätt

att argumentera, utgör detta ett problem som vi försöker komma till rätta med genom våra olika förslag när det exempelvis gäller en fast förbindelse över Öresund. Det är för att lösa dessa problem som det faktiskt krävs den typ av satsningar som vi har försökt att föra fram år efter år här i kammaren.

ULLA TILLANDER (c) replik:

Herr talman! Per Stenmarck, ni moderater har inte heller kunnat visa på något trovärdigt alternativ. Det finns faktiskt ingen bro ännu.

PER STENMARCK (m) replik:

Herr talman! Att det inte finns någon bro ännu beror nog inte så mycket på att vi moderater inte har lyckats visa på något trovärdigt alternativ. Det finns ett alternativ. Det är bara att konstatera att det är folket i denna kammar som inte är berett att fatta beslut. Så länge vi i riksdagen inte är beredda att fatta beslut, fattar man inte heller något beslut på andra sidan sundet i den här frågan.

Det ena projektet efter det andra som har diskuterats årtionde efter årtionde genomförs nu runt omkring i Europa, t.ex. en fast förbindelse under Engelska kanalen som binder samman England och Frankrike. Detta område bedöms vara ett av de mest dynamiska områdena i hela Västeuropa. Vi får en förbindelselänk mellan västra och östra Danmark. Det bedöms i dag vara en ur miljösynpunkt positiv åtgärd. Rent ekonomiskt kommer det att vara en lysande affär. Jag vågar påstå att vi skulle nå precis samma effekt med en fast förbindelse över Öresund.

Jag kommer tillbaka till miljöaspekterna ytterligare en gång. Jag nämnde tidigare siffran 8 000 fordon per dygn. Bara på motorvägen mellan Malmö och Lund tror jag att det är 50 000 fordon per dygn, dvs. ungefär sex gånger så många. När kommer centerpartiet att föreslå att den vägsträckan skall stängas innan det bestäms att en fast förbindelse skall byggas över Öresund?

Det är inte enbart symbolåtgärder som skall vidtas när miljöproblem skall lösas. Man skall vara konkret i sina ställningstaganden.

ANITA STENBERG (mp):

Herr talman! Var sitter egentligen regeringens representanter i dag? Jag tycker att de borde ha varit här och lyssnat – åtminstone någon av dem.

Herr talman! Jag skall vara kort och klar, kristallklar, i denna fråga. Miljöpartiet de gröna i Fyrstadskretsen och i Malmöhus län har gång på gång vid sina gemensamma medlemsmöten slagit fast följande: Vi vill inte ha någon fast förbindelse vare sig över eller under Öresund. Vi vill ha goda färjeförbindelser i stället utefter hela Öresund. Detta är av miljöskäl, trafikskäl, från säkerhets- och sårbarhetsynpunkt, av ekonomiska skäl och av trivselskäl.

Vi är faktiskt närmast berörda – vi bor i Skåne.

I dag lär det gå en färja över Öresund i genomsnitt var sjätte minut. Det är väl egentligen inte så dåligt? Bestämmer man sig för att satsa på färjor, skulle det kanske kunna bli ännu bättre. Om vi mot all förmodan blir påtvingade en fast förbindelse, är det enda tänkbara alternativet en ren järnvägstunnel. Men vi vill över huvud taget inte ha någon fast förbindelse över

Öresund, vare sig över eller under. Är detta helt klart för Sveriges riksdag nu?

BERTIL PERSSON (m):

Herr talman! Om det vore en bra lösning att åka båt till flygplatsen – i detta fall Kastrup – skulle vi göra stockholmarna en stor tjänst genom att flytta Arlanda till Åland. Då skulle man även här uppe få de trevliga färjeturerna till flygplatsen som är så uppskattade nere i Skåne.

Om biltåg i en tunnel var den bästa trafiklösningen för en transport på 17 kilometer, skulle vi gräva upp motorvägen mellan Malmö och Lund, gräva en tunnel och transportera bilarna på tåg.

Om en lokal trafiklösning skall stoppas av riksdagen borde man i första hand välja Essingeleden, där det går mycket bilar, inte bara Öresundsbron, där det jämfört med Essingeleden kommer att gå förhållandevis få bilar, ungefär lika många som mellan Malmö och Trelleborg.

Om man vill offra 8 miljarder, som kunde ha använts bättre på andra trafikprojekt, skall man bygga en bil-tåg-tunnel i stället för en självfinansierande bro.

Om man vill ha kvar luftföreningarna i Sydsverige, skall man också behålla färjorna. Detta visas av utredningarna. Alla kan hävda att deras trafiksystem framöver skall bli bättre än de andras, men detta är vad utredningarna visar.

Om man tror att god turtäthet, regularitet och just-in-time-leveranser är ett hinder för svenskt näringsliv, skall man behålla färjorna. Om man tror att ishinder ger en stimulerande spänning i tillvaron för dem som skall bedriva transportererna och för invånarna, skall man likaledes ha kvar färjorna.

Om man tror att det är ett fördärv att beblanda sig med danskar och tyskar, skall man säga nej till en bro. Tänk om man inte hade byggt en bro över Falsterbokanalerna! Då skulle skanörborna ha haft sina stränder, sina golfbanor, sin skogsnatur och sina lyxvillor i fred. En färja hade hållit turisterna borta.

Om man tycker att det vore ett elände om det till Sverige kom en massa danskar och tyskar, som tror att de skall få överfylla våra restauranger och varuhus och rulla runt på stan – då skall man säga nej till bron.

Om man gillar spänningen fredags- och lördagskvällar i båt- och flygbåts-terminalerna – Blir det slagsmål? Blir jag nedspydd? Hur många skall kastas ut på gatan? – då skall man säga nej till bron.

Om man gillar att promenera och jogga – då är bron inget att ha. Man kommer inte att kunna promenera och jogga på bron.

Bron är inte bra för de ombordanställda. Dels riskerar en hel del av dem att förlora jobbet, dels mister de, om de blir ilandanställda, sjömansskatten och får börja skatta från noll på extrainkomsterna. Det hedrar alltså Sjöfolksförbundet att det slår vakt om färjetrafiken.

Ogillar man tullare skall man säga nej. Om vi får en ökad trafik, får vi ju fler tullare.

Gillar man att sitta i långa telefonköer till flygbåtarnas biljettbeställningar, skall man behålla färjorna. Det ger televerket inkomster och minskar därmed kraven på skattebetalarna.

Om man vill att Sverige bara skall ha ett enda ekonomiskt kraftcentrum – det i Stockholm – skall man säga nej till bron. Den kan ge oss ett kraftcentrum till, och det finns risk för en ökad tillväxt om vi får en bro.

En bro hindrar intressanta färjeprojekt. Malmö kommun har satsat på rederier som gått omkull, privata redare har satsat, många har gått i konkurs, nya båtar har satts in och försvunnit. Några fartyg går fortfarande. – Vad kan inte komma i framtiden? Jättelika fartyg, kanske, som till Finland, fartyg som är så stora att man kan lasta in 15 gamla stora båtar bara på bildäcket. Kanske blir sundet fullt av båtar som är stora som Globen och har fler rum än Stockholms slott.

Varför skall man egentligen göra som majoriteten av väljarna i alla partier utom vpk vill? En bro skulle vara en olycka för några minoriteter – ni vet vilka jag tänker på. De skulle få åka till Helsingborg och ta båten över när de skall till Köpenhamn.

Om man vill förhindra allt detta, skall man säga nej till bron. Annars skall man säga ja till bron.

ANITA STENBERG (mp) replik:

Herr talman! Varför kan det gå färjor till Åland och Finland genom isen, men inte till Danmark? Det har jag aldrig kunnat begripa. Varför skulle isen vara ett större hinder när det gäller att ta sig till Danmark än till Åland och Finland? Det är klart att den frågan går att lösa, om man satsar på färjorna.

ULLA TILLANDER (c) replik:

Herr talman! Jag tror att det nu är andra året i följd som moderaterna måste reservera sig till förmån för en bro. Det fanns en tid – men det var innan Bertil Persson blev riksdagsledamot – som moderaterna inte behövde reservera sig, vilket man ju gör när man är i minoritet. De ingick då i en betryggande majoritet, som vi har visat tidigare här i dag.

I dagens debatt har moderaterna satsat på kvantitet när det gäller antalet deltagare, men kvaliteten på argumenten har inte höjts i motsvarande grad, snarare tvärtom.

BERTIL PERSSON (m) replik:

Herr talman! När det gäller det som Anita Stenberg sade vill jag bara påstå att hon talar mot bättre vetande. Också hon bor i Malmö. Den senaste vintern har vi inte haft is i Öresund, och då har det inte varit några bekymmer, men året dessförinnan var trafiken lamslagen under stora delar av vintern. Det är en faktor som vi har att ta hänsyn till.

Ulla Tillander försöker här tala något slags maktspråk i tron att hon nu har en majoritet mot bron. Det var det enda argument som hon framförde. Jag skulle vilja säga att jag tror att vi alla här i kammaren vet att det en gång i framtiden kommer att finnas en bro mellan Malmö och Köpenhamn. Frågan är bara när den skall komma.

ANITA STENBERG (mp) replik:

Herr talman! Bertil Persson talar om is eller inte is i Öresund, men det var inte det som frågan gällde. Frågan var om vi har färjor som kan gå genom

isen eller inte. Naturligtvis kan vi ha sådana i Öresund lika väl som man har sådana på linjerna till Åland och Danmark. Vad Bertil Persson hänvisar till är inget argument.

BERTIL PERSSON (m) replik:

Herr talman! Det är möjligt att vi med jättefärjor stora som Globen och med fler rum än Stockholms slott kan klara detta, men de båtar som vi hittills har haft i sundet har inte klarat det.

Jag vill fråga Anita Stenberg om hon, som ni så ofta kräver, med 100 % säkerhet kan säga att vi aldrig kan få några ishinder i sundet? Det är vanlig argumentationsteknik.

Tredje vice talmannen anmälde att Anita Stenberg anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

KJELL DAHLSTRÖM (mp):

Herr talman! Den här debatten visar att vi har ett parti som är ärligt och uppträder mycket renhårigt, och det är moderata samlingspartiet, i likhet med de partier som står bakom reservation 1, som jag vill uppehålla mig mer vid. Men moderata samlingspartiet framstår som mycket ärligt. Moderaterna deltar med liv och lust i den här debatten och står för sin megalomani, för sina piranesiska brokonstruktioner och för en bilismens elefantiasis. De är nu ganska ensamma om att här i debatten förfäktat detta som skall fortsätta att gastkrama och förstöra Öresundsområdet, som är ett av de miljöskyddsområden som vi för närvarande diskuterar så mycket och livligt i miljödebatten.

Men denna ärlighet har en motpol här i riksdagen i dag, och den svarar socialdemokraterna för. Var är socialdemokraterna? Hit har man skickat en enda talare, nämligen ordföranden i trafikutskottet Birger Rosqvist. Birger Rosqvist! Det socialdemokratiska rådsrådet är faktiskt inte en intern angelägenhet för socialdemokraterna. Det har kraftfullt basunerats ut i media vad ni har haft för er i diskussionen om förbindelserna över Öresund. Rådsrådet har tydligt kommit fram till den uppfattning som redovisas i reservation 1 och som omfattas av centern, miljöpartiet och vpk i det här ärendet. Jag tycker att det är bedrövligt att socialdemokraterna inte förmår stå för den inställning som man uppenbarligen har ute i partileden.

Så vill jag gå över till frågan om en tunnel, som har diskuterats här och som hela tiden i tidigare utredningar har sopats under mattan och buntats ihop med alla dessa bilbrokonstruktioner. En tunnel skulle kunna vara en smal möjlighet, med iakttagande av miljökonsekvenserna, till andra förbindelser jämte färjeförbindelser.

En utredning om en tunnel stöds av miljöpartiet de gröna, centerpartiet och vpk, men inte bara av dessa partier. Sjöfolksförbundet kan också tänka sig en utredning om en tunnel. Därmed skulle de landburna transporterna på järnväg kunna fortsätta i en tunnel under sundet, medan den rena färje- och båttrafiken självfallet skall utvecklas, vilket visas på många fina sätt.

Miljödelegation västra Skåne talar om att en tunnel skulle kunna vara miljömässigt acceptabel. Fältbiologerna i landet och Svenska naturskyddsför-

ningen gör det också, liksom inflytelserika politiker och andra debattörer i sydvästra Skånes kommunförbunds område.

Jag har själv ingått i en miljöakkungrupp – som har tillkommit helt informellt – som kallas tunnelgruppen och som har gett ut en liten bok om möjligheterna att utveckla en tunnel. I gruppen ingår både socialdemokrater och moderater, som med liv och lust deltar i diskussionerna om huruvida en tunnel skulle vara möjlig ur miljösynpunkt.

Rapporten från tunnelgruppen visar att det finns företagsekonomiska möjligheter att satsa på en ren järnvägstunnel bara för tåg men inte för biltåg. Det skall alltså inte vara en sådan bilskyttel som nu håller på att byggas mellan England och Frankrike. Jag har tittat på bygget vid Engelska kanalen, och det är det mest vidriga storhetsprojekt som tänkas kan. Man berömer sig av att det är Europas, kanske världens, största byggprojekt genom tiderna just nu. Kostnaderna har farit i höjden från 50 miljarder svenska kronor till 70 miljarder, och man vet inte hur man skall kunna avsluta bygget. En anledning till att kostnaderna för tunneln drar i väg så fruktansvärt är att där skall gå biltåg. Hela konceptet för kanaltunneln bygger på skytteltåg för bilar.

Gränsen för vad som är miljömässigt acceptabelt går troligen mitt i tunneln, beroende på om man har biltåg eller inte.

Det är detta som vi i reservation 1 vill skall utredas, utan skyggglappar och utan utvikningar till konstruktioner med bilbroar, som kommunikationsdepartementet och Öresundsdelegationen genom åren har ägnat sig åt.

En järnvägstunnel behövs, även om vi lyckas minska det totala trafik- och transportarbetet i södra Skandinavien. En marginell minskning av biltrafiken genom olika åtgärder kanske också kan innebära en dramatisk ökning av transportarbetet på järnväg, och då behövs en järnvägstunnel.

Jag vill slå fast att den utredning om en tunnel som jag förfäktar inte är ett ja rakt av till en tunnel. Huvudsaken är att undersöka miljö- och energiförhållanden, om det är förbränningsdrivna bilar och färjor som vi skall satsa på eller om det är ett sammanhållet, miljövänligt järnvägssystem. Ett sådant miljövänligt järnvägssystem innebär självklart också att det parallellt finns färjor för bilar mellan olika hamnar i södra Skandinavien.

Socialdemokraterna här i riksdagen måste rimligen känna sitt parlamentariska ansvar och ta ställning för detta. De vet mycket väl vad socialdemokrater ute i landet tycker – det är absolut inte okänt på något sätt. Om vi skall utveckla färjor för bilar och tåg måste vi ta ställning för det och komma i gång med en miljöteknisk utveckling av färjorna. Eller skall vi satsa på en utveckling av färjor för bilar och en tunnel för tåg? Det är det andra alternativet.

Vi måste här ifrån riksdagen ge en klar anvisning till regeringen. Vi skall inte, som Birger Rosqvist säger, invänta regeringens synpunkter. Består socialdemokraterna av en regering och ett parti numera? Jag förstår inte riktigt hur det hänger ihop. Jag vill alltså vädja till de socialdemokratiska ledamöterna här i parlamentet att ta sitt ansvar för de ställningstaganden som uppenbarligen görs inom deras led och deras parti.

Jag vill sluta med att yrka på ett kraftfullt stöd till den gemensamma trepartireservationen 1.

LARS DE GEER (fp):

Herr talman! Under några år omedelbart efter andra världskriget arbetade jag i San Franciscoområdet i USA. Bron åt norr över Golden Gate hade då varit färdig i tio år, men bron åt San Franciscobukten, som i dag kallas Bay Bridge, var just färdig. Utvecklingen i området när färjetrafiken försvann blev nästan explosiv: industri, affärsliv och turism expanderade som aldrig förr, och befolkningen i vad som i dag kallas "the Bay Area" dubblades under ett drygt årtionde. Alla studier av denna utveckling pekar mot samma slutsats: broarnas tillkomst var av avgörande betydelse för vad som hände i San Francisco under decennierna närmast efter andra världskriget.

Broars betydelse för ett områdes utveckling kan studeras på många håll. Japan lägger i dag ner astronomiska belopp på broar och – i ett fall – tunnlar mellan sina öar. Man anser att satsningarna är nödvändiga för att landets fortsatta utveckling inte skall bromsas genom en otillräcklig infrastruktur på transportområdet.

Runt om i världen finns i dag många andra exempel på vad broar betytt för en regions utveckling. Bron över Bosporen i Istanbul har blivit en sådan succé att en andra bro diskuteras för att avlasta den nu byggda, som hotar att bli överbelagd. Utvecklingen i övre halvan av staten Michigan i USA har helt förändrats genom att förbindelse skapats med den södra statshalvan med en jättebro över Mackinawsundet mellan sjöarna Huron och Michigan.

På nära håll kan vi studera Danmarks intensiva ansträngningar att förbinda alla sina öar och Jylland med broar. Även i Norge läggs – överallt – enorma summor ned på broar som förbinder kommuner och landsdelar med varandra.

Det finns, kort sagt, överväldigande bevis från andra delar av världen på vad broar betyder för ett områdes utveckling.

Mot den bakgrunden är det sorgligt, övermåttan sorgligt, att Sverige och Danmark lyckats förhålla en bro över Öresund i decennier. Redan 1936 erbjöd sig ett svenskt och ett danskt byggföretag att – utan någon som helst kostnad för det offentliga – bygga en bro över Öresund och finansiera denna genom avgifter på trafiken. Konkreta förslag till en sådan bro har sedan varit aktuella 1952, 1974 och 1982, men ingenting har hänt!

En bro med järnvägstrafik och – innan bron hinner bli färdig – trafik av katalysatorrenade personbilar utgör ingen miljöfara. Bropelarnas inverkan på vattenströmningen blir mycket liten.

Hur länge har Sverige, Danmark och hela Norden råd att avstå från den utomordentliga förbättring av fyra länders infrastruktur som en bro över Öresund skulle innebära? Vi avstår då från att ge södra Sveriges näringsliv en verkligt livgivande injektion, som skulle kunna bryta den långa period av relativt stillestånd som rått där ända sedan varvskrisen för tio år sedan.

Herr talman! I ett särskilt yttrande har folkpartiet understrukit vikten av att en bro kommer till stånd. Frågan har utretts tillräckligt – det är dags att handla! Därför yrkar jag bifall till reservation nr 2.

PER STENMARCK (m):

Herr talman! Låt mig få inleda med att säga att det var uppfriskande att lyssna till Lars De Geer i debatten. Välkommen som röstande på reservation

nr 2. Jag hoppas att det är fler från folkpartiets sida som skall kunna ansluta sig till den.

Låt mig sedan, herr talman, återgälda Kjell Dahlströms vänlighet, även om det kanske var litet att bjuda med armbågen. Jag vet att miljöpartiet har gjort ett klart ställningstagande i den här frågan. Jag respekterar att det finns partier som har klara ställningstaganden, även om jag kanske inte delar deras uppfattning. Det var också intressant att lyssna på Kjell Dahlströms utläggningar rörande en tåg tunnel, vilken jag emellertid tror att det inte är realistiskt att genomföra i Öresund.

Det jag har mycket svårt att respektera är att det parti som säger sig regera Sverige inte över huvud taget kan komma fram till ett ställningstagande i den här frågan. Alltid när vi tidigare har diskuterat denna fråga har det funnits en lokal socialdemokratisk förkämpe som har gått upp i talarstolen och med emfas slagits för fasta förbindelser över Öresund. Jag tycker att det är beklämmande att någon sådan inte finns närvarande i dag.

Herr talman! Jag ställde några frågor till Birger Rosqvist, som emellertid föredrar att sitta ned och inte delta i debatten. Jag lyssnade till Birger Rosqvist litet tidigare i dag, när han sade att det är olika ställningstaganden som önskas i motionerna. Det är naturligtvis helt riktigt. Motionerna går åt litet olika håll. Men för socialdemokraterna är detta ett utomordentligt marginellt problem, för ni är inte kapabla att göra något ställningstagande över huvud taget. Andra i den här debatten har pekat på precis samma sak.

Jag vill understryka det som har sagts tidigare, nämligen att det icke går att vänta längre. Ni måste bestämma er, antingen ett ja eller ett nej. Var jag står och var mitt parti står är alldeles uppenbart. Det jag hoppas att Birger Rosqvist skall komma fram till är precis samma ställningstagande.

Jag ställde två frågor tidigare. Eftersom inte Birger Rosqvist svarade på dem då, skall jag be att få upprepa dem. Jag hänvisade till ett tidningsuttalande av statssekreteraren i kommunikationsdepartementet, som för ett tag sedan förklarade att det fanns, som hon tyckte, ett utomordentligt sätt att finansiera den fasta förbindelsen. Det var att låta bilarna stå för kostnaden. Jag tror att vi är många som skulle kunna ställa upp på en sådan lösning, men min klara fråga, som jag riktade till Birger Rosqvist var: Hur ställer sig Birger Rosqvist och den socialdemokratiska utskottsgruppen till en sådan lösning? Den andra frågan var: Tycker verkligen Birger Rosqvist att man skall tillsätta nya utredningar i denna fråga? Det lät åtminstone så på de inlägg som socialdemokraternas talesman har gjort tidigare i debatten.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 9 §.)

9 § Beslut

Företogs till avgörande lagutskottets betänkanden 1989/90:LU5 och LU7, skatteutskottets betänkanden 1989/90:SkU12 och SkU13, justitieutskottets betänkande 1989/90:JuU11 samt trafikutskottets betänkanden 1989/90:TU4 och TU5.

Lagutskottets betänkande LU5

Mom. 5 (kontrollansvar)

Utskottets hemställan bifölls med 215 röster mot 88 för reservation 1 av Ulla Orring m.fl.

Mom. 6 (skadeståndsberäkning)

Utskottets hemställan bifölls med 269 röster mot 34 för reservation 2 av Martin Olsson och Stina Eliasson.

Mom. 7 (uppföljning och utvärdering av lagstiftningen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Rolf Dahlberg m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (aktiebokens offentlighet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Ulla Orring m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 12 (aktiekontonämnden)

Utskottets hemställan bifölls med 160 röster mot 143 för reservation 5 av Rolf Dahlberg m.fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Lagutskottets betänkande LU7

Utskottets hemställan bifölls.

Skatteutskottets betänkande SkU12

Utskottets hemställan bifölls.

Skatteutskottets betänkande SkU13

Utskottets hemställan bifölls.

Justitieutskottets betänkande JuU11

Utskottets hemställan bifölls med 272 röster mot 22 för reservationen av Kent Lundgren. 9 ledamöter avstod från att rösta.

Trafikutskottets betänkande TU4

Utskottets hemställan bifölls.

Trafikutskottets betänkande TU5

Först biträdades reservation 1 av Elving Andersson m.fl. med 79 röster mot 62 för reservation 2 av Rolf Clarkson m.fl. 162 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 168 röster mot 73 för reservation 1 av Elving Andersson m.fl. 62 ledamöter avstod från att rösta.

10 § Beslut om samlad votering

Prot. 1989/90:31
22 november 1989

Beträffande de på föredragningslistan närmast upptagna ärendena, finansutskottets betänkande FiU6 samt justitieutskottets betänkanden JuU4, JuU8 och JuU9, beslöt kammaren på förslag av tredje vice talmannen medge att de fick företas till avgörande i ett sammanhang sedan debatten i samtliga dessa ärenden avslutats.

*Ändring i lagen om
en folk- och bostads-
räkning år 1990*

Andre vice talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar.

11 § Ändring i lagen om en folk- och bostadsräkning år 1990

Föredrogs
finansutskottets betänkande
1989/90:FiU6 Ändring i lagen (1989:329) om en folk- och bostadsräkning år
1990 (prop. 1989/90:1).

CARL FRICK (mp):

Herr talman! Frågan om folk- och bostadsräkningen har legat på riksdagens bord vid ett flertal tillfällen. Miljöpartiet de gröna har sagt nej till denna folk- och bostadsräkning av det skälet att man inte har velat klara av integritetsfrågorna i samband med folk- och bostadsräkningen. Vi har kommit med ett förslag, som skulle kunna innebära en total avidentifiering av de människor som har svarat på de frågor som samhället har velat ställa till dem. Detta förslag har avslagits.

I det här betänkandet sägs att man vill att alla data som insamlats skall arkiveras i riksarkivet. Det betyder uppenbarligen att de här uppgifterna skall ställas till forskningens förfogande på olika sätt; något som de människor som medverkat till att dessa data kunnat samlas in inte på något sätt kan kontrollera. Detta tycker vi i miljöpartiet är en utomordentligt olycklig utveckling. Vi tycker faktiskt att data skall användas för de ändamål som de en gång har insamlats för och inte till en massa annat som vi inte har någon som helst kontroll över.

Vi känner en djup oro inför den ökning av kontrollsamhället som vi upplever i och med den omfattande datoriseringen. Det finns all anledning att på olika sätt försöka få hejd på detta och se vart vi är på väg. Av den anledningen har vi från miljöpartiet krävt att uppgifterna, när de väl är insamlade och använda för det syfte för vilket de är insamlade, skall förstöras – senast tre år efter det att själva insamlandet är slutfört. Det tycker vi är en rimlig linje. Tyvärr är vi i klar minoritet i den här viktiga frågan. Detta är bara att beklaga. Därmed vill jag yrka bifall till reservationen.

PER OLOF HÅKANSSON (s):

Herr talman! Man kan se det beslut som riksdagen så småningom kommer att fatta i det här ärendet som ett delsteg fram till folk- och bostadsräkningen 1990. Vårens beslut måste kompletteras med ett preciserat regelsystem för

hur arkiveringen i riksarkivet skall göras och för hur informationen till upp-
giftslämnarna skall gå till.

Det har väckts motioner som har följts upp med en reservation från miljö-
partiet. Jag måste bara kort få säga att Carl Frick, när han talar om syftet,
verkar ha missförstått det hela. Det är inte miljöpartiet som skall definiera
syftet. Om man vill se vilket syftet är med folk- och bostadsräkningen, skall
man gå tillbaka i handlingarna och läsa vad det handlar om. Då upptäcker
man att det är litet annorlunda.

Det som forskarna kallar möjligheten till longitudinella undersökningar,
över huvud taget forskningsverksamhet i en något vidare betydelse, skulle
inte fungera med den lösning som miljöpartiet här förespråkar. Syftet med
verksamheten och verksamhetens innehåll är litet annorlunda än vad miljö-
partiet förespråkar.

Nu har finansutskottet tittat på det här och majoriteten tillstyrker proposi-
tionen. Jag ber att få yrka bifall till finansutskottets hemställan.

INGELA MÅRTENSSON (fp):

Herr talman! Folkpartiet har redan tagit ställning till förslaget om en folk-
och bostadsräkning år 1990. Vi anser att det räcker med att man genomför
folkräkningar vart tionde år, och den uppfattningen har vi fortfarande. Där-
för har vi inte tagit ställning till de förslag till kompletteringar som nu be-
handlas; det gäller alltså kompletteringar till lagen om folk- och bostadsräk-
ning år 1990.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 15 §.)

12 § Vissa trafikfrågor

Föredrogs
justitiekammarens betänkande
1989/90:JuU4 Vissa trafikfrågor.

BRITTA BJELLE (fp):

Herr talman! Under 1988 omkom 813 personer i vägtrafiken. Ca 6 000 per-
soner skadades svårt medan ca 17 000 personer skadades lindrigt. Detta är
en ökning från förra året.

En bidragande orsak till olyckor är naturligtvis dåligt vägunderhåll, trafik-
fällor som inte byggs bort, människor som kör alkoholpåverkade och mycket
annat. I det här betänkandet behandlar vi emellertid enbart de motioner som
rör polisens möjligheter att påverka utvecklingen.

Trafiksäkerhetsrådet, som förutom trafiksäkerhetsverket består av många
olika myndigheter, har i juni 1988 antagit ett trafiksäkerhetsprogram för pe-
rioden 1989–1992. I detta program har man utpekat åtta prioriterade områ-
den. Ett av dessa områden avser hastighetsanpassning. Trafiksäkerhetsver-
ket har särskilt framhållit att en bättre respekt för hastighetsgränserna kan
motverka den ökning av antalet trafikskadade som förväntas på grund av en

ökande biltrafik. Trafikökningen väntas bli 3–4 % per år. Statens väg- och trafikinstitut har gjort beräkningar som visar, att 200 människoliv årligen skulle kunna sparas om ingen överskred hastighetsgränserna. I dag beräknas att hälften av all trafik går med hastigheter över det normala.

Statens väg- och trafikinstitut har också visat att medelhastigheten ökat kontinuerligt både under 1970- och 1980-talet så när som på ett enda år, 1986. I och för sig har det vidtagits en del åtgärder för att komma till rätta med denna ökning. Men uppenbarligen utan resultat. Vid polisens regionala trafikavdelningar tjänstgör 1 200 polismän med trafikövervakning. Vid ordningsavdelningarna finns ytterligare 8 000 polismän, som i viss utsträckning sysslar med trafikövervakning. 1988 bedrevs hastighetsövervakning vid polisens trafikavdelningar under 33 % av den totala resurstiden. En tredjedel av polisens resurstid användes alltså då till trafikövervakning. Huvuddelen av persontimmarna avsåg hastighetsövervakning med radarhastighetsmätare, alltså dold övervakning.

Eftersom redan vidtagna åtgärder inte lett till en dämpning av trafiken borde en del andra åtgärder prövas, t.ex. öppen trafikövervakning. Trafikpolisen borde i större utsträckning inrikta sin verksamhet på synlighet utefter vägarna. Det fungerar helt enkelt så, att ingen kör medvetet fort när det finns synlig polis i närheten. Förmodligen har fler synliga poliser omedelbar och snabb effekt på trafiken, och det är precis den inriktningen vi i folkpartiet har på vår reservation nr 2. Därför vill jag yrka bifall till reservation nr 2.

Herr talman! Rikspolisstyrelsen har på regeringens uppdrag utrett förutläggningarna för att införa automatiserad hastighetsövervakning. I december 1987 redovisades uppdraget. Rikspolisstyrelsen kom fram till att automatiserad hastighetsövervakning inte bör införas. Utredningen har trots det remissbehandlats. Många remissinstanser tyckte i och för sig att en försöksverksamhet kunde genomföras för att man skulle få se om antalet hastighetsöverträdelser kunde nedbringas. Emellertid tog de flesta remissinstanser avstånd från ett strikt ägaransvar när det gäller hastighetsöverträdelser.

Automatisk hastighetskontroll går ut på att en obemannad anläggning mäter en fortkörning och genom fotografering registrerar bilens registreringsnummer och förhoppningsvis en förare. Det betyder att det inte är föraren som binds vid brottet utan bilen, om man får uttrycka det så. Ägaren blir bötfälld och skall senare kunna hävda att det inte var han som körde. Därefter vidtar då en utredning för att fastställa vem föraren var. Hela proceduren blir byråkratisk och såvitt jag förstår mycket rättsosäker.

Vi i folkpartiet menar att innan man startar en försöksverksamhet på det här området, borde rättssäkerhetsfrågorna ha klarlagts så att vi vet om vi faktiskt vill ha ett sådant här system. Att starta med en försöksverksamhet utan att ha tagit ställning till rättssäkerhetsfrågan är att antingen inte berätta hela sanningen om försöket eller att kanske förbruka pengar till ingen nytta. I reservation 3 föreslår vi därför ytterligare överväganden ur rättssäkerhetsynpunkt innan försöken genomförs. Jag yrkar bifall till reservation 3.

Herr talman! Inom det nordiska samarbetet finns ett expertorgan som heter Nordiska trafiksäkerhetsrådet, vilket bl.a. arbetar för att åstadkomma en likartad trafiklagstiftning i Norden. Meningen är att Nordiska trafiksäkerhetsrådet skall utarbeta förslag till de nordiska regeringarna om åtgärder för

ökad gemensam trafiksäkerhet. Nordiska trafiksäkerhetsrådet har emellertid inte tagit några initiativ för att få till stånd en harmonisering av sanktionerna mot hastighetsöverträdelser och liknande.

De nordiska länderna uppvisar stora likheter när det gäller trafik. Vi har ett ständigt utbyte på våra vägar av nordiska fordon. Många norska bilar färdas t.o.m. på den svenska sidan när avsikten är att förflytta sig norrut i Norge. Med tanke på hur trafiken flyter mellan dessa länder vore det naturligt att just sanktionerna mot hastighetsöverträdelser harmoniserades.

Nordiska rådet är till för att just driva på en harmonisering på många olika områden. Vi i folkpartiet tycker därför att det vore naturligt att Sverige medverkade till att ta initiativ för att åstadkomma en snabbare och klarare harmonisering när det gäller sanktionssystemet för hastighetsöverträdelser och liknande. Därmed yrkar jag bifall också till reservation 4.

INGBRITT IRHAMMAR (c):

Herr talman! De årliga kostnaderna för personskadeolycksfallen i vårt land ligger runt 15 miljarder kronor. Till denna skrämmande uppgift skall läggas ett mycket stort lidande, som svårligen kan bedömas i siffror.

Trots kampanjer att dämpa farten, ökade möjligheter att beslagta körkort vid hastighetsöverträdelser och en utökning av hastighetsövervakningen på våra vägar visar trafikanterna en ofattbart stor nonchalans mot gällande bestämmelser. Undersökningar visar att ungefär hälften av all trafik går med hastigheter över de tillåtna. Hastighetsöverskridandena är störst på 70-vägar, där över 80 % av trafikanterna inom vissa kategorier – motorcyklar och personbilar – överskrider hastighetsbestämmelserna.

Vi vet att för höga hastigheter leder till både ett ökat antal olyckor och en försämring av miljön. Det är anledningen till samhällets ansträngningar att få trafikanterna att visa respekt för de hastighetsbestämmelser som gäller.

Erfarenheten visar att fler synliga poliser på vägarna bidrar till att trafikanterna bättre håller hastigheterna. Att påtala att polisen skall prioritera trafikövervakningen inom sitt arbetsområde strider mot riksdagens tidigare uttalanden om att det är narkotikabrott och våldsbrott som skall prioriteras. Däremot blir det en självklar följd av en allmän resursförstärkning till polisen att även trafikpolisen får ökade resurser. Det är skälen till att vi i centern vill att polisen skall få utökade resurser, och skälen till att vi anser att det bör satsas mera på personalfrämjande åtgärder, så att de poliser vi har i dag stannar kvar inom sitt arbete.

Förutom att fler poliser, och fler synliga sådana ute på våra vägar, bidrar till att allmänheten bättre respekterar hastighetsbestämmelserna, har även valet av påföljd vissa effekter. Sedan möjligheterna till körkortsindragning införts är trafikanterna mer uppmärksamma inför att köra så mycket för fort att de riskerar att bli av med körkortet. Många kör ändå medvetet för fort, och då ligger man vanligtvis 10–20 km över tillåtna hastigheter; då vet man att man bara får böter. Däremot aktar man sig för att överskrida med mer än 30 km, eftersom man då riskerar körkortet.

Just att förare medvetet kör 10–20 över hastighetsbegränsningen hör ihop med de låga bötesstraffen, och naturligtvis spekulerar de i att upptäcktsrisiken är väldigt liten.

Detta är bakgrunden till att vi i centern anser att bötesbeloppen bör höjas och ställas i överensstämmelse med de regler som gäller i övriga Norden, där man har högre bötesbelopp. Det är också skälet till att vi ställt oss bakom kraven i reservation 4, vilken jag härmed yrkar bifall till.

KENT LUNDGREN (mp):

Herr talman! Jag har inte så värst mycket att yrka. Däremot har jag väldigt mycket att säga, när vi nu talar trafik.

Mitt yrkande är bifall till reservation 1 under mom. 1.

Så snart man talar om polisen och polisens resurser, framför allt när det gäller resurser till trafikpolisen, får man i regel höra som svar: Det är länspolischefens sak att prioritera sina tillgängliga resurser. Men visa mig den länspolischef som inte har sitt största öra vänt mot maktens korridorer och lyssnar av vad det är för någonting han skall prioritera! Får man alltför många prioriteringar att ta hänsyn till – i dagens läge finns det prioriteringsuttalanden när det gäller våldet, när det gäller narkotikabekämpningen och när det gäller trafiken – kommer man naturligtvis i en ganska schizofren konflikt.

Vad reservation 1 därför siktar in sig på är att polisen måste få mer resurser för att klara upp de här prioriteringarna.

Vad som sedan kan sägas om trafiken och trafikövervakningen i största allmänhet är att just trafiken och hastighetsöverträdelserna är ett mycket typiskt exempel på hur normlösa vi själva har blivit. I våldsdebatten i onsdags uppehöll jag mig ganska länge vid vilka normer vi sätter för varandra och för våra unga.

Jag anförde i den debatten att jag anser att vi alla sitter på de anklagades bänk. Jag skulle vilja se vilka som inte medvetet har trampat för hårt på gasen någon gång – omedvetet kan man naturligtvis göra det ibland. Som Ingbritt Irhammar sade finns det många förare som ligger 10–20 km över hastighetsgränsen – en del har t.o.m. gjort sig till experter på att ligga 29 km över gränsen. Det kan man med lugnt samvete göra, i den fasta förvisningen att risken för upptäckt är försvinnande liten. Även om vi höjer straffen och drar in körkortet, så är det därför inte effektivt nog, så länge vi inte samtidigt sätter in resurser som gör risken för upptäckt mycket större.

Det finns naturligtvis många olika sätt att få fram resurser. Ett sätt är att öka polisens egna resurser, ett annat sätt är att låta andra, kompetenta, myndigheter ta över delar av jobbet. Det samarbete som nu övervägs mellan polisen och Svensk bilprovning när det gäller fordonskontroll tycker jag är ett steg, värt att välsigna, i den riktningen.

Ett annat sätt är naturligtvis att i större utsträckning låta de lokala förutsättningarna, de lokala premisserna, slå igenom utan att behöva lyssna alltför ivrigt uppåt. Det finns polisdistrikt som har litet mindre narkotikaproblem men som kanske ändå prioriterar på den sidan, därför att det sägs till uppifrån. Jag tycker att vi bör börja fundera på kommunalisering även av polisen, inte bara av lärarna, så att den får större frihet att sätta in sina egna resurser där de bäst behövs, anpassat efter den trakt, den region och det samhälle man verkar i just där.

En annan positiv sak är att polisen sänkt toleransgränsen för hastighets-

överträdelser. Vi i miljöpartiet är väldigt medvetna om att så fort man sänker toleransgränsen krävs också mer resurser, eftersom varje poliskontroll då suger upp mer fordon. Risken är då att sådana som kör 29 km i timmen och mer för fort slipper förbi, eftersom det redan står fordon i kö vid kontrollen. Det krävs alltså fler kontroller när man sänker toleransgränserna. Men det är ändå ett steg i rätt riktning att markera att vi inte ser på dessa med blida ögon, utan tvärtom vill beivra dem på bästa möjliga sätt. Det har också gjorts uttalanden om att man i framtiden vill sänka ännu mera.

Man vill börja prova automatisk hastighetsövervakning. Man har då, som Britta Bjelle påpekade, en del funderingar kring rättssäkerhetsaspekten. Jag anser att man vid bedömning av brott man har registrerat via automatisk hastighetsövervakning under en försöksperiod måste handla därefter, kort sagt, man måste vara väldigt säker på att det blir rätt när man använder ett sådant instrument. Men detta ingår i utvärderingen, att se vad det blir för effekter.

Till sist vill jag säga att vi i miljöpartiet ser oerhört allvarligt på de följdverkningar trafiken har.

Den skapar många trafikolyckor, enorma samhällskostnader och enormt mänskligt lidande. Vi mister anhöriga och människor blir skadade för livet.

Vi kan mäta trafikens följdverkningar på trafiksäkerhetsområdet och trafikolyckorna ganska väl om vi anstränger oss. Däremot är det mycket svårare att mäta effekten av den miljöförstöring trafiken innebär. Och ännu svårare är det att mäta den förstöring och de skador som uppstår på grund av överhastighet i förhållande till lagstadgad fart.

Vi har väl därför av och till övervägt sådana saker som förverkande av fordon. Men då finns ägandenaspekter som är svåra. Det är svårt att lägga beslag på en buss eller en utlandsregistrerad långtradare, en spårvagn eller ett tåg när hastighetsgränserna inte hållits. Av den anledningen vill vi avvakta de försök som görs med automatisk hastighetskontroll och med sänkta toleransgränser och resultatet av bilprovningens verksamheten. Vi hoppas dessutom att man i budgetarbetet ser till att resurserna kan ökas och mer krafter avsättas till trafikpolitisk verksamhet.

BJÖRN ERICSON (s):

Herr talman! Låt mig först säga att det råder stor enighet inom utskottet om det betänkande vi nu behandlar. De flesta motioner som behandlas i betänkandet rör problemen med att komma till rätta med den bristande regel efterlevnaden på trafikens område, framför allt när det gäller den bristande hastighetsanpassningen.

Herr talman! Eftersom både bakgrund och utskottets överväganden finns så väl beskrivna i betänkandet nöjer jag mig med att endast kommentera de reservationer som finns i anslutning till betänkandet.

Reservationen nr 1 berör polisens trafikövervakning. Utskottet ansluter sig till den uppfattning som framförs i motionerna, att det för att minska trafikolyckorna och för att värna om miljön är angeläget att komma till rätta med hastighetsöverträdelsena. Det var bl. a. därför som regeringen inför det innevarande budgetåret uttalade att inom verksamhetsramen för polisens trafikövervakning skall kontrollen av fordonshastigheten ges en framskjuten plats och för planeringen bör som riktmarke gälla att minst hälften av resur-

serna används för hastighetsövervakning. Det innebär en ökning av den genomsnittliga resursanvändningen för detta, som i dag ligger på ca 33 %.

Till detta kan också läggas att rikspolisstyrelsen begärt att regeringen ger den i uppdrag att utreda trafikpolisens organisation. Den frågan övervägs nu inom regeringskansliet, varför det arbetet inte bör föregripas av riksdagen.

Den här kommentaren får också utgöra svar på reservation 2 – om ökad synlighet från polisens sida – även om det skulle ha varit intressant att kommentera huruvida trafikpolisen är synlig eller inte.

I reservation 3 tas frågan om automatisk hastighetsövervakning upp. Det var mot bakgrund av det stora antalet hastighetsöverträdelser med motorfordon som regeringen gav rikspolisstyrelsen i uppdrag att utreda förutsättningarna för att införa automatiserade hastighetsövervakningar. I december 1987 redovisades uppdraget, och man kom fram till att detta inte borde införas. I stället förespråkades andra åtgärder.

Trots detta så påbörjas i januari 1990 den försöksverksamhet som riksdagen vid förra riksmötet anslag 5 milj. kr. till.

Det finns, som civilministern anført, mycket som talar för att automatisk hastighetsövervakning kan utgöra ett intressant komplement till de metoder som används i dag.

Utskottet menar också i likhet med civilministern att ett ställningstagande för en sådan metod kräver ytterligare överväganden bl.a. ur rättssäkerhetssynpunkt. Därför menar utskottet att den planerade försöksverksamheten bör avvaktas innan ett slutligt ställningstagande kan tas av riksdagen. Här vill också utskottet erinra om sin inställning till frågan om strikt ägaransvar och utgår ifrån att försöken bedrivs utan ett sådant system.

I reservation 4 tas frågan om hastighetsöverträdelser i Norden upp. Utskottet har förståelse för de synpunkter som framförts i ärendet om en harmonisering av sanktioner mot hastighetsöverträdelser inom Norden. Det arbete som för närvarande pågår i Sverige med en höjning av bötesbeloppen vid bl.a. hastighetsöverträdelser verkar också i den riktningen.

Utskottet utgår ifrån att det arbete som satts i gång och som överensstämmer med motionens syfte fortgår utan något särskilt uttalande från riksdagens sida.

Herr talman! Jag vill med det jag nu anført slutligen yrka avslag på samtliga reservationer och bifall till utskottets hemställan.

INGBRITT IRHAMMAR (c) replik:

Herr talman! Först vill jag instämma i Björn Ericsons uttalande att det faktiskt råder ganska stor enighet i utskottet när det gäller detta betänkande.

Samtidigt vill jag uttrycka min förvåning över allmänhetens syn på brott mot hastighetsbestämmelserna. Talar man med vanligt folk tycker de att polisen inte skall ägna sig åt att sätta fast människor som kör litet för fort. Man anser att polisen i stället borde ägna sig åt annan brottslighet, t.ex. att utreda inbrott i lägenheter.

Det verkar som om allmänheten inte riktigt har klart för sig hur många liv som går till spillo i onödan och hur mycket lidande som många människor utsätts för just för att vi inte håller hastighetsbegränsningarna i trafiken. Jag har funderat på, efter det att vi behandlat de här frågorna i utskottet, om det

ändå inte skulle behövas en intensifierad information till allmänheten om hur mycket hastighetsöverträdelserna kostar oss alla, i pengar men också i lidande och naturligtvis i form av miljöförstörrelse.

Jag begärde replik också mot bakgrund av att utskottet har stor förståelse för att vi borde kunna harmonisera våra påföljdssystem med övriga Norden. Det är bara ett halvt steg i den riktningen när man säger att man ju höjer böterna litet grand. Det är inte detsamma som en harmonisering, och det är därför som vi har känt oss tvingade att reservera oss på den punkten.

BRITTA BJELLE (fp) replik:

Herr talman! Det är i och för sig riktigt att det har företagits en del åtgärder och gjorts en del uttalanden för att man skall ha mera kontroll av hastigheterna. Som jag sade i mitt inledningsanförande menar en del av dem som håller på med de här frågorna att om man kan få människor att hålla de hastighetsgränser som gäller i Sverige, skulle 200 människoliv sparas. Bara det borde vara skäl till att alla människor inte körde fortare än de har tillåtelse att göra.

Men det har visat sig att hastighetskontroller inte har någon effekt. Hälften av alla som kör bil i dag kör för fort i alla fall, därför att de tror att de inte skall bli upptäckta.

Under 70-talet var den genomsnittliga hastighetsökningen varje år omkring 0,3 kilometer per timme. Under 80-talet har ökningen varit 0,6 kilometer per timme. Om vi omsätter det till hur det ser ut i verkligheten, är det inte nog med att vi faktiskt ökar antalet kilometer som vi kör för fort varje år, utan vi får också fler bilar, mer trafik och mera komplicerade trafikmiljöer.

Då blir följderna att allt fler människor skadas i trafiken, och vi måste hitta något sätt att påverka människor till att hålla de hastighetsbegränsningar som alla är överens om är av godo när det gäller att hålla nere trafikolyckorna.

Vi har provat radarkontroller och annat. Om jag uppfattade Björn Ericson rätt, förstod han inte vad jag menade med synliga poliser. Radarkontroller innebär att man har dolda poliser. De gömmer sig bakom några buskar och hoppas att det skall passera bilister som det går att haffa vid en stoppstation längre fram, där man sedan ger böter till några få. Min och folkpartiets uppfattning är att om trafikanterna ser poliser som patrullerar längs vägarna, dämpas trafikrytmen.

Det går åt ganska många poliser vid varje radarkontroll, kanske sex stycken vid en enda kontroll. Tänk om de sex poliserna i stället i var sin bil patrullerade längs vägarna, så att de syntes och därmed dämpade trafikintensiteten!

Automatiska hastighetskontroller är en rättssäkerhetsfråga. Vad som händer vid de försök man tänker utföra är att man fotograferar bilen och förhoppningsvis föraren, men man vet inte om det blir något bra kort på föraren, om han över huvud taget syns på bilden. Sedan skickar man en böteslapp till bilens ägare, vilket i princip kommer att bli ett strikt ansvar.

KENT LUNDGREN (mp) replik:

Herr talman! Det är gott och väl att vi är eniga – jag håller med Björn Ericson om att vi alla vill åtgärda hastighetsöverträdelserna i trafiken. De är

för många, de ställer till för mycket, och de skador de förorsakar är för stora för att samhället skall acceptera vad som sker.

Men går man upp till, som Björn Ericson säger, en femtioprocentig satsning – i stället för en trettioprocentig, tror jag att han sade – vill jag peka på att det finns många andra områden där statsmakterna också har utlovat prioriteringar. I våldsdebatten var vi alla överens om – och det har stått i varenda tidning – att vi skall ha kvarterspoliser också. Där går det åt ytterligare resurser för polisen.

Jag är inte den som i första läget skriker efter fler poliser, det skall gudarna veta, men skall vi göra någonting åt det här, måste det tillskjutas resurser. Det räcker alltså inte med att omfördela. Det räcker inte heller med att omorganisera. Det hjälper litet grand att automatisera, men även fotfolk behövs för att klara av den här situationen.

BJÖRN ERICSON (s) replik:

Herr talman! Egentligen skulle jag bara kunna hålla med om inställningen till det problem som vi vill angripa, nämligen att vi behöver förstärka och öka kapaciteten i övervakningen och kontrollen av hastigheterna. Det är vi rätt eniga om.

Den kapaciteten har naturligtvis ett samband med den totala resursen, hur många poliser vi har att tillgå. Men samtidigt, och det nämnde jag också i mitt huvudanförande, har det avgörande betydelse hur stor andel av den resurs vi ändå har som vi kan avdela för trafikövervakning. Utskottet har då ställt kravet att minst hälften av resurserna skall användas just för detta.

Det får då utgöra svar till både Ingbritt Irhammar och Britta Bjelle.

När det gäller automatisk hastighetskontroll slår vi väldigt noga vakt om just den rättssäkerhet som måste finnas i systemet. I betänkandet har vi uttryckt det så att vi utgår ifrån att det i den försöksverksamhet som nu kommer att starta inte införs ett direkt ägaransvar.

BRITTA BJELLE (fp) replik:

Herr talman! Till Björn Ericson vill jag säga något om vad som skiljer oss åt. Det är i och för sig lovvärt när socialdemokraterna säger att hälften av polisens resurser skall gå till hastighetsövervakning. Det är bra, men vad jag menar är att man får ut totalt sett mycket mer om man samtidigt uttalar sig för fler synliga poliser. Det är viktigt att visa en viljeinriktning, nämligen att det skall finnas poliser som patrullerar efter vägarna, så att trafikanterna ser att de finns där. Det gör att trafikintensiteten dämpas.

När det gäller automatisk hastighetskontroll är det också lovvärt att ni tycker att det skall vara rättssäkerhet i systemet. Men varför inte utreda förhållandena först? När man nu startar en försöksverksamhet, är jag redan i dag nästan absolut säker på att avsikten är att införa den överlag. Jag tycker att man först skall pröva rättssäkerhetsfrågorna, för det blir ändå så att efter det att en bil har passerat en automatisk kontroll, går det ett bötesföreläggande direkt till ägaren. I många fall kommer det att betyda att ägaren betalar böterna trots att ägaren inte är förare. Det är tveksamt om man skall utveckla ett system där den som inte gjort sig skyldig till ett brott betalar för ett brott.

Detta är egentligen inte utrett. Ingenstans finns det utförligt beskrivet om det är en bra utveckling, om det är den utvecklingen vi vill ha eller om vi inte vill ha den. Kanske satsar man pengar i någonting som vi inte vill ha.

Avslutningsvis vill jag säga, eftersom jag inte hann förra gången, någonting om nordiskt samarbete. Det är samma sak där. Politik handlar om att tala om vilken inriktning man vill ha, hur framtiden skall se ut, vilken lagstiftning man vill förändra, osv. Här gäller det att tala om att inriktningen är att vi anser att Nordiska rådet skall arbeta för att få till stånd enhetliga bestämmelser när det gäller hastighetsöverträdelser. Att i utskottet skriva att det är bra att RÅ arbetar för att man skall höja böterna och att förhållandena så småningom skall bli lika är inte samma sak som att faktiskt uttala: Vi avser att arbeta för att få till stånd enhetliga regler. Och det är det vi vill med vår reservation.

KENT LUNDGREN (mp) replik:

Herr talman! Jag fick inget svar på frågan hur socialdemokraterna egentligen ser på resursökningen. Jag kan göra uppräkningsen igen. Vi har alltså med olika uttalanden i olika sammanhang prioriterat, senast gällde det kvarteret polisen. Vi har prioriterat knarkbekämpningen, och nu prioriterar vi trafikövervakningen. Det finns fler angelägna områden. Vi prioriterar våldsbekämpningen. Denna ekvation går inte riktigt ihop för mig. Därför skulle jag vilja få ett uttalande om en resursförstärkning hos polisen just för att kunna öka insatserna på det här området från 30 % till 50 % utan att de andra inriktningarna blir lidande. Det måste de i annat fall bli.

GÖRAN ERICSSON (m):

Herr talman! Det utskottsbetänkande vi nu behandlar innehåller en del motioner från allmänna motionstiden. Vi har från moderat sida inte någon reservation, eftersom flertalet av motionerna delvis behandlar frågor som är interna metodfrågor för polisväsendet.

Men, herr talman, det finns en intressant fråga som tas upp i betänkandet. Britta Bjelle har här berört den ganska ingående – det är frågan om automatisk hastighetsövervakning. En försöksverksamhet skall nu starta. Vi har i betänkandet konstaterat att för att ett system med automatisk hastighetsövervakning skall kunna införas krävs ett strikt ägaransvar. Under riksmötet 1986/87 avvisade utskottet och riksdagen ett förslag om strikt ägaransvar vid trafikbrott. Utskottet anförde då att en sådan ordning skulle strida mot grundläggande straffrättsliga principer, närmast grundsatsen att straff skall drabba enbart den som kunnat rätta sig efter lagen. – Detta är ungefär en sammanfattning av vad Britta Bjelle sade här i en replik.

Från moderat sida menar vi att straffrättsliga grundsatsar står sig över relativt lång tid. Därmed skulle en försöksverksamhet med automatisk hastighetsövervakning redan av juridiska skäl vara obehövlig.

Vi har, herr talman, avstått från reservation i frågan, och vi avvaktar försöksverksamheten och de diskussioner som kommer att föras. En sak torde dock vara alldeles solklar: de juridiska komplikationerna är oändligt mycket större än de tekniska. Det torde också vara på det sättet att riksdagen i fort-

sättningen får anslå litet mer pengar till polisen och rättsväsendet för att man skall kunna genomföra hastighetskontroller med levande poliser.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

BJÖRN ERICSON (s):

Herr talman! Till Göran Ericsson vill jag bara säga att det som Göran Ericsson påpekar är precis det som som utskottsmajoriteten har uttalat, nämligen att rättssäkerhetsaspekterna måste väga oerhört tungt i detta jobb. Därför har vi uttalat att strikt ägaransvar icke skall vara med i den försöksverksamhet som skall bedrivas. Det är utskottets mening när det gäller just denna försöksverksamhet.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 15 §.)

13 § Vissa påföljdsfrågor

Föredrogs

justitieutskottets betänkande

1989/90:JuU8 Vissa påföljdsfrågor.

JERRY MARTINGER (m):

Herr talman! Brottligheten har ökat kraftigt under 1980-talet. Brotten mot liv och hälsa har ökat med över 50 %. När det gäller tillgreppsbroten har ökningen varit mer än 25 %. Antalet misshandelsbrott har ökat från 24 000 i början av 1980-talet till 37 000 år 1988. Antalet rån har ökat från 3 200 till 4 200 under samma tid. Våldtäkterna har ökat från knappt 800 anmälda sådana 1980 till drygt 1 200 år 1988.

Den verkliga brottsnivån är emellertid betydligt högre än vad statistiken utvisar, beroende på att många brott inte anmäls. Intervjuundersökningar har visat att årligen var femte person drabbas av egendomsbrott och att var tjugonde person utsätts för våld eller hot om våld.

En liten grupp kriminellt belastade personer svarar för en oproportionerligt stor andel av begångna brott. Omkring 3 % av alla misstänkta, dvs. 2 500 personer, står för nära 40 % av det totala antalet uppklarade brott.

När det gäller exempelvis bostadsinbrott, bilstölder och stölder från eller ur motorfordon visar olika kriminologiska undersökningar att cirka tre fjärdedelar av samtliga brott begås av ca 8 000 personer. En promille av totalbefolkningen svarar alltså för 75 % av brottsvolymen.

I skriften Om offentlig och privat kriminalpolitik, som utgivits av Brottsförebyggande rådet, BRÅ, har författaren, Leif G W Persson, gjort ett försök att teckna en bild av den typiske vaneförbrytaren.

Denne, som Persson valt att kalla Patrik, är 25 år och är i polisregistret noterad för drygt 200 brott, varav 60 bostadsinbrott. Eftersom så få brott klaras upp är Patriks verkliga brottslighet dock betydligt högre. Troligen har han begått 400 eller 500 bostadsinbrott. Sammantaget kan man anta att Patrik har begått omkring 10 000 brott. Kostnaden för denna brottslighet upp-

skattar Persson till ca 5 milj. kr. Men därtill skall läggas ca 11 milj. kr., som avser kostnader för fosterhem, barn- och ungdomshem, behandlingshem, fängelser, sjukhus, öppenvård, övrig socialvård, polis, åklagare, domstolar samt andra myndigheter.

Man måste tyvärr utgå ifrån att flertalet högaktiva brottslingar följer en bana som liknar Patriks. Det har framgått av flera kriminologiska undersökningar att det sannolikt är många som under sin brottsliga bana blir sprutnar-komaner och dör tämligen unga. Under sin brottsaktiva tid kommer de att leva ett liv i misär. De kommer att belasta samhället med stora kostnader och de kommer att åsamka ett stort antal brottsoffer lidande.

Herr talman! Det jag nu sagt talar för att det behövs en skarpare reaktion från det allmännas sida mot vanebrottslingarna. Det måste på ett klarare sätt än nu slås fast att det är en försvårande omständighet att ha återfallit i brott. Den som har dömts för brott flera gånger och ändå fortsätter att begå brott bör regelmässigt ges strängare straff.

Förra året gjordes visserligen en lagändring enligt vilken återfall fick en viss straffskärpande betydelse. Lagändringen innebar dock inte någon mera *allmän* straffskärpning vid återfall, varför den är tämligen ineffektiv. Straffskärpningen skall nämligen bara kunna ske om den tidigare och den nya brottsligheten är likartade eller om brottsligheten i båda fallen varit särskilt allvarlig och haft ett straffvärde på omkring ett års fängelse.

Enligt moderata samlingspartiets mening är det väsentligt att man kan ta hänsyn till återfall i brott även om dessa omständigheter inte föreligger. Återfallet i sig måste få en straffskärpande betydelse.

Det bör också vara möjligt att förverka villkorligt medgiven frihet i större utsträckning än vad som nu är fallet. Vidare bör man utvidga möjligheterna att skärpa straffet när villkorligt medgiven frihet förverkas.

Enligt moderat mening är det väsentligt att varje brott i princip leder till en särskild reaktion från samhällets sida. Det bör därför inte vara möjligt att utan vidare låta en dom på skyddstillsyn omfatta även brott som begås efter domen. I dag sker ju detta i stor utsträckning i våra domstolar, när man efter en rättegång förklarar att "de nu begångna brotten skall omfattas av tidigare ådömd skyddstillsyn". I stället bör i sådana fall en tidigare dom på skyddstillsyn normalt undanröjas och ett gemensamt fängelsestraff dömas ut. Den som dömts till skyddstillsyn och missköter denna genom att begå nya brott bör alltså normalt dömas till fängelse. Det är inte särskilt märkligt att den som i dag får den ena skyddstillsynen efter den andra förlorar all respekt för de lagar som finns i samhället. Vederbörande får ju då gång på gång en bekräftelse på att samhället inte har något intresse av att reagera på brott. Resultatet blir att personen i fråga fortsätter att begå brott, eftersom han därigenom inte tar någon större risk.

Personer som för första gången begått brott som kan föranleda fängelsestraff ådöms ofta villkorlig dom. En sådan dom uppfattas emellertid ofta av både allmänheten och den dömde som ett frikännande. Villkorlig dom bör därför bytas ut mot dom på villkorligt fängelse, vilket skulle innebära att ett fängelsestraff utdöms men att anstånd med straffets verkställighet medges. Om den dömde begår ett nytt brott under en viss provotid skall fängelsestraf-

fet avtjänas. En sådan förändring skulle på ett tydligare sätt markera att domen är förenad med villkoret att den dömda skall sköta sig.

Det ligger i sakens natur att den som har ett hot hängande över sig är benägen att leva på ett sådant sätt att hotet inte verkställs. Villkorligt fängelse i stället för villkorlig dom skulle alltså leda till minskad benägenhet att begå brott.

När det gäller frågorna om straffskärpning vid återfall, skyddstillsyn vid återfall och villkorligt fängelse i stället för villkorlig dom yrkar jag bifall till reservationerna 1, 2 och 4.

Herr talman! I justitieutskottets betänkande 1989/90:JuU8 har också påföljden företagsbot behandlats. Jag skall uppehålla mig något längre vid den påföljden, eftersom den innebär att en helt ny princip införts i det svenska rättssystemet.

Reglerna om företagsbot började gälla den första juli 1986. Enligt vårt svenska påföljdssystem hade en straffpåföljd dittills bara kunnat träffa en fysisk person, dvs. en människa. Juridiska personer, t.ex. aktiebolag eller ekonomiska föreningar som brutit mot lagen, har alltid bestraffats genom att verkställande direktören eller någon annan person i ansvarig ställning åtalats.

Vissa regler om sanktionsavgifter och förverkande har visserligen varit tillämpliga på juridiska personer, men någon form av straff har inte kunnat utdömas mot dessa.

Genom införandet av lagen om företagsbot ändrade den socialistiska riksdagsmajoriteten detta i ett enda slag. Påföljden företagsbot är nämligen konstruerad som s.k. särskild rättsverkan och skall kunna riktas mot alla näringsidkare "för brott som har begåtts i utövningen av näringsverksamhet".

Näringsidkaren kan vara såväl fysisk som juridisk person. Alla som idkar näring åläggs genom den nya lagen ett generellt ansvar för brott som begås i verksamheten. Och det behöver uppenbarligen inte vara fråga om brott av näringsidkaren själv.

En näringsidkare, t.ex. en affärsinnehavare, torde med stöd av lagen också kunna bestraffas för att exempelvis ett butiksbiträde under arbetstid misshandlat en annan person eller för att en anställd chaufför gjort sig skyldig till trafikbrott i samband med att han fraktat varor – gärningarna har ju i sådana fall begåtts i utövningen av näringsverksamhet. De enda brott som undantas är de som riktar sig mot näringsidkaren själv, t.ex. om en anställd stjälar varor från denne.

Herr talman! Beslutet att införa företagsbot har vänt upp och ned på flera av de grundläggande principerna i vår svenska rättsordning.

För det första har alltså den urgamla principen att endast fysiska personer skall kunna ådömas straff undanröjts, vilket i praktiken innebär att kollektiv bestraffning införts i svensk lag. Företagsböter, som skall kunna utgå med mellan 10 000 och 3 milj. kr., kommer ju inte i första hand att drabba den person som begått den gärning som skall bestraffas, utan de drabbar hela företaget med dess ägare och anställda. Genom att ett företag tvingas betala dryga böter riskerar det ju att få ekonomiska problem, vilket i sin tur kan påverka lönsamhet och sysselsättning.

Är det fråga om ett aktiebolag drabbas många helt oskyldiga och ovetande

aktieägare. I mindre familjeföretag, t.ex. hantverk eller jordbruk, kan företagsledarens familj råka i ekonomiska svårigheter när företaget döms att betala böter; många småföretagare ansvarar ju med hela sin privata förmögenhet i rörelsen.

För det andra innebär riksdagsbeslutet 1986 att vi nu fått en ramlag, vars tillämpning inte kan förutses av den enskilde medborgaren. Den nya lagen leder till osäkerhet om vad som är gällande rätt, och de enskilda näringsidkarna kan inte längre förutse följderna av sina eller sina anställdas handlingar.

Lagen leder till stor rättsosäkerhet genom att den ger myndigheterna skrämmande möjligheter till skönsmässiga bedömningar. Att socialdemokraterna har detta klart för sig framgår av det betänkande från justitiekotтет som avgavs i ärendet inför 1986 års beslut. Där stod nämligen att förarbetena till lagen bara ger en "tämmligen klar vägledning för regelns tillämpning".

Socialdemokraterna och kommunisterna drev igenom den nya lagen trots varningar från lagrådet, som består av flera av vårt lands skickligaste jurister. Lagrådets kritik mot lagen var hårdare än någonsin tidigare.

För det tredje innebär den nya lagen att samhället vältrar över en av sina viktigaste uppgifter, att förebygga brott, på de enskilda medborgarna. Som framgått av vad jag tidigare sagt, kan i princip den näringsidkare straffas som inte har sådan kontroll över sina anställda, att han kan förmå dessa att avhålla sig från att begå brott under arbetstid.

Visst har den enskilde medborgaren ett ansvar, men samhället måste i en demokrati ändå anses ha ett övergripande sådant när det gäller rättssäkerhet och rättstrygghet, som inte borde kunna lagstiftas bort genom en enkel knapptryckningsmanöver i riksdagen.

Lagen om företagsbot är främmande för vårt svenska rättssystem och bör avskaffas.

På grund av ett missförstånd framgår det inte av det nu aktuella betänkandet att de moderata ledamöterna i justitiekotтет stöder folkpartiets motion om avskaffande av lagen om företagsbot. Vi moderater agerade emellertid mycket kraftigt mot att lagen om företagsbot skulle införas, och vi vill därför nu yrka bifall även till reservation nr 6.

LARS SUNDIN (fp):

Herr talman! Jag ber att få instämma i Jerry Martingers inledande ord och hänvisar till hans redogörelse för statistiken över brottsligheten. Jag behöver då inte upprepa detta.

Utskottets folkpartister står bakom tre av reservationerna till detta betänkande, nämligen reservationerna 1, 5 och 6, som jag yrkar bifall till.

I de två första av dessa reservationer föreslås en uppstramning av gällande bestämmelser. I den tredje av reservationerna föreslår vi ett upphävande av gällande lagstiftning.

I reservation 1 fortsätter vi att hävda vad vi sade våren 1988, nämligen att det riksdagsbeslut om straffmätning och påföljdsval som då fattades begränsade möjligheterna till straffskärpning vid återfall. Det är enligt vår mening inte bra. Det skall vara en försvarande omständighet att ha återfallit till

brott, och hänsyn skall tas till återfall även om det är stadgat lindrigare straff än ett år.

I reservation 5 föreslår vi en ordning med villkorlig fängelsedom vid kontraktsvård. Vi föreslår detta av tre skäl.

För det första: Det skall vara ett enkelt och klart budskap till den dömde.

För det andra: Detta enkla och klara budskap skulle kunna vara ett stöd för den dömde, så att han genomför det vårdprogram han sagt sig vara villig att genomgå.

För det tredje: Om kontraktet bryts anser vi att det skulle räcka med ett beslut av frivården för att förvandla vården till fängelse. Man skulle inte behöva gå tillbaka till åklagare och domstol, tid skulle vinnas, och det skulle bli en snabb reaktion mot den som bryter det kontrakt som han – det är oftast fråga om en han – har ingått.

I den tredje reservationen vill vi igen upphäva bestämmelserna om företagsbot. Jerry Martinger har värtaligt utvecklat företagsbotens nackdelar. Det är bra att moderaterna nu har anslutit sig till vår reservation. Det har de alltid gjort, så det var förvånande att de alltså inte var med den här gången. Jag säger igen, för vi har varit emot företagsboten sedan den infördes 1986. Lagrådet var också, precis som Jerry Martinger sade, kraftigt emot företagsboten. Den strider mot rättssäkerheten. Detta räcker för att den skall upphävas.

Herr talman! Således yrkar jag bifall till reservationerna 1, 5 och 6.

KJELL ERICSSON (c):

Herr talman! Vi behandlar i detta betänkande ett antal motioner som handlar om olika påföljder. Det rör sig bl.a. om straffskärpning vid återfall, villkorligt fängelsestraff vid kontraktsvård, m.m. Vi har i dag en ganska intensiv debatt om den tilltagande brottsligheten. Jerry Martinger har här väl beskrivit utvecklingen, så jag skall inte upprepa den. Debatten handlar om vad man skall göra för att komma till rätta med problemen. En viktig del för att komma till rätta med kriminaliteten är en relevant påföljd när någon har begått brott. Det måste vara en snabb reaktion från samhällets sida som visar var gränserna går – detta för att avskräcka den dömde från att begå nya brott men också som en allmänpreventiv åtgärd. Det får aldrig bli en utbredd uppfattning att brott riskfritt kan begås eller att samhället rent av tolererar brott.

En fråga som inte behandlas i detta betänkande men som regeringen aviserat skall komma är att nuvarande regler för halvtidsfrigivning, dvs. att den dömde blir villkorligt frigiven efter halva strafftiden, skall ändras till frigivning efter två tredjedelar av strafftiden. Detta tycker jag är bra, men man får då inte samtidigt gå in och sänka strafftiden så att det fortfarande blir samma lindriga straff. Det får inte vara antalet fängelseplatser som avgör straffets längd, utan det måste vara brottets svårighetsgrad som avgör hur långt straffet blir. Tanken att man skulle sänka straffen för egendomsbrott kan vi aldrig gå med på. Denna fråga får vi dock återkomma till när regeringen har lagt fram sin proposition.

Centern står bakom tre reservationer i detta betänkande. I reservation 1 tas straffskärpning vid återfall upp. I propositionen om straffmätning och påföljdsval anges att en straffskärpning bör komma till stånd endast i de fall

där återfallssituationen framstår som särskilt anmärkningsvärd. Med allvarlig brottslighet menas att såväl gamla som nya brott får en påföljd av minst ett års fängelse.

Vi menar att dessa regler innebär alltför begränsade möjligheter till straffskärpning vid återfall. Det är sällan så långa fängelsestraff som ett år döms ut. Vi anser också att det skall kunna ske en straffskärpning även om straffvärdet understiger ett år.

När det sedan gäller möjligheten att förverka villkorligt medgiven frihet anser vi att även den möjligheten är alltför begränsad. Det är dessutom nästan omöjligt att få en straffskärpning till stånd i samband med att villkorligt medgiven frihet förverkas. Även i de här fallen anser vi det vara motiverat med en skärpning. Villkorlig frigivning är en form av förtroende som den dömda har fått. Missbrukas detta förtroende måste det bli en reaktion från samhällets sida.

Med anledning härav yrkar jag bifall till reservation nr 1.

I reservation nr 5 tas frågan om villkorligt fängelsestraff vid kontraktsvård upp. Vi anser att det är dags att pröva systemet med att en del av frivårdspåföljderna förenas med villkorligt fängelsestraff. På det viset klargör man för den dömda att påföljden utgör ett förtroende. Följer inte vederbörande vårdprogrammet finns det ett latent straffhot som en påminnelse. Samtidigt är detta ett stöd för den dömda att genomföra vårdprogrammet. Det är inte heller rimligt att det skall behöva ske en ny lagföring om den dömda missköter sig. Det blir då alltför lång tid som förflyter mellan den konstaterade misskötsamheten och att kontraktsvården ersätts med fängelse. Detta är fel med tanke både på tidsaspekten och på de resurser som går åt för nytt rättsligt förfarande. Vi tror därför att det vore riktigt att försöka med villkorligt fängelsestraff i samband med kontraktsvård.

Med anledning härav yrkar jag bifall till reservation nr 5.

När det slutligen gäller reservation 6 instämmer jag i allt vad Jerry Martinger och Lars Sundin har sagt om företagsbot. Företagsboten är ju en särskild rättsverkan av brott som innebär en ekonomisk sanktion av ett företag, där företaget kan äläggas en bot på mellan 10 000 kr. och 3 milj. kr. om brottet begåtts i utövningen av företagets näringsverksamhet. Företagsboten är rent bestraffande.

Ur rättssäkerhetssynpunkt är vi kritiska till den här boten. Lagtexten är oklar och har i stället karaktären av en ramlag. Det gör att olika bedömningar kan bli godtyckliga. Det gäller både vad avser på vilket område lagen skall tillämpas och den bedömning som domstolen får göra i varje enskilt fall.

När förslaget lagrådsgranskades riktades en mycket hård kritik mot lagförslaget från lagrådets sida. Det ansågs att den teknik som angavs i lagen inte är godtagbar på straffrättens område. Vi anser att lagstiftningen om företagsbot inte uppfyller kraven på nödiga rättssäkerhetskrav och menar därför att lagen snarast bör avskaffas.

Med anledning därav yrkar jag bifall till reservation 6.

INGRID BURMAN (vpk):

Herr talman! Jag tänker inte kommentera betänkandet i dess helhet utan endast beröra de delar där vpk reserverat sig. Det handlar om påföljden kon-

traktsvård. Kontraktsvård används i dag främst när det gäller personer med narkotika- eller alkoholproblem och endast i ringa omfattning i rena undantagsfall då det är fråga om gärningsmän som ställs till ansvar för sexual- eller grova misshandelsbrott.

Enligt vår mening är det dags att utvidga tillämpningsområdet för kontraktsvård så, att domstolarna ges en reell möjlighet att utdöma kontraktsvård vid dessa brott. Sexual- och misshandelsbrott begås i stor utsträckning av personer som är i behov av vård. Detta visas inte minst av det faktum att gärningsmännen ofta begår samma typ av brott som de dömts för efter avslutad strafftid.

En kartläggning av gärningsmännens bakgrund har också visat att förövarna själva nästan alltid har varit utsatta för sexuella brott eller misshandel som barn eller att de själva bevittnat misshandel i hemmet under sin barndom. De har med andra ord upplevelser som de ej har fått bearbeta eller fått behandla och som det finns all anledning att tro aktivt har bidragit till kriminalitet.

Varken samhället eller gärningsmännens offer är betjänta av att vi låser in dessa män – det är oftast män det är fråga om – för att sedan efter längre eller kortare tid släppa ut dem, så att de begår nya brott mot samma eller nya offer. Vi anser därför att det bästa skyddet för gamla och eventuellt nya offer är att gärningsmännen erbjuds adekvat vård som bygger på att männen skall komma till insikt om sina handlingar och som också ger möjlighet att bearbeta tidigare erfarenheter så att de kan ändra sitt beteende. Justitieu-skottet har i sitt betänkande i och för sig ställt sig positivt till behandling av män som förgripit sig på kvinnor och barn menar att behandlingen måste vara frivillig. Utifrån bl.a. detta avvisar utskottet förslaget om kontraktsvård för dessa brott.

Vi menar att frivilligheten är en förutsättning för att denna form av påföljd skall ge ett bra resultat. Eftersom de flesta gärningsmän ej tillstår eller inser att de är i behov av vård, måste det vara tillåtet för samhället att sätta press på och försöka få männen motiverade för kontraktsvård. Vi anser att om domstolarna ges möjlighet att döma till kontraktsvård i stället för ett direkt fängelsestraff skulle det vara just den "morot" som en del gärningsmän behöver för att tacka ja till vård och ett aktivt bearbetande av sitt eget beteende och sina problem.

Samtidigt som vi anser att kontraktsvården skall utvidgas till att omfatta sexualbrott och grova misshandelsbrott menar vi också att kontraktsvården måste kopplas till påföljden villkorligt fängelse. Ingen gärningsman skall kunna efterfråga kontraktsvård och sedan avbryta behandlingen med förhoppning om att slippa vidare intresse eller repressalier från samhället. Genom att kontraktsvården förenas med ett villkorligt fängelsestraff framförs ett klart och tydligt budskap om att den ådömda påföljden är ett förtroende som visas den dömda, och förhoppningsvis utgör också straffhotet en press så att den dömda verkligen genomför vårdprogrammet.

Vi anser att såväl samhället som gärningsmännen är betjänta av en ordning där vi erbjuder kontraktsvård för denna typ av brott i stället för ett direkt fängelsestraff. Vi anser också att de gärningsmän som ej är motiverade för vård och avböjer att delta i ett vårdprogram skall dömas till fängelse en-

ligt nu gällande rätt. Likväl skall kontraktsvård för dem som avbryter eller missköter sin behandling snabbt kunna omvandlas till ovillkorligt fängelse. Kontraktsvården skall därför förenas med villkorligt fängelse.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 3 och 5 i betänkandet.

BIRTHE SÖRESTEDT (s):

Herr talman! Sverige betraktas som ett kriminalpolitiskt föregångsland. Under stor politisk enighet har vi lyckats utforma ett straffsystem där fasthet och konsekvens har kunnat förenas med humanitet, omtanke och medkänsla. Detta är inte något vi skall överge. Vi vet att fängelsestraffet allmänt sett har negativa konsekvenser för den som utsätts för det, och därför har kontraktsvård införts som ett alternativ till fängelse. Vi vill slå vakt och värna om de humanitära värden som präglat de senaste decenniernas kriminalpolitik.

Den lagstiftning om straffmätning och påföljdsval som nu diskuteras trädde i kraft så sent som i januari i år. Reglerna blev mera utförliga och anpassades till den praxis som domstolarna tillämpat på området. De nya reglerna har fått stor betydelse genom att de klart slår fast vilka principer som skall vara vägledande. Detta innebär också viktiga förändringar när det gäller återfallsbrottslighet, och därigenom har samhället markerat ett avståndstagande från denna typ av brottslighet.

Domstolen har möjlighet att beakta återfall i tre hänseenden. Till att börja med kan det göras genom påföljdsvalet. Därefter sker det genom att villkorligt medgiven frihet förverkas och slutligen genom att ett strängare straff utmåts.

Utskottet har tidigare framhållit att vid upprepad allvarlig brottslighet, såsom grov misshandel och grov stöld, kan domstolen också genom straffmätningen markera att samhället ser allvarligt på brottsligheten.

I reservation 1 krävs större möjligheter till straffskärpning och möjligheter att förverka villkorligt medgiven frihet i större utsträckning. Liknande krav prövades då den nuvarande lagstiftningen antogs, och utskottet fann inte anledning att då göra ytterligare skärpningar. Utskottet finner inte anledning att nu ändra sin tidigare uppfattning. Lagstiftningen har, som tidigare sagts, ännu inte varit i bruk ett helt år.

I reservation 2 krävs en princip om att nya brott skall leda till en särskild reaktion och att dessa brott inte utan vidare skall omfattas av tidigare skyddstillsyn. Detta sker inte utan vidare, som reservanterna hävdar.

Domstolen kan välja att låta den tidigare ådömda påföljden avse också det nya brottet eller döma till särskild påföljd för det nya brottet. Den kan också undanröja den tidigare påföljden och döma till gemensam påföljd av annan art. Utskottet menar att frågan om påföljd i de situationer då en skyddstillsynsdömd återfaller bör avgöras efter prövning i enlighet med nämnda riktlinjer. Kontraktsvård – en särskild form av skyddstillsyn – är ett alternativ till fängelse som främst skall användas då brottsligheten har sin grund i alkohol- och narkotikamissbruk. Domstolarna fastställer behandlingsplan, och i domslutet skall också anges hur långt fängelsestraff som skulle ha ådömts om fängelse hade valts som påföljd. Om den dömda inte fullföljer den uppgjorda planen kan skyddstillsynen genom domstolens be-

slut ersättas med fängelse. Då påföljden infördes uteslöts inte att den kunde tillämpas på andra grupper som hade behov av någon form av behandling. Det visar sig att under år 1988 har kontraktsvård utdömts vid misshandel, grov misshandel och sexualbrott i 38 av 357 domar.

Goda erfarenheter har gjorts av vård av dem som dömts till fängelse för misshandel och sexualbrott. Utskottet har också tidigare pekat på vikten av en utbyggnad av en sådan behandling. När det gäller att använda kontraktsvård för ytterligare grupper menar utskottet att det krävs en utvärdering och en längre tids erfarenhet innan man kan utvidga kontraktsvården.

Utskottet har behandlat frågan om villkorligt fängelse vid flera tillfällen. Det har skett dels i samband med inrättandet av kontraktsvård, dels vid behandling av ärenden om straffmätning och påföljdsval.

Utskottet har vid dessa tillfällen avvisat tanken på att utbyta villkorlig dom mot villkorligt fängelse och i samband härmed bl.a. pekat på olägenheter som kan uppstå vid införandet av ytterligare en påföljd utan att andra påföljder avlägsnas. Utskottet vidhåller sin uppfattning i frågan.

Det klara och tydliga budskapet om att kontraktsvård är ett alternativ till fängelse framgår av att ett motsvarande fängelsestraff är utsatt i domen och uppfyller det straffhot som reservanterna menar utgör ett stöd för den dömda. Den pedagogiska effekten har härigenom uppnåtts. Av det skälet är det inte nödvändigt att kombinera kontraktsvården med villkorligt fängelse. Det framgår också av propositionen att vid misskötsamhet skall det ges möjlighet till omprövning och att det då kan utdömas fängelse.

När lagstiftningen om företagsbot infördes kritiserades den. Det hävdades att den brast i klarhet och att lagstiftningstekniken stred mot den hittills tillämpade. Utskottet fann då att förslaget var väl berett och att tekniken inte avvek från de normer som var brukliga i ärenden av central straffrättslig art. Senare behandling av ärendet har inte heller föranlett några erinringar. Utskottet finner inte heller nu anledning att ändra sitt tidigare ställningstagande.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag påpeka att de nu diskuterade lagreglerna har varit i bruk under kort tid. Det har inte framkommit något som tyder på att det krävs förändringar i enlighet med de motionskrav som har framförts. Jag yrkar därför bifall till hemställan i justitieutskottets betänkande och avslag på samtliga reservationer.

LARS SUNDIN (fp) replik:

Herr talman! Birthe Sörestedt sade att det finns möjlighet till straffskärping vid särskilt anmärkningsvärda återfall. Det sägs också i texten att det i allmänhet saknas anledning att beakta återfall vid straffmätning. "Särskilt anmärkningsvärt återfall" är ni villiga att ställa upp på. Är det verkligen Birthe Sörestedts mening att det inte bör vara en försvarande omständighet att ha återfallit till brott då straffet för brottet understiger ett års fängelse? Om man får fängelse upp till ett år har man, enligt min mening, gjort sig skyldig till ett allvarligt brott.

Birthe Sörestedt hävdar att också socialdemokraterna uppnår den pedagogiska effekten när det gäller kontraktsvården. Vi säger helt enkelt: Om du inte sköter ditt kontrakt, blir det fängelse i stället. Det är ett enkelt, klart

budskap. Vilket är Birthe Söresteds lika enkla och pedagogiska budskap till en person som är dömd till kontraktsvård?

Herr talman! Jag måste konstatera att socialdemokraterna, som Birthe Sörestedt sade här, anser sig ha en högre kompetens än lagrådet. Lagrådet fördömde företagsboten och sade att den var vidrig ur rättssäkerhetssynpunkt. Det är den inte alls, säger socialdemokraterna, och för den delen också kommunisterna.

KJELL ERICSSON (c) replik:

Herr talman! Birthe Sörestedt sade att det fanns fasthet och konsekvens vid utmätningen av straff. Jag vill nog säga att det har varit både si och så med den saken. Vi har många exempel på att personer med stor brottslig belastning snabbt har blivit utsläppta ur fängelse och kommit ut och gjort nya brott.

Det är klart att en rehabilitering av kriminella måste ske. Det ställer vi alla upp på. Men vi får inte heller släta över när någon har begått brott, utan vi måste reagera och tala om när lagens rågångar har passerats. Vi kan inte acceptera detta. Därför behövs den skärpning av lagen som vi reserverar har föreslagit.

JERRY MARTINGER (m) replik:

Herr talman! Birthe Sörestedt säger att en tidigare dom på skyddstillsyn inte utan vidare får omfatta nya brott som begåtts efter domen. Jodå, Birthe Sörestedt, så är det i dag. Jag har inte statistiken med mig, men det är mycket vanligt i våra domstolar att en person får den ena domen efter den andra på skyddstillsyn. Jag känner till fall där en person har fått 15–16 domar på skyddstillsyn i rad. Så kan det väl ändå inte få hålla på. Det är därför vi moderater tycker att man skall få fängelse när man missköter sig under skyddstillsyn.

BIRTHE SÖRESTEDT (s) replik:

Herr talman! Jag vill börja med att säga till Lars Sundin att det visst skall ske en straffskärpning vid återfall. Det gör det också, även om det inte sker vid straffmätningen. Det kan ske genom påföljdsvalet och genom att villkorlig frigivning förverkas. Vi har också sagt att man vid strängare, grövre brottslighet också kan ta till straffmätning.

Eftersom kontraktsvård är en form av skyddstillsyn, finns hotet om det straff som har utdömts, exempelvis fängelsestraff, kvar och kan tas upp vid misskötsamhet. Fängelsestraffet står i domen. Domstolen kan då bedöma om hela fängelsestraffet eller en del av det skall utdömas. En behandlingsplan för kontraktsvård innefattar många gånger längre tid än ett eventuellt fängelsestraff.

Det är inte meningen att släta över Kjell Ericsson. Vi vill också markera att vi ser allvarligt på brottslighet. Men det måste till en anpassning, en rehabilitering av dem som döms till fängelse, precis som vi var inne på. Här finns alltid motstående intressen som får avvägas. I diskussionen om påföljdsvalet får man bedöma vad som är rimligt. När lagen stiftades intog vi den stånd-

punkten. Eftersom lagen endast har varit i bruk en kort tid har vi inte nu funnit någon anledning att skärpa den.

Man kan utfärda flera skyddstillsynsdomar på varandra, Jerry Martinger. Men domstolarna har möjlighet att döma till annan påföljd, enligt de riktlinjer som finns. Jerry Martinger vill, såvitt jag förstår, i stället ha det så att man utan vidare skall döma till fängelse när skyddstillsynsdömda begår nya brott.

LARS SUNDIN (fp) replik:

Herr talman! Jag måste konstatera att Birthe Sörestedt håller fast vid uppfattningen att det i allmänhet saknas anledning till straffskärpning vid återfall.

När det gäller villkorligt fängelse vid kontraktsvård är min fråga fortfarande: Vilket är ert budskap, som är lika enkelt som vårt? Vi säger: Om du inte sköter ditt kontrakt, blir det fängelse i stället. Vårt budskap är klart och enkelt. Birthe Sörestedt hävdade att socialdemokraterna hade ett lika pedagogiskt, enkelt recept. Kan vi få höra det?

KJELL ERICSSON (c) replik:

Herr talman! Jag håller med Birthe Sörestedt om att det är viktigt med en anpassning av fängeseldömda. Men det är också viktigt att se till att de övriga samhällsmedborgarna kan gå trygga. Man måste ha respekt för andras liv och egendom. Det är mycket väsentligt att se till detta. Många gånger har man slätat över. Påföljderna har varit lindriga, och de dömda har kommit ut och begått nya brott utan någon snabb reaktion från samhällets sida. Det måste bli en ändring på det. Därför trycker vi på att en skärpning måste ske. Nuvarande lagstiftning är alltför tandlös.

JERRY MARTINGER (m) replik:

Herr talman! Det är riktigt, Birthe Sörestedt, att domstolen har möjlighet att döma till annan påföljd vid återfall efter skyddstillsynsdom. Den möjligheten utnyttjas dock i praktiken mycket sällan. Därför är det väsentligt att vi får en lagändring i skärpande riktning på denna punkt.

BIRTHE SÖRESTEDT (s) replik:

Herr talman! För att vi skall komma till rätta med brottsligheten och ge trygghet åt människorna i samhället måste vi angripa brottsligheten från olika håll och på olika sätt. Vi måste ha straff som upplevs som rimliga. Vi måste också angripa brottsligheten på annat sätt, med anpassning och rehabilitering av dem som begår brott, vilket jag har varit inne på. Det tror jag att vi alla är överens om. Det gäller här en avvägning av motstående intressen.

Lars Sundin talade om straffskärpning. Vi har pekat på möjligheterna till straffskärpning genom påföljdsval, förverkande av villkorlig frigivning och, i mycket allvarliga fall, straffmätningen.

På grund av att fängelsestraffets längd är utsatt i en dom om kontraktsvård är det precis som en dom med villkorligt fängelse. Men den domde kan aldrig veta vilket fängelsestraff domstolen, om han missköter sig, dömer ut vid en prövning. På detta sätt anser jag att den pedagogiska effekten är uppnådd.

GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! När jag hör socialdemokraternas och regeringens företrädare här i debatten, Birthe Sörestedt, beskriva situationen när det gäller brottsligheten samt lag och ordning i vårt samhälle, undrar jag om detta är en beskrivning från Sverige 1989. Vi lever i ett samhälle där våldet ökar, där brottsligheten ökar och där det omkring oss – på gator och torg, i tunnelbanestationer och på varuhus – finns bl.a. en mängd tjuvar.

En bild av Sverige i november 1989 kan vi uppleva på ett stort och känt varuhus här i Stockholm, där man i högtalarna ropar ut följande: Vi varnar våra kunder för att det nu finns tjuvar här i varuhuset. Håll i era handväskor och plånböcker. Se upp, det kan finnas en tjuv alldeles intill er. Vi varnar våra kunder.

På tunnelbanestationen T-centralen blev en kvinnlig riksdagsledamot i måndags rånad på plånboken i sin handväska. Hon vann dragkampen med tjuven. Överallt har vi brottsligheten omkring oss.

Birthe Sörestedt beskriver en situation, där det är fråga om detaljer som kanske behöver finputsas. Dess värre är det hela brottsligheten som sådan som måste angripas. Birthe Sörestedt sade att vi måste angripa brottsligheten på olika sätt. Det är riktigt. Men i socialdemokratins Sverige har denna regim misslyckats på alla de olika områden där brottsligheten angrips, eljest skulle ju brottsstatistiken inte visa på en ständig ökning. T.o.m. brottsstatistiken visar på en ökning, även om man försöker ge ut siffror som jävar detta påstående och som skulle innebära att utvecklingen har vänt och att det har skett en förbättring.

Jag vill, herr talman, erinra om ett tillfälle då ännu en ung människa blev offer för våldet. Efter det hemska mordet på öppen gata på Söder nyligen blev statsminister Ingvar Carlsson intervjuad i TV. Han förkunnade då att regeringen skulle vidta åtgärder mot det ökade våldet och den ökade brottsligheten i vårt land. Statsministern uttalade sig insiktsfullt och förnuftigt. Det lät så i alla fall. TV-reportern sade, närmast som en replik: Nu låter du, statsminister Ingvar Carlsson, som en moderat politiker. Det var naturligtvis förskräckligt för en socialdemokratisk regerings främste företrädare att få höra. Men i stället för att förneka detta sade statsministern att det är socialdemokraterna som står för lag och ordning.

Jag skulle tro, herr talman, att större delen av TV-publiken hemma i vardagsrummen log när den hörde detta. Det stämmer nämligen inte med verkligheten att socialdemokratin står för lag och ordning. Bl.a. vi i moderata samlingspartiet blev beskyllda för att vi vill ha en polisstat i detta land när vi gick emot den socialdemokratiska regeringens åtgärd i början av den regeringsperiod som följde efter valet 1982. Vad gjorde man då från socialdemokratiskt håll och från regeringen? Jo, man motarbetade åtgärderna för lag och ordning. Man reducerade drastiskt intagningen till polishögskolorna. Rekruteringen minskade alltså. Sedan har man också från socialdemokratiskt håll envetet drivit en kriminalvårdspolitik, som innebär att de som är fängelsedömda normalt frigges efter halva strafftiden. Vi moderater har självfallet gått emot detta. Om en person är dömd till ett straff skall det straffet självfallet vara relevant. Det skall vara en påföljd i paritet med brottets art. Då skall det rimligen inte bli en rabatterning med 50 %, inte någon rabatterning

alls, anser vi, såvida det inte finns alldeles speciella skäl. Vi säger i vår motion, som ligger till grund för bl.a. detta betänkande, att om villkorlig frigivning skall förekomma skall den vara en belöning för ett gott uppförande och under alla förhållanden inte kunna ske förrän större delen av straffet har avtjänats. Vad som nu tillämpas är generella sänkningar.

Nu har för all del justitieministern – inom parentes sagt är hon ständigt frånvarande – utlovat en ändring av detta, men samtidigt skall straffsatserna uppenbarligen sänkas. Det är nämligen överfullt i fängelserna har vi fått höra.

BIRTHE SÖRESTEDT (s) replik:

Herr talman! Jag vet inte om den bild som Göthe Knutson tillsammans med massmedia och andra målar upp är riktig. Brottsligheten ökar, och våldet ökar, vilket oroar oss alla. Men experter på detta område manar också till sans, dvs. att man skall ha ett underlag innan man vidtar drastiska åtgärder.

Göthe Knutson, det är klart att påföljder och straff skall utdömas när brott begås. Och dessa straff och påföljder skall utvecklas. Men jag anser att det krävs en hel del andra insatser om vi skall komma till rätta med brottsligheten. Det krävs insatser för barn och ungdomar, och det krävs attitydförändringar, inte minst när det gäller våldet. Eftersom det mesta våldet sker inom hemmets fyra väggar krävs det ändrade attityder när det gäller förhållandet mellan män och kvinnor.

Moderaterna vill ha skärpningar på alla områden. Det är inte så enkelt, Göthe Knutson, att man bara kan fatta beslut om strängare straff, färre permissioner, m.m. utan att man gör andra insatser.

Göthe Knutson säger att socialdemokraterna har misslyckats. Men vi kan se hur det är på andra ställen i världen, i t.ex. USA, Västtyskland och Storbritannien. Där är straffen mycket strängare än i Sverige. Men där är brottsligheten inte mindre. Att brottsligheten ökar är en tendens i hela världen. Vi får därför skaffa oss ytterligare kunskaper om detta för att på olika sätt se till att en rad olika insatser görs. Vi vill ju alla att brottsligheten skall vara mindre, och vi kan var och en hjälpa till.

GÖTHE KNUTSON (m) replik:

Herr talman! Vilka insatser är det som Birthe Sörestedt och regeringen vill göra? Socialdemokratiska justitieministrar och t.o.m. en statsminister har ju de facto år efter år utlovat åtgärder och skärpningar. I söndagens Svenska Dagbladet – jag tror att det var i den – kunde man läsa en insändare. Denna insändare var skriven av en person ur den s.k. allmänheten. Skribenten uttryckte sin förvåning över att ingenting händer. Skribenten hade nämligen läst och hört justitieministern från den socialdemokratiska regeringen hösten 1982 tala om att ett åtgärds paket skulle sättas in mot brottsligheten. Sedan kom nästa justitieminister och förklarade samma sak, dvs. att åtgärder skulle vidtas. Så kommer ytterligare en justitieminister och säger i stort sett samma sak. Men det blir ju inte bättre.

Birthe Sörestedt, det har ingen betydelse för Sverige om brottsligheten ökar eller minskar i utlandet. Blanda inte in andra länder när vi talar om brottsligheten i Sverige, för det är den som berör svenska folket. Det är bl.a.

den brottsligheten som vi får betala för i våra försäkringspremier. Har socialdemokratiska ledamöter av justitieutskottet, eller andra i denna kammare, möjligen märkt att hemförsäkringarnas premier ökar våldsamt? Det är ett av de pris som vi får betala alla och envar för stöldernas våldsamma ökning. Bilstölderna har lett till en oerhörd höjning av försäkringspremierna.

Birthe Sörestedt talar om åtgärder av annat slag, t.ex. insatser för barn och ungdom. Här kan man tala om familjepolitik! Det har vi moderater gjort i alla år. Men familjen har ställts åt sidan i den socialistiska flumpolitik som har tillämpats. Det har resulterat i att bl.a. normer har försvunnit. Det började med en doktor Gustav Jonsson i barnbyn Skå. Det var fel att uppfostra barn. "Nej, uppfostra dem inte." Men när barnen inte får veta vad som är rätt eller fel, hur skall de då klara sig i livet? Det är en del av det som behöver åtgärdas, och det kräver sin tid.

Men nu, Birthe Sörestedt, är det nödvändigt att ta till de åtgärder som skyddar människorna, allmänheten, från bl.a. stölder och våld. Våldet är värre än någonsin, och särskilt på det vi kallar för öppen gata. Menar verkligen Birthe Sörestedt att tidningar som t.ex. Aftonbladet och televisionens kanal 1 och 2 ger en falsk bild av verkligheten?

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

INGRID BURMAN (vpk):

Fru talman! Eftersom jag i mitt tidigare inlägg inte kommenterade betänkandet i dess helhet och inte heller reservationerna till förmån för en skärpt strafflagstiftning, vill jag säga att enligt vpk:s uppfattning måste grunden för kriminalvården och kriminalpolitiken vara att vi samtidigt som vi utmåtar straff och andra påföljder också gör rehabiliterande insatser. Jag tycker att debatten sådan den har varit i dag helt har glömt bort den infallsvinkeln.

Någon sade här att vi inte skulle hänvisa till andra rättsordningar och hur man tillämpar straff i andra länder. Men faktum är att de rättsordningar som ensidigt har inriktats på straff och förvaring av brottslingar och kriminella inte har lyckats nedbringa brottsligheten. Det här är inte flum, utan detta är verklighet. Låt oss inte gå en sådan utveckling till mötes i Sverige.

Jag har inget ytterligare yrkande, utan det framförde jag i mitt tidigare anförande.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 15 §.)

14 § Kriminalvårdsfrågor.

Föredrogs
justitieutskottets betänkande
1989/90:JuU9 Kriminalvårdsfrågor.

GÖTHE KNUTSON (m):

Fru talman! Jag skall nu tala beträffande justitiekammarens betänkande nr 9. Det handlar om kriminalvårdsfrågor. Det kan alltid vara bra att säga detta inledningsvis som en orientering för dem som lyssnar.

Jag vill också yrka bifall till reservationerna 1, 2, 4, 5 och 6 som är fogade till detta betänkande.

Detta lät naturligtvis formellt, och det skall det också vara.

Fru talman! På ett sjukhus i Stockholm låg, och ligger kanske fortfarande, under hösten ett par polismän svårt sårade. Den ene polismannen hade livshotande skador. Den andre var också mycket allvarligt skadad. De var offer för en mycket farlig brottsling. Ioan Ursut hette förövaren av den hänsynslösa nedskjutningen av de båda polismännen.

Ioan Ursut blev känd i Sverige för ett drygt år sedan som en mycket farlig brottsling. Han hade rymt från en sluten riksanstalt. Från en sådan skall man inte kunna rymma. Men han hade lika väl gjort det.

När den öppning under ett fönster som Ioan Ursut påstås ha rymt igenom visades på fängelset, så trodde man inte sina ögon och knappast heller sina öron. Men på något sätt kom han ut. Det tyder på att säkerheten i vår kriminalvård, dvs. den säkerhet som skall ta hänsyn till omgivningen, inte har fungerat i tillräcklig omfattning. Ingen skall kunna rymma, åtminstone inte från en sluten riksanstalt.

De polismän som upptäckte Ioan Ursut i Stockholm när han var på rymmen – han hade varit ute en lång tid – gjorde sitt arbete. För det höll de på att få sota med livet. Polismännen, och även den kvinnliga personalen inom våra poliskårer, arbetar nästan ständigt med livet som insats. Då är det ganska grymt, om man betänker att det i våra fängelser finns många fångar som betecknas som farliga för omgivningen och som inte hålls i bättre förvar än att de kan promenera ut då och då.

Under hösten har dessa frågor blivit uppmärksammade här i riksdagen, för att inte tala om all den uppmärksamhet som massmedia, givetvis med all rätt, har ägnat dem.

År 1985 var det enligt statistiken 18 brottslingar som rymde från slutna anstalter i vårt land. Det handlar då om grova brottslingar när de har hamnat på slutna antalter. Samma år försäkrade den då sittande justitieministern för bl.a. mig att krafttag nu skulle tas för att komma till rätta med alla dessa rymningar. Det skulle bli stopp för dem. Året därpå, 1986, rymde 21 brottslingar dömda för grova brott. År 1987 rymde 27 och år 1988 drygt 30. Den 8 oktober i år hade mer än 30 fångar, grova brottslingar, rymt från slutna avdelningar enligt en byråchef i kriminalvårdsstyrelsen vid namn Per Colliander. Samtidigt var 227 interner på fri fot. En del av dem hade som det heter avvikit vid permissioner. Det är nu polisens skyldighet att ta fatt dessa brottslingar. Jag upprepar att en del av dem är farliga. I s.k. stressituationer kan de ta till skjutvapen och annat.

Det är inte rimligt att kriminalvården har haft en sådan styrning att man medvetet har gjort det möjligt för interner att rymma. Det är ett uttalande som även den senaste i raden av chefer för kriminalvårdsstyrelsen har gjort inför offentligheten. Det har även diskuterats här i denna kammare.

Vi moderater har i en ganska omfattande partimotion från allmänna mo-

tionstiden i januari lagt fram vårt alternativa program för en bättre tingens ordning, däribland också en kriminalvård som till alla delar är värd namnet. Det skall också vara fråga om vård, inte bara om inlåsning av människor.

Vi understryker i denna partimotion rättssamhällets betydelse. Vi vill naturligtvis alla leva i ett rättssamhälle. Det säger även företrädare för yttersta vänsterns partier. Vi finner emellertid att rättstryggheten är hotad, bl.a. genom att man på grund av minskad rekrytering drar ned på poliskårens omfattning. Det här är socialdemokraternas ansvar. Det är de som har drivit denna politik, mycket i flummandets tecken, även åren efter hösten 1982.

Vi konstaterar att brottsligheten kan motverkas inom familjerna, men att det då måste finnas en möjlighet för familjen att bl.a. i skolan få stöd för det som vi kallar normer – regler för vad som är rätt och för vad som är fel. Men den politik som har förts på skolans område har utgått från någon form av inre revolution på 50-talet. Den har sopat undan mycket av det som är normgrundande, däribland kristendomsundervisningen. Det behövs fler poliser. Vi vill stärka domstolarna. Brott skall följas av reaktion. Vi vill, som har påpekats av Jerry Martinger i den förra debatten, ersätta villkorlig dom med fängelse. Vi vill ha en stramare skyddstillsyn, ta itu med vanebrottslingarna, avskaffa halvtidsfrigivningen – jag talade om det alldeles nyss i samband med behandlingen av det föregående betänkandet – och åstadkomma en fungerande kriminalvård.

Vi talar också om behovet av en bättre ordning när det gäller de psykiskt störda lagöverträdarna. Vi finner att ungdomsbrottsligheten är av sådan omfattning att den måste betecknas som oroande och bör följas upp med ytterligare insatser. Vi har presenterat ett omfattande åtgärdsprogram.

Vi står tillsammans med andra borgerliga företrädare i justitieutskottet bakom bl.a. reservationen 1 om en utvärdering av kriminalvårdsreformen. Jag föreställer mig att företrädare för de andra borgerliga partierna här kommer att tala om detta, liksom om särbehandling av vissa långtidsdömda. Vi står bakom reservationen om stramare permissionsbestämmelser och även bakom reservation nr 5 om bevakning i anstalt.

Vi moderater står också bakom reservation 6 om yrkesutbildning i anstalt m.m. Vi anser att det skall ges möjlighet för yrkesutbildning under fängelse-tiden.

Med detta, fru talman, vill jag än en gång yrka bifall till reservationerna 1, 2, 4, 5 och 6.

LARS SUNDIN (fp):

Fru talman! Det finns ett drag av uppgivenhet i den svenska kriminalvårdsdebatten. Denna uppgivenhet grundar sig på svårigheterna att finna verksamma medel för att minska kriminaliteten samtidigt som man vidmakthåller ambitionen att föra en human kriminalpolitik med syfte att rehabilitera dem som döms för brott.

Dess värre är de synbara effekterna av den förda kriminalpolitiken oftast mer negativa än positiva. Antalet anmälda brott ökar år efter år, och sett i ett längre perspektiv tycks brottsutvecklingen vara opåverkbar av de brottsbekämpande åtgärder som samhället vidtar. Återfallsprocenten bland dem

som varit föremål för kriminalvård har knappast minskat sedan debatten om kriminalvårdens humanisering startade på 1960-talet.

Denna utveckling är naturligtvis oacceptabel. Medborgarnas respekt för lagarna bygger på att staten har vilja och förmåga att reagera på brott och att straffa dem som begår dem. Om medborgarna inte längre tilltror staten denna förmåga, utgör det i längden ett hot mot demokratin.

Fru talman! Vi är överens om att vi i Sverige skall ha en human kriminalvård. Men humanitet är inte detsamma som kravlöshet. Staten kan med skilda medel hjälpa enskilda individer som på olika sätt har hamnat utanför samhället. Men i sista hand måste var och en ta ansvar för sina egna gärningar och de konsekvenser som kan följa av dem. I ett antal avseenden behöver därför kriminalvårdspolitiken skärpas. Det är därför som vi i folkpartiet står bakom reservationerna 2, 4 och 5, i vilka vi yrkar att alla som dömts till fängelse i lägst två år skall särbehandlas, att permissionsbestämmelserna skall stramas upp och att bevakningen i anstalterna skall förbättras.

Vi kräver i reservation 7 också en förstärkning och upprustning av psykiatrin inom kriminalvården, både organisatoriskt och resursmässigt. Också Göthe Knutson talade kraftfullt om detta, men jag noterade att moderaterna inte står bakom denna reservation, där vi kräver mer medel till psykiatrin.

Fru talman! Hur kriminalvården i vårt land skall bedrivas utformades i slutet av 60-talet och i början av 70-talet och beslöts av riksdagen 1973 och 1974. Den bärande tanken var då att anstaltsvården skulle förbereda den intagne för ett liv utanför anstalten, utan att kravet på samhällsskydd skulle eftersättas. Den principen gäller fortfarande för folkpartiet.

Men mycket har förändrats sedan 1973 och 1974. Brottsligheten har blivit mer omfattande, och narkotikan försvårar genomförandet av en del av ambitionerna i reformen. Enligt vår uppfattning är det därför dags för en genomgripande utvärdering av kriminalvårdsreformen. I en sådan, som bör ske inom ramen för en parlamentarisk utredning, bör övervägas om de hittillsvarande målen för kriminalvården fortfarande i alla avseenden skall gälla och om de medel som står till förfogande i så fall är de riktiga.

Bl. a. anser vi att man bör överväga om närhetsprincipen, dvs. att intagna skall placeras på anstalt nära hemorten, skall ha samma styrande effekt vid placeringen som i dag. Vidare bör man överväga att i större utsträckning differentiera klientelet med hänsyn framför allt till missbrukssituationen.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1, 2, 4, 5 och 7.

ANDERS SVÄRD (c):

Fru talman! Jag vill börja med att instämma i Lars Sundins argument för en parlamentariskt sammansatt utredning, som skulle se över kriminalvårdsreformen. Jag vill bara peka på ett skäl utöver det som Lars Sundin nämnde, nämligen narkotikans utbredning i vårt land och de negativa effekter som följer härav, inte minst för möjligheterna att verkligen uppnå resultat i de ansträngningar som görs inom kriminalvården för att rehabilitera intagna och ge förutsättningar för ett normalt liv i frihet.

Det är viktigt, som både Göthe Knutson och Lars Sundin har sagt, att allmänheten kan känna trygghet och inte behöver vara rädd för att långtidsdömda utan noggrann kontroll beviljas permission. Det är alltför vanligt

med återfall i brottsligt beteende vid sådana tillfällen. Möjligheterna till obehövade permissioner bör begränsas. Särskilt när det gäller våldsvverkare bör stor restriktivitet tillämpas. Permissionsreglerna bör alltså stramas upp ytterligare. I valet mellan allmänhetens skyddsintresse och intagnas behov av permission står centerpartiet på allmänhetens sida. Särbehandling av vissa långtidsdömda är tyvärr en nödvändighet.

Bevakningen i anstalt behöver ytterligare förbättras, så att antalet rymningar kan minskas. Förra året rymde 200 intagna från slutna anstalter, och detta är givetvis inte tillfredsställande. Kriminalvårdsstyrelsens egen genomgång av bevaknings- och säkerhetsfrågorna har uppdragat en rad brister, och arbete pågår för att råda bot på dessa brister. Det hindrar inte att också regeringen bör initiera åtgärder och sätta in särskilda resurser för att uppnå en bevakningsnivå som leder till att antalet rymningar minskar. Bevakningen på anstalterna skall också medverka till att intagna skyddas mot våld och förtryck från andra intagna. Detta är inte minst viktigt ur den enskildes rehabiliteringssynpunkt.

När det gäller platser för missbruksvård råder det för närvarande en akut brist. 34 §-placeringar av intagna med missbruksproblem i familjehem och behandlingshem är ett viktigt inslag i rehabiliteringen av dessa intagna. Om detta råder stor enighet i utskottet. Förvisso pågår ett arbete för att öka dessa behandlingsplatsers antal, men regeringen bör därutöver sätta in extra åtgärder för att råda bot på den akuta situationen.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1, 2, 4, 5 och 8.

INGRID BURMAN (vpk):

Fru talman! En av grundstenarna i vår kriminalpolitik borde vara att rehabilitera och återanpassa de intagna som finns på olika anstalter och de dömda som är föremål för frivård till ett meningsfullt liv i samhället, till ett liv utan inslag av missbruk och kriminalitet. För detta krävs resurser av olika slag inom kriminalvården.

Vi vet att en allt större del av de intagna på anstalterna är missbrukare och människor med psykiska problem. Om kriminalvården skall lyckas rehabilitera dessa krävs psykiatriska vårdresurser. I dag är dessa resurser otillräckliga och måste utökas.

Att extra resurser måste tillföras för att de intagna skall kunna behandlas, konstaterar också kriminalvårdsstyrelsen i sin anslagsframställning för budgetåret 1990/91 och äskar där medel för ökad psykolog- och konsulthjälp.

Vi är väl medvetna om att en reform av den psykiatriska tvångsvården och behandlingen av psykiskt störda lagöverträdare är under utarbetande i regeringskansliet, men oberoende av vad den översynen leder till måste resurser tillföras kriminalvården med hänsyn till dagens behov. Justitiekansliet tar nämligen det pågående reformarbetet till intäkt för att förneka och bortse från dagens behov av ökade psykiatriska resurser. Jag citerar från betänkandet: "Om den kommande lagstiftningen resulterar i att allt fler psykiskt störda lagöverträdare blir föremål för kriminalvårdsinsatser, krävs också ökade resurser."

Vår utgångspunkt är att situationen i dag kräver en upprustning och förstärkning av psykiatrin inom kriminalvården. Ett eventuellt ökat antal psy-

kiskt störda inom kriminalvården måste givetvis efter en reform dessutom mötas med ytterligare resurser, men detta får inte påverka vårt ställningstagande i dag, så att vi underkänner eller bortser från det faktum att kriminalvården inte har tillräckliga resurser. I stället understryker det bara behovet av en upprustning och en förstärkning av psykiatrin inom kriminalvården.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation 7 till betänkandet.

KENT LUNDGREN (mp):

Fru talman! Först skall jag vända mig till Göthe Knutson. Jag lade märke till att han sade att han hade en hel del reservationer ihop med sina borgerliga kolleger. Jag tror inte att hans partichef skulle uppskatta att jag tillhörde det gänget, så det kanske bör rättas till.

Jag vill börja med kriminalvårdsreformen, och jag yrkar bifall reservation 1. Kriminalvårdsreformen är gammal, och samhället är i dag annorlunda än det var då den kom till. Jag håller med Lars Sundin om att närhetsprincipen kan diskuteras. Det finns andra beteenden i samhället, med större droginblandning, och det krävs separationer. På den psykologiska sidan finns det mycket att göra.

Om man motsätter sig en utvärdering av en reform som börjar bli 20 år gammal blir jag litet bekymrad. De mål som sattes upp när reformen kom till uppfylls inte i dag – om de någonsin har uppfyllts – och då är det dags att se över och ompröva på bred front, att ta ett helhetsgrepp. Jag har tidigare uppmanat justitieministern att göra detta.

Reservation 3, som jag yrkar bifall till, handlar om avkortning av anstaltstiden. Det handlar inte om det förhatliga rabattsystemet, som innebär att en intagen kommer ut efter två tredjedelar av tiden eller efter halva tiden, utan det handlar om de interner som har en extra svår situation. Jag tänker på sådana som talar ett främmande språk, som skall utvisas efteråt, osv. Detta togs ursprungligen upp i en socialdemokratisk motion, av bl.a. Hans Göran Franck, en motion som jag har känt varmt för att stödja.

När det gäller yrkesutbildning i anstalt yrkar jag bifall till reservation 6. Under min pry på olika anstalter i somras kunde jag konstatera att det innanför murarna finns oändligt många som det har gått på tok för i början av livet, som inte har fått vare sig ordentlig skolutbildning eller yrkesutbildning. Det är därför som jag inte tror på straffskärpningar i alla lägen. Det handlar om att skapa ett socialt beteende, en social och yrkesmässig rehabilitering, för många av dessa individer – självfallet inte för alla – så att de sedan har en sportslig chans att klara sig ute i samhället. Det gäller också att skapa en förmåga att umgås med människor, inte minst det motsatta könet, som dessa personer är mycket hämmade inför.

Reservation 7 handlar om psykiatrin inom kriminalvården. Jag vill påpeka att det i dagens samhälle, konkurrenssamhället, förekommer en social utslagning och ett ökat missbruk. En annan mycket viktig sak, som jag tog upp när justitieutskottet besökte departementet, är trenden att slå igen de s.k. institutionerna inom mentalvården och flytta ut folk i gruppboende. Man har inte lyckats särskilt bra med att förbereda detta gruppboende, och jag tog upp frågan med statsrådet och statssekreteraren: Vad gör man med de människor som i gruppboendet slarvar med sina mediciner och därmed får absti-

nensbesvär, hamnar i kriminalsvängen och kommer in på anstalterna? Jag fick svaret: Det får landstinget ta hand om. Men landstingen har ju lagt ned sina sjukhus. De har ingenstans att göra av dessa människor.

Psykiatri inom kriminalvården är redan i dag eftersatt. Den behöver förstärkas ganska kraftigt för att möta den ström av kommande patienter från den ursprungliga mentalvården som jag ser framför mig. Man lovade då att se på detta. Jag hoppas för dessa människors skull att man verkligen gör det och att man gör det kraftfullt. Här behövs snabba och raska ingrepp. Det tar sin tid att ställa i ordning en sådan verksamhet.

GÖTHE KNUTSON (m) replik:

Fru talman! Jag vill beklaga att jag inte rätt specificerade Kent Lundgrens politiska hemvist. Jag kan dock försäkra Kent Lundgren att när han reserverar sig tillsammans med oss moderater är han i mycket gott sällskap.

BIRTHE SÖRESTEDT (s):

Fru talman! Kriminalvården har under senare år präglats av förnyelse och utveckling. Flera olika försöksprojekt har startats för att finna nya behandlingsmetoder och för att förhindra återfall i ny brottslighet. Lokala åtgärdsprogram mot narkotika har redan utarbetats vid vissa anstalter och flera sådana program är i gång.

Samtliga kriminalvårdsanstalter skall utarbeta handlingsplaner för verksamhetens innehåll. Varje anstalt utformar mål och metoder efter dess speciella behov, personal, byggnader och andra möjligheter. Man möter en entusiasm bland personalen för att på olika sätt ta till vara de samlade resurser som finns inom kriminalvården.

Jag vill peka på att det pågår ett översynsarbete inom regeringskansliet i samarbete med kriminalvårdsstyrelsen. Där görs bl.a. analyser av de olika försöksverksamheter som bedrivs, och dessutom har seminarier hållits inom flera olika områden.

Principen om en human och meningsfull kriminalvård ligger fast. Detta innebär emellertid inte att dagens problem underskattas, utan genom det pågående översynsarbetet finns möjligheter att förbättra verkställigheten på olika sätt, så att kriminalvården med sina grundläggande principer skall svara mot dagens krav.

Möjligheten till särbehandling av långtidsdömda enligt 7 § tredje stycket i kriminalvårdslagen i fråga om placering i och vistelse utanför anstalt är främst tillkommen i syfte att motverka narkotikabrottsligheten och förekomsten av narkotika på anstalter. Här har kravet om särbehandling satts till fängelse i lägst två år. Lagstiftningen ger också möjlighet till särbehandling av dem som har begått särskilt allvarliga brott. Då är kravet lägst fyra års fängelse.

Reservanterna anser denna möjlighet till särbehandling vara otillräcklig. Men behovet av en skärpning av reglerna måste vägas mot intresset för de principer som präglar svensk kriminalvård. I detta ligger naturligtvis motstående intressen av samhällsskydd och differentiering, att motverka de skadliga följderna av fängelse samt att främja samhällsanpassningen. Vid en

avvägning av dessa motstående intressen anser utskottet såsom tidigare att gränsen är väl avvägd.

Utskottet anser också att om det under pågående beredningsarbete i justitiedepartementet, med anledning av fängelsestraffkommitténs förslag, framkommer skäl till omprövning av dessa regler, bör detta givetvis övervägas.

Det finns inga meningsskiljaktigheter när det gäller uppfattningen att utländska medborgare, till följd av utvisning och särbehandling, kan drabbas hårdare av en anstaltsvistelse. Det problem som uppstår beträffande de utländska intagna bör liksom tidigare beaktas inom kriminalvården. Frågan om tidpunkt för villkorlig frigivning för dessa medborgare kommer att tas upp vid den tidigare nämnda beredningen inom justitiedepartementet. Därför finns det ingen anledning för riksdagen att nu ta ställning i frågan.

Ett nytt system för permissioner har trätt i kraft den 1 juni i år. Syftet har varit att skapa enhetliga regler för att uppnå fasthet och konsekvens i systemet. Det sker en individuell prövning för att den dömda skall erhålla permission, och man tittar på varje enskilt fall just med hänsyn till risken för misskötsamhet, befattning med droger, brottslighetens karaktär m.m. De som är dömda och särbehandlade enligt 7 § tredje stycket beviljas endast i undantagsfall permissioner som inte är bevakade. Detta ligger helt i linje med de önskemål som motionärerna framför.

Det är en viktig uppgift för kriminalvården att förhindra rymningar. Om detta råder det inga delade meningar. Därför har också stora insatser gjorts för att göra anstalterna säkrare, dels genom teknisk utveckling, dels genom att bättre tillvarata personalens kunskaper. Ytterligare förslag till bättre bevakning har presenterats av kriminalvårdsstyrelsen och är under övervägande i regeringskansliet.

Ett av kriminalvårdens syften är att underlätta den intagnes återanpassning. Därför är det viktigt att slå fast att de intagna skall ha tillgång till samma urval av undervisning som andra i samhället. Det är också redovisat här i utskottsbetänkandet att det finns möjlighet till social träning, teoretiska studier och en varierande grad av yrkesutbildning. Utskottet har uppfattningen att det är angeläget att de intagnas behov av utbildning tillgodoses och förutsätter att detta sker utan några särskilda uttalanden.

Fru talman! Som tidigare har påpekats har kriminalvårdens klienter rätt till samma vård och omsorg som andra i samhället och därmed rätt till den psykiatriska vård som de behöver. Kriminalvårdsstyrelsen har i sin anslagsframställning pekat på dels att det behövs klara riktlinjer, dels att resurser måste tillskapas för att tillgodose vårdbehovet. Detta innebär att frågan har aktualiserats i det kommande budgetarbetet.

Utskottsmajoriteten framhåller, att om ny lagstiftning innebär fler psykiskt störda lagöverträdare, krävs också ökade resurser. Nu menar reservanterna att regeringen skall ta upp frågan i kommande budgetarbete, vilket utskottsmajoriteten redan konstaterat. Därför behövs det inte något initiativ i ärendet nu.

Det är angeläget att det finns möjligheter att använda § 34-institutet som ett led i rehabiliteringen, och då är det angeläget att det finns platser för dem som är motiverade att påbörja någon form av behandling.

Kriminalvården abonnerar på vissa platser för att ha garanti till dessa och

har dessutom byggt upp ett kontaktnät för att tillgodose ytterligare behov av platser. Dock finns brist på vissa speciella behandlingsplatser, och socialstyrelsen har redovisat hur en utbyggnad kommer att ske under de närmaste åren. Utskottet framhåller det angelägna i att samarbete mellan kriminalvårdsstyrelsen och socialstyrelsen fortsätter för att säkerställa särskilda platser till kriminalvårdens klienter.

Fru talman! Avslutningsvis vill jag åter framhålla att det pågår en utveckling och förnyelse inom kriminalvården, där också personalens resurser kommer att tas till vara på ett bättre sätt än hittills.

Med det anförda vill jag yrka bifall till justitieukskottets hemställan och avslag på samtliga reservationer.

LARS SUNDIN (fp):

Fru talman! Birthe Sörestedt delar inte vår uppfattning att det behövs en utvärdering av kriminalvårdsreformen. Det är kanske naturligt för en socialdemokratisk taleskvinna för regeringen att tycka att det räcker med den översyn som bedrivs inom regeringskansliet. Och lika naturligt är det att vi inom oppositionen tycker att en sådan översyn är otillräcklig.

Men Birthe Sörestedt, som har insyn i den här översynen, kan kanske berättiga för oss andra. Är det fortfarande så att målen i 1974 års kriminalvårdsreform bedöms som realistiska? Räcker medlen för att förverkliga de fina tankarna bakom den reformen? Hur ser man på närhetsprincipen? Är man beredd att diskutera t.ex. differentiering av de intagna? Det vore roligt för oss andra, som inte har samma insyn i den översyn som bedrivs inom regeringskansliet, att få reda på detta.

När det gäller den psykiatriska vården finns det inte tillräckliga resurser inom kriminalvården i dag för att ta hand om dem som har psykiska problem. Redan i dag behövs det alltså mer resurser. Om sedan den kommande reformen innebär att allt fler skall få psykiatrisk vård så behövs det ökade resurser, säger socialdemokraterna. Ja, det anser vi också. Men poängen är alltså att vi hävdar att kriminalvårdens psykiatri redan i dag arbetar med otillräckliga medel.

GÖTHE KNUTSON (m):

Fru talman! Den socialdemokratiska kriminalpolitiken tycks ha tagit över Taxis gamla telefonsvarare: Var god vänta! Vad vi borgerliga – och förvisso också miljöpartisterna – än föreslår, får vi veta, framfört på ett mycket sympatiskt sätt av Birthe Sörestedt, att det inte finns skäl att nu göra det och det. När det gäller t.ex. våra förslag beträffande särbehandling av vissa långtidsdömda kan det ju bli så, att man i justitiedepartementet kommer underfund med att det kan behövas åtgärder i den riktningen, men till dess: Var god vänta!

Nu har vi emellertid funnit – vi är ganska många, och vi har ganska mycket underlag för vår uppfattning – att det behövs åtgärder nu i den här riktningen och att det därför inte finns någon anledning att vänta. Vi konstaterar i reservation 2: "Som motionärerna påpekar, och vilket utskottet vill framhålla, har en person som har dömts till ett så långt fängelsestraff som två år normalt sett gjort sig skyldig till mycket svår brottslighet, inte sällan allvarliga vålds-

brott. Här måste enligt utskottets uppfattning allmänhetens skyddsintresse sättas i första rummet.”

Jag instämmer i Lars Sundins fråga till Birthe Sörestedt.

När det gäller bevakningen i anstalterna föreligger en reservation, bakom vilken står företrädare för samtliga borgerliga partier. Vi konstaterar: ”Ansträngningar har under senare tid gjorts för att höja säkerheten vid kriminalvårdsanstalterna.” Samtidigt noterar vi emellertid att rymningarna fortsätter trots dessa ansträngningar, som ju så ofta framhålls – bl.a. åtgärds paket – och som Birthe Sörestedt återigen hänvisar till.

Förra budgetåret rymde över 200 intagna från de slutna anstalterna. Då måste det väl vara rimligt att vidta ytterligare åtgärder med den skyndsamhet som krävs, bl.a. för att inte polismän skall behöva utsättas för faror för livet när de ständigt skall jaga förrymda fångar i ett alltför slappt system inom kriminalvården.

Fru talman! Jag vill erinra om att det samtidigt råder en oerhört stor brist på resurser inom polisen.

ANDERS SVÄRD (c):

Fru talman! Som skäl för att man inte skall skärpa reglerna om särbehandling av långtidsdömda anför Birthe Sörestedt att vi har en kriminalvård där humaniteten utgör en viktig grund. Jag vill bara säga att man också kan tala om humanitet när det gäller allmänhetens skyddsintresse, och vi hävdar att allmänhetens skyddsintresse här måste gå före.

När det gäller ytterligare platser för missbrukarvård hänvisar Birthe Sörestedt till vad som sker inom socialstyrelsen. Vi menar emellertid från centerpartiets sida att den akuta bristen är så stor att det inte räcker med en långsiktig uppbyggnad av resurser. Det måste göras någonting i det akuta skedet.

KENT LUNDGREN (mp):

Fru talman! Ibland är det bra att sitta nära, för då kan man se folk i ansiktet även under replikerna.

När det gäller den kategori interner för vilka jag önskar få ett tidigare frisläppande på grund av att de skall utvisas – eller av annan anledning – blir jag ibland ledsen över att se hur lång tid allting tar. Man har gjort så här i Danmark. Det borde gå att lära sig detta ganska snart. Det borde gå att bereda ett förslag ganska fort, och vi borde i så fall kunna förvänta en proposition illa kvickt.

Vad jag vill med en översyn av kriminalvårdsreformen är att få till stånd en utvärdering av hur måluppfyllelsen är i förhållande till de ursprungliga tankarna. För att nå målen måste man ha rätt personal, rätt utbildad personal, tillräckligt med personal, tillräckligt med sådana specialister som krävs för olika uppgifter – och därvidlag har behoven svängt ganska mycket under de senaste 15–20 åren. Och det måste vara rätt villkor för personalen. Man har rekryterings svårigheter – det är jag mycket medveten om. Så är det inom hela rättsapparaten, även inom vissa domstolar, men inte minst inom kriminalvården. Det gäller antal platser, beläggning, platsernas skick etc.

Rehabilitering kostar ju, men den är lönsam. Det krävs emellertid personella resurser, material- och lokalresurser, kort sagt pengar. Utvärderingen

kan mycket väl visa att det är pengar som fattas. Det bör i så fall vara en vink till Kjell-Olof Feldt om att släppa till mer för att vi skall nå målen – för vi talar om människor och investering i människor. Det handlar också om att ha rätt personal för de psykvårds-, utbildnings- och socialträningsbehov som finns.

Dessutom skulle jag vilja att man fick ta ett ordentligt grepp i fråga om kursändringen från 60-talets psyklum – ursäktat att jag använder uttrycket – till dagens krav på ansvarstagande för det egna livets utveckling när den psykiska rehabiliteringen väl är klar. Den kursändringen är inte totalt genomförd inom kriminalvården, om den över huvud taget är speciellt mycket genomförd alls. Skall man ha en måluppfyllnad värd namnet, måste man anpassa sig till de behov som finns i dag. Målet att ha en human kriminalvård har jag aldrig ifrågasatt och kommer jag aldrig att ifrågasätta. Men det är måluppfyllnaden jag vill att vi ser över, diskuterar och åtgärdar.

BIRTHE SÖRESTEDT (s):

Fru talman! När det gäller översynen av kriminalvården vill jag peka på att det ju i det här arbetet i kriminalvårdsstyrelsen och i regeringskansliet sker en analys av verksamheterna. Även om målen står fast, har man ju möjlighet att på olika sätt pröva medlen. Jag tycker att det finns skäl att avvakta det här arbetet. Det har sagts att man först skall gå igenom anstalterna och sedan frivården, så att hela kriminalvården kommer att bli belyst. Därefter kan man ta ställning till om det behövs ytterligare översyn.

När det gäller differentiering och närhetsprincipen har vi från flera håll i denna kammare uttalat att vi vill ha en bättre differentiering av de intagna. Vid utskottets resa till Malmö för någon vecka sedan visade det sig också att det finns tankar på att göra en differentiering mellan anstalterna på ett bättre sätt än vad som förekommer i dag.

När det gäller den psykiatriska vården skall givetvis de som finns inom kriminalvården få tillgång till den vård de behöver, oavsett vem som står för den. Det är behovet som skall styra. Den s.k. normaliseringsprincipen, att man skall få vård ute i samhället, har inte fungerat fullt ut. Därför har man inom kriminalvården begärt att få klara riktlinjer och även resurser så att man kan tillgodose behoven.

När det gäller de långtidsdömda pågår ett beredningsarbete med anledning av fängelsestraffkommitténs förslag och i detta kan denna del också inbefattas. Vi har tidigare från utskottets sida tyckt att det var en rimlig avvägning man gjorde, men vi sade också att det på längre sikt vore bra med en enhetlig lagstiftning för de långtidsdömda. Det finns då en möjlighet att ta upp det i det här beredningsarbetet.

När det gäller bevakningen av våra anstalter har man i en arbetsgrupp gjort en stor utredning om hur de olika anstalterna fungerar. Man har också indelat anstalterna i olika klasser efter hur säkra de är för att man skall kunna differentiera och placera de speciellt farliga i de anstalter som har den största säkerheten. Det är faktiskt så att inte alla intagna behöver placeras på anstalter med särskild teknisk utrustning och med särskild säkerhet. Vi har också en stor skillnad på anstalterna, både de slutna och de öppna, i säkerhetsgrad.

Jag förstod att Göthe Knutson skulle ta upp det här med rymningarna, så

också jag har skaffat uppgifter om antalet rymningar. När det gäller antalet rymningar har jag uppgifter från oktober i år, och då rör det sig om 228 stycken. Av dem är det 36 som har rymt direkt från anstalt, det kan vara anstalter av olika säkerhetsgrad, medan de flesta är sådana som inte har kommit tillbaka från regelbundna permissioner, övriga permissioner, § 14-vistelser eller § 34-vistelser. Det är ju då lätt att säga att vi inte skall bevilja några permissioner, för då får vi inga rymningar. Men det visar sig att flera av dem som inte återkommer efter permissioner utan tar ut några dagars extra ledighet kan komma tillbaka och då är de inte rymningar längre. Man kan dock ändå få en påbackning på sitt straff.

Jag vill till Göthe Knutson säga att rymningarna är färre nu än tidigare. De är åtminstone färre än när Göthe Knutsons partivänner var i regeringsställning, men jag vill inte ta sådana ord som flummighet eller misslyckande i min mun bara för att Göthe Knutsons partikamrater hade fler rymningar.

Anders Svärd! Det är viktigt att de som är motiverade att ta tag i sitt missbruk har möjlighet till § 34-platser. Eftersom jag ser i er reservation att det är akut brist på platser, har jag förhört mig på kriminalvårdsstyrelsen. Där säger man att detta inte är fallet generellt sett. Det finns inget akut behov. Men det finns ett behov av speciella platser. Det gäller främst dem som är HIV-smittade. Här har man inte lyckats få fram speciellt bra behandlingsalternativ. Man fortsätter på kriminalvårdsstyrelsen med hjälp av socialstyrelsen och, har man sagt mig, Stockholms läns landsting att just i dessa speciella fall försöka hitta lämpliga platser för denna grupp av missbrukare.

KENT LUNDGREN (mp):

Fru talman! Ja, Birthe Sörestedt, jag är medveten om att det pågår en mängd utredningar. Jag hade varit dum om jag inte tagit reda på det i förväg. Men i en fråga till Laila Freivalds för inte så länge sedan efterlyste jag just totalgreppet. Jag efterlyste snabbheten och överblicken för att just få se den totala bilden redovisad på ett bräde. Man ser inte skogen för bara trån ibland.

Jag förnekar inte nyttan av någon av de mindre utredningar som pågår, inte alls. Alla utredningar som vill någonting i positiv riktning är välkomna. Men då och då, det har jag lärt mig inom min industriverksamhet, behöver man göra en totalöversyn, få ett totalgrepp om måluppfyllelsen. Det får man inte när man arbetar på den nivå som vi talar om här. Det är det jag efterlyser: en snabb parlamentarisk utredning. Tyvärr fick jag inget gehör för detta eftersom justitieministern den veckan ansåg att allt var bra i rättsstaten Sverige; veckan efteråt for hon omkring i spalterna och hade litet svårt att försvara sig.

GÖTHE KNUTSON (m):

Fru talman! Man skulle här kunna få intrycket att vi har partivänner som står och bevakar internerna. Det är inte så. Det är yrkesfolk som sköter det. Men det har stor betydelse vilken inriktning en regering har på sin kriminalvårdspolitik.

Nu är det tyvärr så att det är väldigt svårt att vända en utveckling på några få år. Det konstaterade alla borgerliga statsråd under de sex åren. Det är

ungefär lika svårt som att vända eller komma in i en ny kursriktning med en stor oljetanker, beskrev man situationen och problemen. De fångvårdsanstalter som byggdes med den inriktning som kom att stadsfästas i slutet av 1960-talet, efter den stora studentrevoltens år, och in på 1970-talet, kom lagom i sjön med alla sina bristfälligheter och alla sina rymningsmöjligheter då de borgerliga regeringarna fick råda. Då är det inte att undra på att det t.ex. finns en uppgift på 270 rymningar, att jämföras med, om jag minns rätt, 228 i dag. Den statistiken tycker jag inte säger någonting annat än att socialdemokratien har misslyckats, eftersom det gång på gång på gång har utlovats åtgärds paket. Det är väl ganska få procent man har dragit ned, om nu den här statistiken stämmer. Fortfarande är det så att de riktigt farliga internerna är på rymmen i alltför stor omfattning. Egentligen skulle inte någon ha möjlighet att komma ut, eftersom det kan bli så fruktansvärda konsekvenser, bl.a. när de tar till skjutvapen.

Får jag, fru talman, ge ett exempel på hur man för de anstalter som tillkommit efter den här humanitetsflumkriminalvårdspolitikens har utformat ritningar och säkerhetsanvisningar. Senast i förra veckan var vi i justitiedepartementet och tittade på en av dem – en ganska ny anstalt, tre år gammal. Nu har man fått lov att vidta en säkerhetsåtgärd som över huvud taget inte funnits tidigare, nämligen larmade fönster. Man hade visserligen satt in någon form av pansarglas från början. Men det var bara att sätta en kastrull på spisen – något som ju alla interner har tillgång till på den anstalten där man har s.k. gruppboende; också en del av flumpedagogiken – och sätta den mot fönstret, så gick fönstret sönder. Sedan var det bara att promenera ut. Det staket som finns runt en sådan här fin ny anstalt, tillkommen efter socialdemokratisk kriminalvårdspolitik, har inte till uppgift att hindra rymningar. Det är 3–3,5 m högt, till synes försett med taggtråd överst. Men den där taggtråden är behändigt nog plastöverdragen och kan absolut inte vålla den minsta skada på någon som tar sig över. Och att ta sig över staket nr 1 tar några sekunder, och sedan är det 2,5 m till nästa staket. En vältränad intern klarar det där på 17 sekunder.

Följaktligen har det hänt att en hel avdelning, bestående av fem intagna, har tyckt att man skulle gå på stan och fira, och en natt gjorde man det. En av dem tyckte att det blev litet för hemskt i den verklighet han upplevde tillsammans med kompisarna, så han klev tillbaka. Det var också lätt – det är precis lika lätt att ta sig in på en anstalt över det där staketet som att ta sig ut!

Det är vad jag menar med en flummig kriminalvårdspolitik.

Jag hoppas, fru talman, att det skall bli bättre, när nu tre eller fyra socialdemokratiska justitieministrar har utlovat sådana förträffliga åtgärds paket!

BIRTHE SÖRESTEDT (s):

Fru talman! Det kan ju vara bra att invänta den utredning där det görs en övergripande översyn av hela kriminalvårdspolitik. Då kan vi få ett underlag för att sedan kunna ta ställning till om det behövs ytterligare åtgärder.

Göthe Knutson är sparsam med nyanser, han! På den beskrivning han gör av den anstalt han var och besökte i Malmö kan man få intrycket att det är farliga, våldsamma intagna man har på en sluten lokalanstalt. Så är inte fal-

let. Den anstalt Göthe Knutson besökte hör inte till dem som har den största säkerheten – och skall inte ha det heller, för vi kan inte ha alla anstalter byggda som Kumla eller Norrköping.

Prot. 1989/90:31
22 november 1989

Kriminalvårdsfrågor

GÖTHE KNUTSON (m):

Fru talman! Det här skall bli mitt sista inlägg i anslutning till det här betänkandet – såvida inte Birthe Sörestedt kommer med fler provocerande frågor och påståenden.

Låt mig bara ställa en fråga, så får Birthe Sörestedt möjlighet att tala ännu en gång – den möjligheten finns förvisso för hela kammaren i nuläget: Vad är det för mening med att sätta upp dubbla stängsel med taggtråd – eller åtminstone någonting som ser ut som taggtråd – utanför en anstalt, och dessutom pansarglas, som nu är säkrade med larmanordningar, om det inte skall vara meningen att förhindra rymningar, eller det som i verkligheten har blivit behändiga promenader ut från anstalten?

Visst är den anstalt som jag nu talade om, en av dem som jag har haft tillfälle att besöka, Fosie, en sluten anstalt, och visst är den en lokalanstalt, men varför skall den ha beteckningen "sluten", om det är meningen att internerna skall få lov att gå ut och in? Då är det ju bättre att bara sätta upp svängdörrar på anstalten i fråga!

BIRTHE SÖRESTEDT (s):

Fru talman! Jag måste ta tillfället i akt att ytterligare en gång säga till Göthe Knutson att vi är helt överens om att anstalterna skall göras säkrare. Men vad jag säger är också att vi måste ha olika grad av säkerhet på anstalterna. Vi kan inte ha Kumlabunkrar där vi sätter in vem som helst, för då skulle humaniteten, omtanken, återanpassningen och hela den delen av kriminalvården komma ur spel.

Det är viktigt med nyanser i kriminalvården, Göthe Knutson!

GÖTHE KNUTSON (m):

Fru talman! Jag är ledsen över att behöva konstatera att jag inte fick svar på min fråga.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades under 15 §.)

15 § Beslut

Företogs till avgörande finansutskottets betänkande 1989/90:FiU6 samt justitieutskottets betänkanden 1989/90:JuU4, JuU8 och JuU9.

Finansutskottets betänkande FiU6

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservationen av Carl Frick – bifölls med acklamation.

Justitiekottets betänkande JuU4

Mom. 1 (polisens trafikövervakning)

Utskottets hemställan bifölls med 276 röster mot 19 för reservation 1 av Kent Lundgren. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (trafikpolisens synlighet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Britta Bjelle och Kjell-Arne Welin – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (automatisk hastighetsövervakning m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 261 röster mot 37 för reservation 3 av Britta Bjelle och Kjell-Arne Welin.

Mom. 6 (hastighetsöverträdelser i Norden)

Utskottets hemställan bifölls med 232 röster mot 66 för reservation 4 av Britta Bjelle m.fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Justitiekottets betänkande JuU8

Mom. 1 (straffskärpning vid återfall)

Utskottets hemställan bifölls med 173 röster mot 125 för reservation 1 av Britta Bjelle m.fl.

Mom. 2 (skyddstillsyn vid återfall)

Utskottets hemställan bifölls med 234 röster mot 60 för reservation 2 av Jerry Martinger m.fl.

Mom. 3 (kontraktsvård vid sexualbrott m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Berith Eriksson – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (villkorligt fängelse i stället för villkorlig dom)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Jerry Martinger m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (villkorligt fängelse vid kontraktsvård)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Britta Bjelle m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (företagsbot)

Utskottets hemställan bifölls med 178 röster mot 120 för reservation 6 av Britta Bjelle m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Justitiekottets betänkande JuU9

Mom. 1 (utvärdering av kriminalvårdsreformen)

Utskottets hemställan bifölls med 154 röster mot 144 för reservation 1 av Britta Bjelle m.fl.

Mom. 2 (särbehandling av vissa långtidsdömda)

Utskottets hemställan bifölls med 172 röster mot 126 för reservation 2 av Britta Bjelle m.fl.

Mom. 3 (avkortning av anstaltstiden)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Kent Lundgren – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (stramare permissionsbestämmelser)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Britta Bjelle m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (bevakning i anstalt)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Britta Bjelle m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (yrkesutbildning i anstalt m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Jerry Martinger m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (psykiatri inom kriminalvården)

Utskottets hemställan bifölls med 226 röster mot 72 för reservation 7 av Britta Bjelle m.fl.

Mom. 10 (platser för missbruksvård)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Kjell Ericsson och Gunilla André – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

16 § Miljölagstiftningen m.m.

Föredrogs

jordbruksutskottets betänkande
1989/90:JoU5 Miljölagstiftningen m.m.

INGVAR ERIKSSON (m):

Fru talman! I jordbruksutskottets betänkande 1989/90:JoU5 behandlas ett stort antal motionsyrkanden. Motionerna är väckta under allmänna motionstiden i januari, och flertalet gäller miljölagstiftningen. Nu har emellertid en parlamentarisk kommitté tillsatts för att se över miljöskyddslagstiftningen, och detta gör att utskottet i detta sammanhang avstått från att gå in på en närmare och ingående prövning av många av dessa motionsyrkanden. Utskottet har enat sig om att i stället överlämna motionerna till kommittén.

Ändamålet med utredningen skall vara att utforma förslag till lagstiftning som bidrar till att miljöhänsynen genomsyrar hela samhällssektorn. Man

skall utreda och kartlägga gällande lagar och där det går att föreslå samordnad lagstiftning.

Det rör sig om skärpta tillåtlighetsregler, regler för prövning vid ändrade miljöförhållanden, normregler för utsläppsgränser m.m. Miljöskyddets organisation kommer att tas upp, liksom vikten av att sanktionssystemet enligt brottsbalken och olika miljöskyddslag kan harmoniseras och effektiviseras.

Utformningen av lämplig lagteknisk lösning för att komma till rätta med trafikens miljöproblem blir också en viktig fråga för kommittén. Kartläggning av de internationella avtal och åtaganden som finns på miljöområdet och hur den svenska lagstiftningen förhåller sig till dessa blir en annan av kommitténs viktiga uppgifter.

Utskottet har alltså avstått från att nu behandla de motionsyrkanden som berörs av det kommande kommittéarbetet, och utskottet föreslår att motionerna överlämnas till kommittén och att detta ges regeringen till känna.

Fru talman! Miljöpolitiken bedrivs i dag i huvudsak med hjälp av regleringar. I lagar, förordningar och beslut i enskilda ärenden anger staten vad som anses acceptabelt från miljösynpunkt. I miljöskyddslagen anges i detta syfte krav på förprovning av miljöpåverkande industriell verksamhet. Vid denna förprovning ges koncession, dvs. ett gränsvärde bestäms för tillåtna utsläpp.

Tillstånd lämnas av koncessionsnämnden för miljöskydd eller i vissa fall av länsstyrelsen. Dessa tillstånd reglerar bl.a. hur stor miljöpåverkan får vara för att verksamheten skall få bedrivas, krav på att verksamheten lokaliseras på bästa plats, att utsläppen skall minskas efter vad som är miljömässigt motiverat, tekniskt möjligt och också ekonomiskt genomförbart. Det är ganska självklara saker.

Vid tillståndsgivningen skall även viss hänsyn tas till vilken konkurrens företagen utsätts för och vilka miljökrav som ställs i andra länder. Tillståndsgivningen är tidsbegränsad men kan omprövas före utsatt tidpunkt, om de tekniska förutsättningarna under tiden har förändrats.

Den som överskrider föreskrifterna i koncessionen kan också drabbas av miljöskyddsavgift, en typ av sanktionsavgift, om överträdelsen medfört ekonomiska fördelar för den som utövar den miljöfarliga verksamheten. Vid grova miljöbrott kan också böter eller fängelse dömas ut.

Sanktionsavgift har utdömts i faktiskt endast ett fåtal fall. Men vi kan ändå konstatera att de krav som den svenska miljöskyddslagen ställer på företagen har lett till betydligt minskade utsläpp av föroreningar, vilket är mycket positivt. Likväl är det hittillsvarande koncessionssystemet otillräckligt i flera hänseenden. Främst gäller det bristen på ordentliga sanktioner vid överträdelser och den otillräckliga stimulansen att uppnå bättre miljöskydd än vad koncessionsvillkoren angivit.

Det har dessutom visat sig svårt att kontrollera efterlevnaden av det system vi nu har. För att främja efterlevnaden av miljöskyddslagen menar vi att sanktionsavgifter bör utgå vid alla överträdelser av koncessionsvillkoren, oavsett om överträdelsen medfört ekonomiska fördelar för företaget eller ej. Avgiften skall sättas så högt att den får kraftig effekt. Grova brott skall som hittills leda till böter eller fängelse. Vi har i vår partimotion tagit upp miljö-

konsekvensbedömningarna. Det är en del av den nya lagstiftningen som vi anser mycket viktig. Miljöskyddslagen kräver noggranna miljökonsekvensbedömningar när det gäller miljöfarlig verksamhet, och skall givetvis också göra detta. Verksamheten skall bedömas av länsstyrelse eller koncessionsnämnd för miljöskydd. Vi och andra borgerliga partier har flera gånger i motioner tagit upp frågan hur obligatoriska miljökonsekvensanalyser skall kunna införas i den svenska planeringsprocessen. I regeringens förslag häromåret då man godkände trädesbruket 1987 underströks att det var bråttom med att det ställs krav på sådana analyser. Man kan konstatera att trädesbruket ur miljösynpunkt är negativt. Men det hade man inte beaktat när systemet infördes. Miljökonsekvensbedömningar kan också vara värdefulla t.ex. inom bioteknikens område. Det kan bli alltmer aktuellt framöver.

Miljökonsekvensbedömningar kan vara ett värdefullt komplement till det beslutsunderlag som i dag presenteras. Omfattningen bör givetvis stå i rimligt förhållande till vad beslutet avser. Vi anser vidare att bedömningar bör kunna diskuteras offentligt. Det är sannolikt att en del av nu använda kemikalier med tanke på miljöpåverkan vid utläckage till luft och vatten skulle ha förbjudits vid en sådan prövning. Miljökonsekvensbedömningar borde kunna minska riskerna för att miljöfarliga ämnen får en användning som leder till miljöskador. Vi tror också att alternativa lösningar för att nå fram till ett givet mål kan ge uppslag till hur miljön skall kunna skyddas. Det bör därför normalt ingå i en miljökonsekvensanalys.

I moderata motioner tas miljömärkningen upp. Utskottet har här konstaterat att förslag om miljömärkning nu har framtagits i proposition 25 i tilläggsbudget I till statsbudgeten. Utskottet anser att motionernas syfte därmed har tillgodosetts och att någon vidare åtgärd därför inte är påkallad med anledning av våra yrkanden.

Fru talman! Vi får finna oss i detta. Jag vill dock här betona vår syn på märkningens utformning. Den bör vara frivillig och finansieras genom avgifter. Bedömning av en produkt bör göras utifrån ett helhetsperspektiv. Vid miljömärkning bör hänsyn tas till förhållandena i hela produktcykeln: tillverkningsprocessen, användningen och avfallshanteringen. Produkterna som får miljömärkning bör alltså ha producerats med miljövänlig teknik, vara skonsamma mot miljön under sin livscykel. När de kasseras skall de kunna återvinnas eller tas om hand utan miljöstörningar. Märkningen bör tidsbegränsas, eftersom den tekniska utvecklingen går snabbt och bättre miljöegenskaper fås fram.

Fru talman! Vi räknar med att dessa synpunkter skall beaktas i den kommande behandlingen av dessa frågor. Det är viktigt att utvecklingen på området inom EG bevakas, inte minst med tanke på det intensiva arbete som pågår inom Europasamarbetet.

Vi har vidare i vår motion tagit upp ekonomiska styrmedel. Vi anser att ekonomiska styrmedel bör baseras på följande principer. Ekonomiska styrmedel skall vara ett komplement till existerande lagstiftning och syfta till att reducera utsläppen ytterligare. Ekonomiska styrmedel kan innefatta såväl en ökning av kostnaderna för miljöfarlig verksamhet som en minskning av kostnaderna för miljövänlig verksamhet. Detta kan ske genom skatter och avgifter, genom bidrag, skatterabatter och subventioner. Vi har i andra sam-

manhang varit de främsta förespråkarna för miljöstimulanser. Vi tror att roten i detta sammanhang är väldigt viktig. Omfattningen och utformningen av miljöavgifter måste utgå från naturens krav. Syftet med avgifterna får inte vara att introducera en ny skatteälla. Återställandet av förstörd natur måste prioriteras när influtna avgiftsmedel används. Vi vill alltså att man skall använda dessa avgifter för insatser på miljöområden som berörs.

Det är också viktigt att revidera andra skatteregler. En del av nuvarande skatteregler motverkar uppenbart en övergång till mindre miljöförstörande verksamhet. Det gäller exempelvis skatten på kol i förhållande till skatten på naturgas. Nya förslag till beskattning av energi måste också samordnas med förslag om miljöavgifter, bl. a. när det gäller svavelemissioner.

Det är ytterligare en viktig sak som vi har poängterat: ett system med miljöavgifter får inte undergräva de svenska företagens internationella konkurrenskraft. Resultatet kan nämligen bli att svensk förhållandevis miljövänlig produktion ersätts med produktion i utlandet med mycket sämre teknik. Vi har exempel på det i våra konkurrenter på andra sidan Östersjön. Det vore olyckligt om de svenska företagen åläggs så hårda miljökrav att de lägger ner verksamheten och flyttar ut till andra länder som inte har lika höga krav.

Vi vill också understryka att avgifterna bör utformas så att konkurrenskraften inte undergrävs, men det skall inte behöva betyda att avgiften blir obetydlig. Vi förutsätter givetvis att utvecklingen av mera miljövänliga processer kan gynnas genom de åtgärder som det framöver kommer att beslutas om och att mängden av sådana utsläpp som medför stora kostnader samtidigt skall kunna minskas.

Fru talman! Vi har en reservation som är fogad till detta betänkande. Där tar vi upp internationella avtal. I anledning av den moderata partimotionen har utskottet sagt att utskottet delar vår uppfattning, men man anser det inte påkallat med ett särskilt uttalande som vi har begärt. Vi framhåller i motionen Jo796 att man under det senaste året har kunnat konstatera en ökning av DDT-halten i Östersjön. Ökningen kan ha samband med en massiv bekämpning av skadeinsekter i skog som utfördes i Östtyskland under 1983, faktiskt i strid med de åtaganden som staten har gjort i enlighet med Helsingforskonventionen om skydd av Östersjöområdets marina miljö. Utskottet borde ha biträtt vårt yrkande om att Sverige initierar förhandlingar om bindande garantier för att denna typ av brott mot ingångna avtal inte upprepas. Vi anser att riksdagen med anledning av vårt yrkande 8 i motionen borde som sin mening ge regeringen detta till känna.

Fru talman! Jag yrkar bifall till den moderata reservationen 1, som också stöds av folkpartiet och miljöpartiet, och i övrigt bifall till utskottets hemställan.

SÖREN NORRBY (fp):

Fru talman! Miljöförstöringen utgör nu det allvarligaste hotet mot mänsklighetens framtid. Därför är kampen mot miljöförstöringen den viktigaste uppgiften för oss politiker och för alla människor. Alla framsteg blir ointressanta om de vinnas i eller till priset av en miljö där normalt mänskligt liv inte längre är möjligt. Miljökraven måste därför bli överordnade i alla sammanhang.

Vi har delvis köpt vår materiella standard på "kredit". Skulden är den miljöförstöring som ofta blivit följden av råvaruutvinning, transporter, produktion, konsumtion och avfallsbehandling. Den skulden växer med ränta på ränta.

Därmed vill jag inte ha sagt att det finns olösliga konflikter mellan miljöhänsyn och ekonomisk tillväxt. Jag vill i stället peka på marknadsekonomi som det bästa systemet för anpassning till miljöns krav.

Det är mot denna bakgrund vi skall diskutera de styrmedel som vi kan förfoga över i miljöpolitiken. Styrmedlen spänner över hela skalan från förbud via ekonomiska styrmedel till planering, administration, internationellt samarbete, forskning, teknisk utveckling och utbildning till information, som är ett mjukt men mycket effektivt styrmedel.

Låt oss i stället använda benämningen styrinstrument och konstatera att de måste vara samstämda för att resultatet skall bli harmoniskt. Partituret är den miljöpolitik som vi bedriver. Varje instruments strängar måste också stämmas. Det gäller t.ex. de många strängar som ingår i det instrument som den svenska miljölagstiftningen utgör.

Jordbruksutskottets betänkande nr 5 handlar om den lagstiftningen. I betänkandet behandlas bl.a. motionerna 1988/89:Jo711 och 1988/89:Jo801 – folkpartiets partimotioner om miljölagstiftning, miljövärdens organisation och vår ekologiska grundsyn.

Det påpekas bl.a. att de svenska miljölagarna är för splittrade och svaga och att bristerna är uppenbara i en rad avseenden. Lagarna är sinsemellan illa samordnade. Vissa frågor hamnar mellan olika miljölagar. Lagarna sätter ingen bortre gräns för hur långt en förorening får gå. De bygger i alltför liten utsträckning på användandet av ekonomiska styrmedel. De ger både den enskilde och de ideella organisationerna en alltför svag ställning. De innehåller med något undantag inga krav på obligatoriska miljökonsekvensanalyser. De innehåller för svaga straffbestämmelser och är dessutom förknippade med en tillsynsorganisation, som under lång tid har fått arbeta med otillräckliga resurser. Dessa brister har vi från vårt håll påtalat under många år.

Enligt vår mening skall en parlamentarisk utredning ha det uppdrag som tidigare har redovisats av Ingvar Eriksson. Det förslaget blev det tummen ner för när riksdagen förra året behandlade regeringens miljöproposition. Sedan dess har regeringen kommit på bättre tankar, och nu tillsätts den utredningen.

Vi tycker att några uppgifter är särskilt viktiga för den här utredningen om översynen av miljölagstiftningen. Det gäller för det första att fylla igen luckorna och bringa de olika lagarna i harmoni med varandra. Det bör ske så att de från miljövärdssynpunkt fördelaktigaste kravreglerna tillämpas överallt. Även miljövärdens administration måste på motsvarande sätt samordnas bättre.

För det andra måste miljölagstiftningen i mycket högre grad än som nu är fallet ta hänsyn till vad naturen rent faktiskt tål. I dag bygger miljöskyddslagstiftningen på en avvägning mellan olika intressen, och inte på att miljökraven skall vara överordnade. Man skall ta hänsyn till vad som är miljömässigt motiverat samt tekniskt och ekonomiskt möjligt. Detta innebär att man av-

står från att så hårt som möjligt driva utvecklingen i miljövänlig riktning. Detta system har självfallet varit bra. Det var bra när miljöskyddslagstiftningen infördes 1969, och det har förbättrats stegvis. Fortfarande har vi dock ingen anpassning till vad naturen långsiktigt tål.

Nu börjar äntligen folkpartiet få gehör för sina krav. Regeringen har tydligt insett att riksdagen tar initiativet i miljöpolitiken om regeringen kommer alltför mycket på efterkälken. Här spelar riksdagen en viktig roll genom att jaga regeringen med blåslampa.

Bakgrundsbeskrivningen i direktiven till utredningen om översynen av miljöskyddslagen och skälen för denna är framåtsyftande och breda. Direktiven erbjuder intressant och stimulerande läsning. Regeringen har tydligt tagit intryck av de folkpartimotioner som vi nu behandlar, och även av våra tidigare initiativ. Vi tycker därför att det är helt i sin ordning att man, som utskottet föreslår, överlämnar motionerna till den utredning som nu har haft sitt första sammanträde.

Folkpartiets motioner kommer att bli till stor nytta i utredningsarbetet, t.ex. i vad gäller inriktningen på vad naturen tål och miljö kvalitetsnormer. Flera av de övriga överlämnade motionerna kommer säkert också att bli av värde för utredningsarbetet, men det förutsätter jag att andra talare här argumenterar för.

Ett av våra motionsyrkanden i motion 711 "blev över". Samma yrkande finns i en motion från centerpartiet. Det handlar om möjligheterna till rättshjälp i miljömål. De förbättringar som har genomförts sedan motionen väcktes räcker inte när det gäller sakkunnigutredningar om tekniska och medicinska frågor i skadeståndstvister. Här riskerar den enskilde fortfarande att hamna i underläge gentemot en ekonomiskt starkare motpart. Jag yrkar bifall till reservation nr 6.

För oss i folkpartiet som i årtionden strävat efter att ligga långt framme i miljöpolitiken är det stimulerande att se hur andra partier, ibland litet yrsket, efter hand har börjat förstå att miljöhoten måste tas på allvar.

Fru talman! Låt mig bara nämna två exempel på tidiga förslag om styrmedel i miljöpolitiken. Det första förslaget är hämtat från en motion av mig i andra kammaren, och den är daterad den 26 januari 1968. I denna motion sades bl.a. följande:

"Ett sätt att angripa miljöförstöringen som ännu inte använts är att utnyttja skattesystemet som miljöpolitiskt instrument. Motståndet mot förslag i den riktningen har hittills varit stort i finansdepartementet.---Enligt vår uppfattning är miljöproblemen nu så allvarliga att tiden är mogen att använda skattesystemet i kampen mot de allvarligaste föroreningarna---att styra produktionen och konsumtionen så att skadorna på miljön blir avsevärt mindre än eljest. Förutom den direkta miljöbevarande effekten skulle även ekonomiska resurser frigöras för finansiering av olika reningsåtgärder. Idén med en miljöbeskattning är att den skall leda till en sådan prissättning att konsumtionen av de svårast miljöförstörande produkterna skall minska i avsevärd utsträckning---." I texten anges vidare beskattning av svavel i eldningsolja, beskattning av blyhaltig bensin i förhållande till blyfattig bensin och beskattning av bilar med dåliga anordningar för avgasrening. I vanlig ordning föreslås att en utredning skall tillsättas.

Det andra förslaget gäller en reservation från 1974 i betänkandet "Styrmedel i svavelpolitiken". 15 år senare har detta förslag genomförts.

Fru talman! Det finns anledning för mig att yrka bifall till reservationerna 1, 2 och 4 som folkpartiet står bakom. De bygger på bra initiativ från andra partier och ansluter också väl till vår miljöpolitik. De handlar bl.a. om det som Ingvar Eriksson tog upp, brott mot internationella avtal i Östtyskland. Det sägs om Lenin att han sade att avtal är, som skorpan på en paj, till för att brytas. Jag vet inte om hans ord gäller längre i Östtyskland. Men låt oss inte ta risken, utan låt oss bifalla denna reservation. Reservationerna handlar också om en internationell miljöfond och åtgärder för bevarande av regnskogar.

Slutligen noterar vi med tillfredsställelse att Britta Bjelle får stöd för sin motion om miljöexpertis i den gränsälvskommission som finns avseende gränsälvarna mellan Sverige och Finland.

LENNART BRUNANDER (c):

Fru talman! Även föregående talare här i dag har påpekat att miljövärden är nödvändig för att vi skall kunna ha ett bra liv här på jorden. Vi måste vara försiktiga med utnyttjandet av vår jord, eftersom det är den enda vi har. När vi har förstört den återstår inte så mycket mer. Dessa problem löser vi inte genom det som står i dagens betänkande, långt därifrån. Men vi gör ett par tillkännagivanden.

Ett tillkännagivande gäller det som man har talat om så mycket här, en utredning om miljöskyddslagstiftningen. Resultatet av en sådan utredning är viktigt i detta sammanhang, eftersom det styr de begränsningar som är nödvändiga för verksamhet som kan skada miljön. Vi måste utnyttja resurser på ett sådant sätt att jorden kan fungera i oändlighet. Vi har ofta sagt att vi skall ha en verksamhet som naturen kan tåla. Det uttrycket kan kanske vara litet felaktigt. Egentligen skall vi ju inte spänna bågen så högt att vi går så långt som naturen tål, vi måste ha en verksamhet så att naturen kan fungera. Då krävs förändringar i miljöskyddslagstiftningen men också av vårt sätt att bete oss i många sammanhang.

Många motionsyrkanden besvaras med hänvisning till utredningen av miljöskyddslagstiftningen. Jag skall nämna några stycken. Vi har från centerpartiets sida yrkanden om en nordisk miljölagstiftning. Utredningen kommer väl inte direkt att lägga fram något sådant förslag. Men följden av en svensk miljöskyddslagstiftning måste ju bli att den svenska regeringen bedriver ett enträget arbete för att få en nordisk miljöskyddslagstiftning som fyller ungefär samma mått och krav. Mycket av det vi gör påverkar ju de andra nordiska länderna. Därför är det viktigt vad som sker i de andra länderna. Det är viktigt att vi har en bra dialog inom de nordiska samarbetsorganisationerna, i Nordiska rådet och andra sammanhang. Därför är det nödvändigt att man tänker på detta.

Enligt den nuvarande lagstiftningen har organisationer som arbetar inom miljöområdet ingen möjlighet att överklaga de beslut som fattas i ett ärende. Vi har länge pläderat för att de skulle få den möjligheten. Hos dessa organisationer finns ofta god kunskap och expertis på miljöområdet. Organisationerna bevakar vad som händer. Jag hoppas att man också tar med dessa syn-

punkter i utredningen och ger organisationerna en möjlighet att vara med i arbetet och forma framtiden.

En annan fråga som vi har tagit upp är att vi borde ha en miljöombudsman. Lika väl som vi har en rad andra ombudsmän, som skall bevaka vissa speciellt viktiga områden, borde det vara rimligt att vi hade en miljöombudsman, eftersom miljön är det viktigaste området. Det är precis som Sören Norrby säger, om vi inte kan klara av att sköta vår verksamhet på jorden så att naturen kan fungera, spelar inte andra saker någon särskilt stor roll. De ekonomiska landvinningar vi gör kommer att vara ganska meningslösa. Jag återkommer till det senare.

Vi har också ett yrkande om att det skall finnas en miljöansvarig på varje företag. Om företagen skall fungera väl i detta sammanhang måste det finnas en speciell person som har ansvaret och en större kunskap än övriga. I och för sig har VD:n för ett företag naturligtvis ansvaret. Men lika väl som man har en ekonomichef, personalchef osv. borde man ha en ansvarig för miljön. Det gäller både den interna miljön och företagets påverkan på omgivningen. Det bör också gälla hur de produkter man gör påverkar miljön när de väl används och så småningom återanvänds eller blir avfall.

Vi har en koncessionsnämnd som skall fatta beslut om olika verksamheters tillåtlighet i samhället. Vi har i en motion framfört synpunkter på koncessionsnämndens sammansättning. Jag förutsätter att man i utredningen också kommer att ta upp det och lägga fram förslag till förändringar.

Ingvar Eriksson pratade mycket om miljökonsekvensanalyser. Det är viktigt att det finns krav på sådana. Det är en fråga vi har diskuterat många gånger i denna kammare utan att komma särskilt långt på väg. Vissa landvinningar har vi gjort. Det krävs i vissa sammanhang att miljökonsekvensanalys skall göras. Sådana borde dock ske i betydligt större utsträckning, inte minst på trafikens område. Vi har ju tidigare haft diskussioner om det.

Alla de krav jag nu har talat om har överförts till den utredning som skall göras. Vi har också ett annat yrkande från centerpartiet om en översyn av naturvårdsverkets verksamhet. Jag vet inte om det direkt kommer att behandlas av utredningen om ny miljöskyddslagstiftning. Men vi får väl också en utredning om naturvårdslagen. I det sammanhanget kommer denna fråga att vara mycket aktuell. Vi har i centerpartiet uppfattningen att naturvårdsverket inte arbetar så effektivt som vi vill att man skall arbeta för att skydda miljön, naturen. Här finns nog en hel del att göra. Vi har sett propåer och funderingar om hur detta skulle kunna gå till och att det har varit svårt att få fram detta i massmedia. Vi förutsätter att denna fråga kommer att behandlas av regeringen på ett lämpligt sätt. Nu är den i alla fall överförd till utredningen. Om den inte kommer att hanteras av utredningen om miljöskyddslagen hoppas jag att den kan flyttas över till den utredning som kommer att handha naturvårdsverkets organisation.

Centerpartiet har också avgivit ett särskilt yttrande, som tar upp en central fråga i detta sammanhang, nämligen miljön som ett centralt mål i den ekonomiska politiken. När centerpartiet och socialdemokraterna gjorde upp om den ekonomiska politiken i våras fick vi gehör för den tanken. Det är fullständigt naturligt. I betänkandet refereras ganska mycket till just den överenskommelsen. Det refereras också till statsministerns regeringsförklaring

från i höstas. Jag menar dock att statsministern där drog tillbaka regeringens positioner i detta sammanhang. Han talade visserligen väldigt mycket om miljöfrågor och hur viktiga de är, men han sade också att ekonomin måste vara överordnad alla andra frågor, även miljöfrågorna. Då är detta inte samma sak som att miljön skall vara ett centralt mål i den ekonomiska politiken. Man måste nämligen bedöma miljöfrågorna och en åtgärds betydelse för miljön samtidigt som man bedömer de ekonomiska konsekvenserna för att få en riktig bedömning.

Jag kan inte heller påstå att man har haft dessa frågor för ögonen vid skatteöverläggningarna. Visserligen har vi väl ännu inte sett slutet på dessa överläggningar. Men när det gäller beskattningen på miljöområdet borde inriktningen ha varit en annan. Framför allt tänker jag på att moms skall läggas på all energi, även på biobränslen. På detta sätt följer man inte upp miljömålet ordentligt. Vi från centerpartiet kommer på många olika sätt att påpeka för regeringen att den faktiskt har sagt att miljön skall vara ett centralt mål i den ekonomiska politiken.

Utskottsmajoriteten har i detta betänkande föreslagit ett tillkännagivande till regeringen om gränsälvskommissionens sammansättning. Per-Ola Eriksson, centerpartist från Norrbotten, har väckt motioner om hur dessa avtal skall se ut. Han yrkade väl inte direkt på en förändring av sammansättningen av gränsälvskommissionen, men vi från centerpartiet anser ändå att detta är ett sätt att tillgodose de krav som Per-Ola Eriksson ställde, och vi har därför ställt oss bakom denna motion. Och en majoritet i utskottet har gjort det möjligt att flytta fram miljöpositionerna i detta sammanhang.

Även en rad andra frågor behandlas i betänkandet, och vi har från centern fogat ett antal reservationer om detta till betänkandet. Jag skall endast kortfattat ta upp dessa reservationer, inte för att jag anser att de är mindre viktiga utan för att spara tid, så att vi hinner bli färdiga med denna ärendebehandling till kl. 18.

Centerpartiet har tillsammans med folkpartiet, vpk och miljöpartiet fogat reservation 2 om en internationell miljöfond till betänkandet. Det är egentligen en så viktig fråga att jag skulle behöva tala länge om den. En internationell miljöfond skulle nämligen ge möjlighet för oss att skapa ekonomiska förutsättningar för att göra något på det internationella området som i dag inte är möjligt. Vi återkommer säkert till denna fråga fler gånger. Det gäller ju att fylla denna fond med pengar också. Det krävs ett ganska handfast internationellt arbete för att nå detta mål.

Vi har tillsammans med vpk fogat reservation 3, om ett icke-spridningsavtal när det gäller miljöfarliga utsläpp, till betänkandet. Det är också en fråga som kräver ett stort internationellt arbete. Det är naturligtvis någonting som är svårt att kontrollera, men man kan i princip ha denna målsättning med ett icke-spridningsavtal på miljöområdet precis som på det militära. Denna fråga är nämligen minst lika viktig.

Regnskogarna har en avgörande betydelse för vår möjlighet att hantera balansen när det gäller koldioxid i atmosfären som vi är tvungna att hantera på något sätt. Då är det inte bara fråga om hur mycket koldioxid som släpps ut utan också hur mycket koldioxid som förbrukas på jorden. Det är därför viktigt att det finns en växtlighet som kan ta hand om detta, och då är

regnskogarna mycket viktiga. Vi kan från svensk sida naturligtvis inte bara ställa krav på de länder som har regnskogar. Vi måste också hjälpa till och ta en aktiv del i detta arbete på något sätt. Vi reserverar hoppas att vi skall kunna konkretisera detta så småningom. Det går naturligtvis inte att i längden bara ålägga dessa länder restriktioner. De har naturligtvis vissa rättigheter och måste också göra vissa saker. Men det är viktigt att få till stånd internationella avtal för att se till att regnskogarna inte raseras utan bevaras. Detta tas upp i reservation 4.

I reservation 6 tar vi tillsammans med folkpartiet, vpk och miljöpartiet upp rättshjälp i miljömål. Utskottsmajoriteten skriver att viss förbättring har skett på detta område, vilket är sant. Men denna förbättring är enligt vår uppfattning inte tillräcklig. Om man som privatperson skall ha möjlighet att driva miljömål måste man kunna få rättshjälp. Som Sören Norrby sade här tidigare har den enskilde, med tanke på de ekonomiska intressen som dessa mål skall drivas mot, inte så stora möjligheter. Därför måste samhället hjälpa till. Vi upprepar därför de krav som vi under några år har ställt på denna punkt.

Fru talman! Med det anförda yrkar jag bifall till reservationerna 2, 3, 4 och 6 och i övrigt till hemställan i utskottets betänkande.

ANNIKA ÅHNBERG (vpk):

Fru talman! I många hänseenden är miljön sämre nu än när vår nuvarande lagstiftning tillkom. Precis så enkelt kan problemet beskrivas. Så skrev Staffan Westerlund, docent i miljö rätt, i inledningen till sin bok Rätt och miljö. Han skrev också följande: I själva verket är den svenska miljölagstiftningen en enda röra.

Det är en träffande beskrivning av läget. Lagstiftningen på miljöområdet är komplex, delvis överlappande och delvis motstridig. Straffsanktionerna är svaga. Det är inte länge sedan en direktör i Göteborg dömdes till fängelsestraff för miljöbrott. Men han är en av ett försvinnande litet fåtal.

Det var därför inte en dag för tidigt, snarare ganska många dagar för sent, som regeringen i maj i år beslöt att tillkalla en parlamentarisk kommitté med uppgift att se över miljölagstiftningen och senast i februari 1991 lägga fram ett principiellt förslag till en ny miljöskyddslagstiftning. Det är vår förhoppning att man i det samlade förslaget kommer att utgå ifrån vad som är acceptabelt från ekologiska utgångspunkter och att det kommer att innehålla förslag om miljökonsekvensanalyser, livscykel-specifikationer och mycket annat som har diskuterats och som bl.a. tas upp i många av de motioner som väcktes under den allmänna motionstiden och som behandlas i detta betänkande.

Mot bakgrund av verkligheten när det gäller lagstiftningen, som Staffan Westerlund så bra karakteriserat, är det inte märkligt att så många motioner väcktes och att många av dem handlar just om behovet av en övergripande översyn av miljölagstiftningen. Det är därför som vi i jordbruksutskottet anser att dessa motioner lämpligen bör behandlas av den nyligen tillsatta kommittén. Därigenom kommer riksdagen att få tillfälle att behandla miljölagstiftningen på ett samlat och gediget sätt i ett sammanhang. Vi hoppas också att detta skall innebära att diskussionen kring miljöproblemen mer kommer att handla om behovet av att samhället styr genom sin lagstiftning. Under en

period har vi i Sverige haft en överoptimistisk tro på att marknadsekonomiska mekanismer kan lösa miljöproblemen åt oss. Visst är det viktigt med miljöavgifter, och visst utgör de en viktig del i det åtgärds paket som behövs för att lösa miljöproblemen, men minst lika viktig är den styrning som vi i denna församling åstadkommer genom lagstiftning och genom att se till att myndigheter sedan har resurser att utöva kontroll enligt denna lagstiftning.

Utöver dessa motioner som hänskjuts till kommittén tas även några andra motioner från den allmänna motionstiden upp i betänkandet. Jag vill yrka bifall till ett flertal av de reservationer som är fogade till betänkandet.

Reservation 2, som jag yrkar bifall till, handlar om behovet av en internationell miljöfond. Denna fond skulle enligt förslaget administreras av FN:s miljöorganisationer UNEP och ECE och finansieras genom att industriländerna varje år avsätter ett belopp i förhållande till sin bruttonationalprodukt, och fonden skall byggas upp successivt tills länderna betalar 0,5 % av BNP. Utskottsmajoriteten avstyrker motionen med en viss, som jag tycker, slentrianmässig trötthet: Det är inget nytt förslag. Riksdagen har redan uttalat sig för något liknande våren 1988, och det är nu ett stående inlägg i de internationella förhandlingarna.

Med tanke på den relativt stora uppmärksamhet som internationella förhandlingar på miljöområdet brukar få i massmedia, måste jag säga att just detta tragna arbete från svensk sida passerar obemärkt. Det kan inte hjälpas att jag känner en viss misstanke om att det svenska arbetet för en miljöfond nog inte är så helhjärtat som riksdagen önskat och absolut inte som föreslås i motionen. Om det är så att regeringspartiet i sak inte delar uppfattningen att fonden är viktig, tycker jag att man bör säga det och förklara varför. Tycker man att förslaget är bra finns det väl anledning att vi tillsammans över partigränserna – detta kan knappast vara ett partiskiljande förslag – funderar över orsakerna och om det finns något som denna församling kan göra för att skynda på arbetet.

Jag yrkar också bifall till reservation 4 som handlar om regnskogarna. Numera är insikten stor om den oerhörda betydelse som regnskogarna har, dvs. deras betydelse för klimatet och för vattenbalansen. Där regnskog huggs ner och ingen återbeskogning sker ser vi både översvämningar, uttorkning och t.o.m. ökenutbredning som effekter.

Koldioxidutsläppen i världen ökar också om man avverkar skog och inte återplanterar. Men regnskogarna är också i sig eko-system med ofattbar artrikedom. Det är en rikedom som går förlorad när skogen avverkas. När regnskogen en gång är avverkad är den oåterkalleligen förlorad. Det går naturligtvis att återbeskoga med monokulturer, men man får aldrig tillbaka regnskogen. Stora arealer av världens regnskogar är redan borta. Det är sent på jorden. Ändå tror jag inte att vi kan ha som mål att bevara all regnskog orörd. Framför allt måste vi i de rika länderna, som faktiskt har huvudansvaret för miljöförstörelsen, ta ansvar för regnskogen, men inte genom pekpin-nar riktade mot utvecklingsländerna utan genom att lätta skuldbördan för dem och genom att stödja en utveckling av ett till regnskogen anpassat skogsbruk. Det är detta som motion Jo797 syftar till. Det handlar om ett uthålligt skogsbruk i regnskogarna, och naturligtvis om att stora arealer avsätts som nationalparker och lämnas orörda.

Reservation 5, som jag också yrkar bifall till, handlar om transporter av miljöfarligt gods m.m. Nyligen slöts ett avtal i Basel som reglerar transporter av miljöfarligt avfall. Det var ett steg i rätt riktning. Men avtalet har inte som mål att avskaffa transporter, utan reglerar bara hur de skall gå till. Det ger varje nation rätt att vägra införsel, och det ger också varje land rätt att vägra passage. Det innebär en anmälningsplikt till ett internationellt avtalssekretariat, och det innebär ett något vagt och opreciserat stöd från industriländerna till utvecklingsländerna när det gäller att ta fram system för hantering av miljöfarligt avfall.

Sverige tillhörde de länder som inte riktigt var nöjda med avtalet. De finns därför all anledning att arbeta vidare och få till stånd mycket mera effektiva gränser för hanteringen av miljöfarliga transporter.

Reservation 7, som jag också yrkar bifall till, handlar om joniserande strålning. Motionen Jo860 går ut på att joniserande strålning skall hänföras till miljöskyddsfrågor och hanteras i ett sammanhang. Därför tyckte vi att när utskottet behandlade de aktuella frågorna även detta förslag skulle skickas vidare till den kommitté som nu har att arbeta fram ett nytt förslag till miljöskyddslagstiftning. Vi tyckte att det var fel att utskottet redan på förhand undantog just denna fråga. Det var att gå händelserna i förväg och utgå från att även denna utredning kommer att komma fram till att joniserande strålning inte hör hemma i denna lagstiftning.

Det märkliga är att fram till 1969 behandlades joniserande strålning som vilken annan föroreningsstyp som helst. Det var först då som detta ändrades, och genom att det ändrades så togs alla frågor som rör radioaktivitet bort från allmänhetens insyn. Den lagstiftning som gäller dessa frågor gjordes mycket svagare än den övriga miljöskyddslagstiftningen. Detta menar vi är en mycket viktig fråga, och jag yrkar som sagt bifall till reservation 7.

Vpk har också undertecknat ett särskilt yttrande i betänkandet. Det handlar om Sellafeld, en engelsk uppberedningsanläggning för kärnkraftsavfall. I uppberedningsanläggningar skiljer man ut plutonium och uran ur det utbrända bränslet. Sådana anläggningar är oerhört miljöfarliga. Irländska sjön är därför starkt radioaktivt förorenad. Som framgår av den motion som är underlag för detta särskilda yttrande har man även uppmätt förhöjda grader av radioaktivitet utmed den svenska kusten. Runt om uppberedningsanläggningar finns det onormalt stora förekomster av leukemi och Downs syndrom. Det finns alltså stor anledning för Sverige att i internationella sammanhang kraftfullt verka för att Sellafeld och andra liknande anläggningar stängs.

Fru talman! Jag vill med detta yrka bifall till reservationerna 2, 3, 4, 5, 6 och 7 och i övrigt till utskottets hemställan.

ÅSA DOMEIJ (mp):

Fru talman! Svenska politiker har arbetat med miljölagstiftningsfrågor ända sedan 1870-talet, eller kanske t.o.m. ännu längre – det beror på hur man vill se på frågorna. Ändå har vi en miljölagstiftning som uppenbarligen inte fungerar. Men detta hänger kanske ihop med att vi har arbetat med miljölagstiftningen så länge. Det har lett till att lagar har lagrats ovanpå varandra allteftersom och små ändringar har införts i annan lagstiftning.

De olika lagar som gäller på miljöområdet – jag tror det är ungefär 260 författningar – har tillkommit med helt olika syften och vid helt olika tidpunkter då olika värderingar har rått i samhället. Det finns t.ex. lagar som skogsvårdslagen och vattenlagen som inte är till för att skydda miljön utan för att värna om exploateringsintressena. Sedan finns det lagar som t.ex. naturvårdslagen som även om den är svag trots allt är till för att skydda ekologiska intressen.

Nu finns det också en lagstiftning där det inte finns någon laglig rätt till en miljö av en viss kvalitet. Men det skall vi ändra på nu. Alla partier lovade inför det senaste valet att miljölagstiftningen skall utgå från vad naturen tål. Det innebär att en gräns måste sättas för miljöpåverkan. Svensk miljölagstiftning fungerar i dag så att man ser över varje enskild industri som sedan får tillstånd att släppa ut en viss mängd föroreningar. Men man ser inte på det totala läget i miljön. Det skall vi förhoppningsvis göra något åt nu.

Det talas ganska mycket om en höjd ambitionsnivå i miljölagstiftningen. Det har alla de föregående talarna nämnt. Jag tycker att det är dags att börja fundera på vad detta kommer att innebära konkret för lagstiftningen. I dag går det inte enligt miljöskyddslagen att ställa högre krav på miljöhänsyn än vad ett medelstort företag i en viss bransch klarar. Det är något vi måste ändra på om vi skall leva upp till våra löften som politiker.

Det betänkande som vi behandlar i dag är mycket tunt. Detta beror på att många motioner, bl.a. vår partimotion, på det här området har hänvisats till den utredning som skall arbeta fram en ny miljölagstiftning. Det är verkligen på tiden att vi försöker ta ett samlat grepp när vi nu i över hundra år inte har lyckats åstadkomma något som fungerar.

Det kommer att bli mycket tufft att åstadkomma förändringar. Att förstöra miljön har blivit en del av hela vår livsstil och en del av vår kultur. Vi ser ju hela tiden vilka prioriteringar som görs i dagens lagstiftning. Vi vet att stadsmiljöerna är hälsofarliga på grund av trafiken. Ändå begränsar vi inte trafiken.

Jag tror att det är viktigt att vi i den utredning där jag sitter med plockar upp de värderingar som finns i olika lagar och tar ställning till vilka intressen som skall sättas främst. Vi måste göra detta tydligt. Vi får inte smyga med det och kompromissa bort de intressekonflikter som faktiskt döljer sig i dessa sammanhang.

Många tidigare talare har tagit upp de problem som finns i dagens lagstiftning, och det skall också jag i viss mån göra. De målsättningar som finns i olika lagar är ytterligt flummiga, och de är dessutom kombinerade med oklara och splittrade tillåtlighetsregler. Detta gör att mycket lämnas över till beslutsfattarnas godtycke på olika områden. Detta kan man tala mycket länge om och ta upp många exempel på, men jag skall bara nämna ett, som gäller hälsoskyddslagen.

Hälsoskyddslagen skall motverka att människor drabbas av dålig hälsa och sporra kommunerna att angripa sanitära olägenheter. Naturligtvis kan hälsan påverkas av en dålig yttre miljö, men denna lag säger ingenting om hur stark kopplingen mellan den dåliga yttre miljön och den dåliga hälsan måste vara. Lagstiftningen säger heller ingenting om vem som har bevisbördan.

Man kan då förstå att mycket av detta helt enkelt inte fungerar och bara är tomma ord.

Dagens lagstiftning är också mycket illa samordnad, och det finns mängder av luckor i den. Ett exempel på en sådan lucka gäller joniserande strålning, som Annika Åhnberg tidigare tog upp. Det finns i betänkandet en reservation, nr 7, som handlar om just det. Vad vi och vpk vill med denna reservation är att miljöskyddslagens regler skall gälla för joniserande strålning fram till dess att vi har kunnat samordna hela miljölagstiftningen, så att vi får enhetliga tillåtlighetsregler.

Jag kan inte begripa varför utskottsmajoriteten inte vill uttala att utredningen på området bör få se över lagstiftningen i detta avseende eller varför utskottsmajoriteten inte nu kan uttala att joniserande strålning inte skall vara reglerad av mildare lagstiftning än vad som gäller för övrig miljöfarlig verksamhet. Det är mycket märkligt. Man hade mycket väl kunnat göra på samma sätt som när det gäller vattenlagen och miljöskyddslagen. Det har för dem som ett provisorium föreskrivits att de skall gälla parallellt. Anledningen härtill är det krångliga läge som uppstått på grund av att tillåtlighetsreglerna är olika. Lagstiftningen om joniserande strålning hade kunnat fungera tillsammans med miljöskyddslagen.

Jag skall ta upp ännu ett exempel på dålig samordning av lagstiftningen och på luckor som finns i den. Naturvårdslagen skall skydda ekologiska intressen. Det gör inte miljöskyddslagen i samma grad. Men de krav på försiktighetsmått som finns i naturvårdslagen, t.ex. i 20 §, behöver inte följas om det för verksamheten har utfärdats ett tillstånd enligt miljöskyddslagen.

Som ni hör är det mycket här som inte fungerar, och man kan också ute i miljön och ute i naturen se att vår miljölagstiftning, trots att den består av många ord och författningar, inte hänger ihop.

Vi har också problem på genomförande- och tillsynssidan. När miljöskyddslagen antogs 1969 var tanken den att man ungefär vart tionde år skulle ompröva verksamheter. Nu har naturvårdsverket inte alls haft möjlighet att hos koncessionsnämnden så ofta kräva omprövning. Man har helt enkelt inte haft resurser, och lagstiftningen har inte fungerat som man har tänkt sig.

Också rätt många riksdagsbeslut om allmänna målsättningar hänger nu ganska löst. När riksdagen beslutar om att en viss typ av utsläpp skall minskas till en viss nivå finns ingen direkt koppling till koncessionsnämndens verksamhet. Man försöker där snegla litet grand på riksdagens målsättningar, men dessa finns inte alls med i lagstiftningen, och det är ett problem.

När det gäller tillsynsfrågorna kan jag också nämna att jag inte tror att det någonsin kommer att räcka med enbart tillsynsmyndigheter, hur mycket vi än förbättrar lagstiftningen. Jag menar att miljöorganisationerna och enskilda miljöengagerade är helt nödvändiga för att detta skall kunna fungera. Därför är det dels så att enskilda behöver bättre direkt rättsliga möjligheter, dels så att vi behöver ett vidare sakägarbegrepp. Dessutom måste enskilda också ha rätt till rättshjälp, och det är också just det som en av reservationerna i betänkandet handlar om. Också enskilda människor måste ges chansen att få fungera som miljöpolis.

Flera av talarna har pratat om miljökonsekvensbeskrivningar, och det hänger också ihop med det folkliga deltagandet och med miljöorganisatio-

nernas möjligheter att arbeta. Miljökonsekvensbeskrivningar är helt enkelt ett krav på beslutsunderlag för människor som vill kunna delta i debatten. De skall helt enkelt kunna få sådana kunskaper och upplysningar att de kan tycka till ordentligt.

I det sammanhanget tryckte Ingvar Eriksson på något som jag tycker är viktigt. Han sade att det i en ordentlig miljökonsekvensbeskrivning är nödvändigt att man tar fram alternativa lösningar för att nå det åsyftade resultatet. Detta är grundläggande för att en miljökonsekvensbeskrivning skall kunna fungera. En miljökonsekvensbeskrivning är en process med goda möjligheter till folkligt deltagande, och i den måste det finnas olika alternativ att välja bland.

Låt oss ta ett exempel. Anta att man i något sammanhang av trafiksäkerhetsskäl anser sig behöva bygga en ny väg. Med ordentliga krav på miljökonsekvensbeskrivningar kan man om man går till domstol i stället få alternativet med sänkta hastighetsgränser utrett, om det inte skett redan tidigare.

Nu hoppas jag att den utredning som jag är med i skall kunna göra ett bra jobb, trots att vi har fått så ont om tid. Jag hoppas att resultatet skall kunna bli ett förslag om en samlad miljöbalk. Man skulle alltså samla all miljölagstiftning på ett ställe. I miljöbalken skulle kunna ingå en mer övergripande lag med enhetliga tillåtlighetsregler, som skall gälla på hela miljöområdet. Vi bör också uppfylla alla partiernas löften om att miljölagstiftningen skall grundas på vad naturen tål, alltså på införande av kvalitetsnormer.

Vi behöver större möjligheter till folkligt deltagande, och det innebär ett vidgat sakägarbegrepp, kombinerat med krav på bättre beslutsunderlag. Vi måste också beakta ekonomiska styrmedel, som nu äntligen blir införda.

Här kan anknytas till vad Ingvar Eriksson sade om industrins internationella konkurrenskraft. Vi måste i GATT-förhandlingarna ta upp det förhållandet att handelspolitiken i världen börjar bli ett allt större hinder för en offensiv miljöpolitik.

Jag läste nyligen en rapport från USA-senatens miljöutskottskansli, där man tog upp problemet med ekonomiska styrmedel. Det framhölls att vi inte kan gå alltför hårt fram, för då förstör vi industrins konkurrenskraft. Detta visar att vi som är miljöengagerade, i alla länder med kraft måste driva att våra regeringar tar upp miljöhänsyn och världens miljöproblem i handelsförhandlingarna inom GATT.

Eftersom jag redan talat alldeles för länge, skall jag inte ta upp alla de reservationer som andra talare har berört. Jag avslutar med att yrka bifall till alla motioner som är undertecknade av miljöpartister.

GRETHE LUNDBLAD (s):

Fru talman! Jag kommer inte, som många andra talare, att ta upp miljöproblemen i hela deras vidd, då jordbruksutskottet i detta betänkande har varit så positivt till många överväganden att det är onödigt att här gå in i en detaljdiskussion. Jag skall däremot tala litet om det internationella miljöarbetet, som reservationerna till övervägande del gäller.

Miljöfrågorna får allt högre prioritet i politiken i land efter land i Europa. I Beneluxländerna arbetar man intensivt med luft- och vattenföroreningarna, och nyligen höll premiärminister Thatcher ett långt och viktigt tal, som

enbart berörde Englands miljöproblem. Vid den nyss avslutade ESK-konferensen om miljövård i Sofia kunde 34 länder i Europa och Nordamerika enas om långtgående rekommendationer om avtal mot miljöstörningar av olika slag.

Denna utveckling hade inte skett utan ett aktivt påtryckningsarbete från bl.a. Sveriges sida, och det är framför allt svensk lagstiftning och svenska normer som ofta nämns som mönster för andra länder, som nyss har börjat ta itu med sina miljöproblem.

Naturligtvis måste detta arbete fortsätta. När det gäller en internationell miljöfond, som i många år var omöjlig att få till stånd på grund av andra staters bristande intresse, arbetar man nu inom utrikesförvaltningens miljöavdelning direkt med att konstruera text och innehåll i ett avtal om en sådan fond. Några nya riksdagsuttalanden är alltså inte nödvändiga för att påskynda det arbetet.

Genom den nya öppenheten i Östeuropas politiska liv torde det i framtiden finnas bättre förutsättningar att uppmärksamma och i tid protestera mot utsläpp som överskrider gällande avtal. Den attityd av såväl ärlighet om sina interna problem som beredvillighet att söka kraftigt begränsa miljöskador som kom fram vid den nordiska havsmiljökonferensen i Köpenhamn från både Sovjetunionens och andra öststaters sida, visar att det kan bli lättare i framtiden att avtal bryts.

Eftersom riksdagen så sent som för ett år sedan avslag förslag om ett icke-spridningsavtal på miljöområdet, synes det mig onödigt att här upprepa argumenteringen. Jag skall endast hänvisa till svenska aktiviteter i internationellt arbete.

Jag tror att hela jordbruksutskottet efter sin Brasilienresa är överens om att det är viktigt att minska skövlingen av regnskogarna, men med hänsyn till att regnskogarna i Amazonasområdet är av nästan samma omfattning som Centraleuropa kan det bli nödvändigt att använda en mindre del av regnskogarna för att skapa utrymme för småjordbruk för lokalbefolkningen. Eftersom bistånd till miljöätgärder nu är en given del av svenskt bistånd finns det goda möjligheter att i u-länder ge bistånd till skonsam skötsel av skogsområdena.

Beträffande reservationen om förbud mot export av avfall får vi väl avvakta det regeringsförslag som är aviserat till innevarande riksmöte om avfallsfrågor innan vi tar ställning.

Eftersom den senaste ändringen i rättshjälpslagen innebär att man även i fastighetstvister kan få hjälp i ärenden som rör miljöskador, även om det gäller höga kostnader, synes det mig inte för närvarande finnas anledning att aktualisera vissa av miljöskadeutredningens förslag. Sanktionsfrågor kommer också upp i den nya utredningen om miljölagarna.

Riksdagen har för cirka två år sedan antagit en ny strålskyddslag, som omfattar alla former av strålskador, även av joniserande strålning, och statens strålskyddsinstitut gjordes till ansvarig myndighet på området. Det finns därför inte nu anledning att ändra ansvarighetsfördelningen mellan olika myndigheter vad gäller joniserande strålning.

Med detta, fru talman, har jag lämnat svar på de till betänkandet fogade reservationerna, som jag avstyrker. Det är glädjande att utskottet enhälligt

har kunnat föreslå riksdagen att hemställa till regeringen att överlämna ett stort antal motioner – med 72 yrkanden – om miljölagstiftningen till den nya utredningen om en samlad översyn av miljölagstiftningen och skärpning av normer för tillståndsprövning. Eftersom det är en parlamentariskt sammansatt utredning och flera av utskottets ledamöter, som här har kommit till tals, är med där, tycker jag att de i utredningen kan ta upp många av de frågor som de har tagit upp här och bringa dem till närmare belysning.

Vi har i utskottet också kunnat enas om att den finsk-svenska gränsälvs-kommissionen bör få tillgång till miljökunig expertis vid sina överväganden. Det är också glädjande att det nu sker ett ökat finsk-svenskt samarbete kring Bottenvikens havsmiljö, som har kommit till stånd efter miljöminist-rarnas möte i Haparanda sommaren 1989.

Jag yrkar därför, fru talman, bifall till utskottets förslag på alla punkter.

Må jag till slut få lov att uttala den förhoppningen att det stora intresset för miljöfrågor både här hemma i Sverige och ute i Europa i övrigt skall leda till snara och klara förbättringar för miljön, såväl till lands och till havs som i atmosfären. Det tror jag är en förhoppning som delas av alla över partigränser och landgränser.

Med detta, fru talman, har jag på kort tid försökt ge uttryck för socialdemokraternas uppfattning i fråga om miljölagstiftningen.

ANNIKA ÅHNBERG (vpk):

Fru talman! Eftersom vi har ont om tid skall jag begränsa mig till en enda fråga: Vad är enligt Grethe Lundblad det egentliga skälet till att joniserande strålning och radioaktiva ämnen skall behandlas särskilt, enligt en mildare lagstiftning än annan miljöfarlig verksamhet? Är de mindre farliga?

ÅSA DOMEIJ (mp):

Fru talman! Jag skulle vilja tipsa Grethe Lundblad om ett par saker. Grethe Lundblad tar upp det internationella förhandlingsarbetet om en internationell miljöfond och behovet av att bevara regnskogarna, men det finns möjligheter för Sverige att gå före. Vi föreslog i budgetbehandlingen i våras att Sverige skulle satsa 1 miljard på internationell miljöhjälpen och 1 miljard på att bevara regnskogen. Den möjligheten finns för att trycka på andra länder.

Sedan vill jag ställa samma fråga som Annika Åhnberg: Vad är den sakliga grunden för att tillåtlighetsreglerna skall vara annorlunda när det gäller joniserande strålning samt att lagstiftningen i största allmänhet skall vara mildare, när vi nu jobbar med en utredning som skall försöka samordna tillåtlighetsreglerna på det området? Grethe Lundblads svar handlade om ansvarsfördelningen mellan myndigheter, men jag frågar om lagstiftningens skärpa.

LENNART BRUNANDER (c):

Fru talman! Grethe Lundblad tycker att den förändring när det gäller rättshjälpen i miljömål som gjordes för en tid sedan skulle räcka. Vi tycker inte det, utan vi tycker att det är väsentligt att rättshjälpen vidgas till ett större område i fråga om miljömål. Det skulle skapa helt andra förutsättningar att driva just miljöfrågorna till ett slutligt avgörande.

Grethe Lundblad var inne på att Brasilien skulle kunna få hjälp av Sverige eftersom vi har miljömål i utlandsbiståndet. Men Brasilien kan inte få sådan hjälp då det inte är något programland för Sverige. Miljöhänsyn skulle där-
emot kunna läggas in i annat bistånd eller annan verksamhet.

Jag hoppas också att det stora intresset för miljön som finns ute i världen skall kanaliseras i regeringskansliet och så småningom resultera i bra förslag.

INGVAR ERIKSSON (m):

Fru talman! Grethe Lundblad sade att det i framtiden skall bli lättare att komma fram till ett samarbete som gör att det inte begås några brott mot internationella avtal. Jag hoppas det. Vi är givetvis angelägna om att man skall lyckas, men det förutsätter att våra förhandlare verkligen sätter allvar bakom sina krav, så att det skapas garantier för att sådana brott inte uppre-
pas.

GRETHE LUNDBLAD (s):

Fru talman! Jag hade egentligen tänkt bemöta mer av det som mina med-
debattörer framförde, men tiden räcker inte till. När det gäller den jonise-
rande strålningen har nyligen en ny lagstiftning på det området antagits som
har godkänts av riksdagen, och den måste få verka ett par år innan den änd-
ras.

Den nuvarande miljölagstiftningen klandras väldigt ofta. Man säger att den är en enda röra. Det är nu den tredje revisionen som skall ske av miljö-
skyddslagen. Det är klart att när man ständigt reviderar lagar blir det lätt så
att de ändras på ett sätt som i de stora sammanhangen kan te sig olyckliga.
Därför tycker jag att man skall ta det lugnt med att ändra strålskyddslagen.
Jag tycker inte att man kan påvisa att det har inträffat några större skador
med anledning av överföringen till strålskyddslagen.

Som jag sade tidigare, Lennart Brunander, är numera miljö hjälp och mil-
jöbistånd en viktig del av biståndet. Det kommer naturligtvis också att gå ut
till en del av våra biståndsländer som ligger i regnskogsområdet. Men Brasi-
lien är ingen mottagare av svenskt bistånd. Jag hoppas att Brasilien självt
kan ta itu med sina problem i regnskogsområdet. Alla de internationella för-
handlingar som skall ske, och den nya stora miljökonferens som Birgitta
Dahl nämnt skall äga rum 1992, som bl.a. Sverige har varit med om att före-
slå, och som troligen kommer att äga rum i Brasilien, kommer naturligtvis att
bli en oerhörd påtryckning på Brasilien att försöka lösa sina problem.

Fru talman! Får jag till slut säga att många av de frågor som de olika leda-
möterna har tagit upp här har de arbetat med i sina utredningar, och kommer
de som ledamöter av utredningarna att kunna ta itu med. Det finns många
socialdemokratiska motioner som jag inte har velat nämna här, som också
har tagit upp angelägna problem. När vi vet att Sverige är aktivt överallt i
det internationella arbetet, i den nya globala miljökonferensen, i Baselkon-
ventionen om miljöfarligt avfall, när det gäller trafik- och miljöministerkon-
ferensen, som skall äga rum denna månad, i konferensen i Sofia, där man
nådde mycket långt, samt i Nordiska rådets havsmiljöföreningens konferens,
tycker jag faktiskt att det inte finns större anledning att stå här och klandra
regeringen för det arbete den utför. Kommer man ut i världen upptäcker

man faktiskt att Sverige är något av ett föregångsland på miljövårdens område. Vi skall naturligtvis se till att Sverige även framgent kommer att vara det, men vi kan inte ständigt ändra all lagstiftning i Sverige. Vi måste också låta lagarna verka ett par år innan vi begär ändring av dem.

Med detta, fru talman, yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Mom. 4 (garantier mot brott mot internationella avtal)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Sven Eric Lorentzon m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (internationell miljöfond)

Utskottets hemställan bifölls med 193 röster mot 105 för reservation 2 av Karl Erik Olsson m.fl.

Ylva Johansson (vpk) anmälde att hon avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Mom. 6 (icke-spridningsavtal)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Karl Erik Olsson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (regnskogarna)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Karl Erik Olsson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (transporter av miljöfarligt gods m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Annika Åhnberg och Åsa Domeij – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (rättshjälp i miljömål)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Karl Erik Olsson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 13 (joniserande strålning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Annika Åhnberg och Åsa Domeij – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

17 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades
Motion
med anledning av redog. 1989/90:1 Justitieombudsmännens ämbetsberättelse
1989/90:K5 av Daniel Tarschys m.fl. (fp)

18 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framstälts

den 21 november

1989/90:234 av *Wiggo Komstedt* (m) till civilministern om nedmonteringen av offentliga telefonkiosker:

Riksdagen har bestämt att statliga verk som t.ex. televerket skall vara afärsdrivande. Det finns därför ingen anledning att rikta kritik mot dessa statliga verk när de gör nedläggningar eller indragningar på grund av dålig lönsamhet. Klart är emellertid att det är människorna i våra glesbefolkade bygder som kommer "i kläm" vid dessa indragningar.

I vissa mindre tätorter monterar nu televerket ner den enda offentliga telefonkiosken med åberopande av för dålig lönsamhet. Samtidigt lägger staten ner stora summor i kampanjen Landsbygden ska leva!

Jag vill därför fråga statsrådet om han är beredd att med regionalpolitiska medel ersätta televerket så att dessa mindre tätorter återfår sin teleservice.

1989/90:235 av *Gunnar Björk* (c) till utbildningsministern om det nordiska kultursamarbetet:

I ett pressmeddelande från Nordiska ministerrådet kan vi läsa att en arbetsgrupp, tillsatt av Nordiska ämbetsmannakommittén för kulturellt samarbete, presenterat en rapport som syftar till att skapa större flexibilitet för den nordiska kulturbudgeten.

Arbetsgruppens förslag innebär att totalt 30 miljoner DKK friställs genom att ett antal nordiska institutioner nedläggs, däribland Nordiska institutet för samhällsplanering (Nordplan) och Nordiska institutet för sjörätt.

Av pressmeddelandet framgår att huvudskälet för en nedläggning är att frigöra medel för att kunna realisera målen i den nordiska kulturhandlingsplanen. Däremot sägs inget om vilka effekter en eventuell nedläggning av dessa institutioner kan få för det nordiska samarbetet.

Mot denna bakgrund skulle jag vilja ställa följande fråga till Bengt Göransson:

Stödjer den svenska regeringen en nedläggning av dessa institutioner, och finns det andra argument än ekonomiska för en nedläggning?

den 22 november

Prot. 1989/90:31
22 november 1989

1989/90:236 av *Olle Östrand* (s) till kommunikationsministern om fortsatt persontrafik på järnvägssträckan Gävle–Avesta/Krylbo–Örebro:

Transportrådet har redovisat förslag till upphandling av persontrafik på stombjörnvägsnätet för trafikeringsåret 1990–91.

För sträckan Gävle–Örebro har transportrådet redovisat behov av upphandling på såväl sträckan Gävle–Borlänge–Örebro som Gävle–Avesta/Krylbo–Örebro. Upphandlingen för den senare sträckningen, som kostnadsberäknats till 23 milj. kr., rymms inte inom den ram transportrådet har till sitt förfogande.

Länsstyrelserna i Gävleborg, Kopparberg och Västmanland har i skrivelse till regeringen understrukit vikten av att trafiken upphandlas på båda de aktuella sträckorna.

Mot denna bakgrund vill jag ställa följande fråga till kommunikationsministern:

Är regeringen beredd att anslå ytterligare 23 milj. kr. för att trygga fortsatt persontrafik på sträckan Gävle–Avesta/Krylbo–Örebro?

19 § Kammarerna åtskildes kl. 17.51.

In fidem

OLOF MARCUSSON

/Gunborg Apelgren

Innehållsförteckning

Onsdagen den 22 november

1 §	Justering av protokoll	1
2 §	Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 16 november	1
	Socialförsäkringsutskottets betänkande SfU2	1
	Socialförsäkringsutskottets betänkande SfU3	1
	Utbildningsutskottets betänkande UbU1	2
	Utbildningsutskottets betänkande UbU2	2
	Näringsutskottets betänkande NU3	2
	Näringsutskottets betänkande NU6	2
3 §	Meddelande om samlad votering	2
4 §	Kontobaserat aktiesystem	3
	Lagutskottets betänkande LU5	
	Debatt	
	Rolf Dahlberg (m)	
	Bengt Harding Olson (fp)	
	Martin Olsson (c)	
	Elisabet Franzén (mp)	
	Lennart Andersson (s)	
	<i>Beslut fattades under 9 §</i>	
5 §	Ändring i lagen om handelsbolag och enkla bolag	17
	Lagutskottets betänkande LU7	
	Dubbelbeskattningsavtal mellan de nordiska länderna	17
	Skatteutskottets betänkande SkU12	
	Dubbelbeskattningsavtal mellan de nordiska länderna beträf- fande skatter på arv och gåva	18
	Skatteutskottets betänkande SkU13	
	<i>Beslut fattades under 9 §</i>	
6 §	Immunitet och privilegier för en EG-delegation	18
	Justitieutskottets betänkande JuU11	
	Debatt	
	Kent Lundgren (mp)	
	Britta Bjelle (fp)	
	Birgitta Hambræus (c)	
	<i>Beslut fattades under 9 §</i>	
7 §	Vissa beslut fattade av Internationella arbetskonferensen vid dess sjuttiofjärde möte	21
	Trafikutskottets betänkande TU4	
	<i>Beslut fattades under 9 §</i>	

8 § Öresundsförbindelserna	21	Prot. 1989/90:31 22 november 1989
Trafikutskottets betänkande TU5		
Debatt		
Sten Andersson i Malmö (m)		
Ulla Tillander (c)		
Viola Claesson (vpk)		
Roy Ottosson (mp)		
Birger Rosqvist (s)		
Anders Castberger (fp)		
Wiggo Komstedt (m)		
Per Stenmarck (m)		
Anita Stenberg (mp)		
Bertil Persson (m)		
Kjell Dahlström (mp)		
Lars De Geer (fp)		
<i>Beslut fattades under 9 §</i>		
9 § Beslut	53	
Lagutskottets betänkande LU5	54	
Lagutskottets betänkande LU7	54	
Skatteutskottets betänkande SkU12	54	
Skatteutskottets betänkande SkU13	54	
Justitieutskottets betänkande JuU11	54	
Trafikutskottets betänkande TU4	54	
Trafikutskottets betänkande TU5	54	
10 § Beslut om samlad votering	55	
11 § Ändring i lagen om en folk- och bostadsräkning år 1990	55	
Finansutskottets betänkande FiU6		
Debatt		
Carl Frick (mp)		
Per Olof Håkansson (s)		
Ingela Mårtensson (fp)		
<i>Beslut fattades under 15 §</i>		
12 § Vissa trafikfrågor	56	
Justitieutskottets betänkande JuU4		
Debatt		
Britta Bjelle (fp)		
Ingbritt Irhammar (c)		
Kent Lundgren (mp)		
Björn Ericson (s)		
Göran Ericsson (m)		
<i>Beslut fattades under 15 §</i>		
13 § Vissa påföljdsfrågor	65	
Justitieutskottets betänkande JuU8		
Debatt		
Jerry Martinger (m)		
Lars Sundin (fp)		
Kjell Ericsson (c)		

	Ingrid Burman (vpk)	
	Birthe Sörestedt (s)	
	Göthe Knutson (m)	
	<i>Beslut fattades under 15 §</i>	
14 §	Kriminalvårdsfrågor	78
	Justitieutskottets betänkande JuU9	
	Debatt	
	Göthe Knutson (m)	
	Lars Sundin (fp)	
	Anders Svärd (c)	
	Ingrid Burman (vpk)	
	Kent Lundgren (mp)	
	Birthe Sörestedt (s)	
	<i>Beslut fattades under 15 §</i>	
15 §	Beslut	91
	Finansutskottets betänkande FiU6	91
	Justitieutskottets betänkande JuU4	92
	Justitieutskottets betänkande JuU8	92
	Justitieutskottets betänkande JuU9	92
16 §	Miljölagstiftningen m.m.	93
	Jordbruksutskottets betänkande JoU5	
	Debatt	
	Ingvar Eriksson (m)	
	Sören Norrby (fp)	
	Lennart Brunander (c)	
	Annika Åhnberg (vpk)	
	Åsa Domeij (mp)	
	Grethe Lundblad (s)	
	Beslut	111
17 §	Bordläggning	112
18 §	Meddelande om frågor	
	1989/90:234 av Wiggo Komstedt (m) om nedmonteringen av offentliga telefonkiosker	112
	1989/90:235 av Gunnar Björk (c) om det nordiska kultursam- arbetet.	112
	1989/90:236 av Olle Östrand (s) om fortsatt persontrafik på järnvägssträckan Gävle–Avesta/Krylbo–Örebro.	113